

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

ISSN 1331-4688

politički
ZATVORENIK

GODINA X. - LISTOPAD 2000. CIJENA 15 KN

BROJ **103**

Biskup dr. Juraj Dobrila

BEZ KRIVNJE - KRIVI

Nedavno je raširena lažna optužba protu Kaje Pereković i Jure Knezovića. Od 6. rujna, nakon što je u javnim medijima Marko Dizdar bezovo i lažno optužio Kaju Pereković, predsjednicu HDPZ-a i Juru Knezovića, dopredsjednika HDPZ-a, predsjednika zagrebačke podružnice i predsjednika Internacionalne asocijacije žrtava komunizma, ne prestaju zvoniti telefoni u našim uredima, a i privatno, jer su mnogi naši članovi zabrinuti zbog lažnih optužbi.

Zbog toga, a na poticaj mnogih članova Vijeća HDPZ-a i predsjednika podružnica, smatram svojom dužnošću objasniti bit stvari. Prije nego što bilo što kažem, moram predočiti uzrok i početak nasrtaja na HDPZ i njegovo legalno izabrano vodstvo. Naime, 1995. na 3. Saboru smijenjen je Đuro Perica, a za predsjednicu HDPZ-a izabrana je, tajnim glasovanjem, apsolutnom većinom K. Pereković. Nakon isteka prvog razdoblja, izabrana je Kaja i na sljedećem, 4. Saboru godine 1997., pa i po treći put, 1999. Prema tome, njezin mandat traje, kao i mandat ostalih članova Vijeća i legalno izabranih trojice dopredsjednika.

Nu, kako je Marko Dizdar i družina, nezadovoljni izborom "babe", kako su u mržnji govorili o Kaj i još od njezina prvog izbora, 1996. pokreće Inicijativni odbor za njezinu smjenu, ali ih članstvo ne slijedi, pa se izdvaja mala skupina iz osnovne organizacije HDPZ-a, te tek 1997., prema novom Zakonu o udružama, registriraju svoju udružu. Prisvajaju naš naziv - HDPZ, ali s dodatkom: "žrtve komunizma". U *Vjesniku* 19. prosinca 1996., pod naslovom "Klevećete časne ljude, koji su časno iznijeli političku volju hrvatskog čovjeka kroz mrak jugoslavenskih tamnica- zašto?", uz ostale laži, nebulozno brani poštenje Jasne Janković koja još ni danas nije HDPZ-u vratila jedan od 4 automobila, što su vlasništvo HDPZ-a, a koriste ih privatne osobe.

Isti gospodin koji sebe ističe predsjednikom HDPZ-ŽK (Marko Dizdar) u novinama *Hrvatski vjesnik* 27. ožujka 1998. napada Kaju Pereković, predsjednicu HDPZ-a, pod naslovom: "Treba odgovarati u što je potrošila novce HDPZ-a", rječima: "Blasfemične klevete kojima se Kaja Pereković služi već dvije godine podpuno su absurdne. Ta gospona u HDPZ nije donijela ni času hladne vode. Onaje spiskala golemi fond HDPZ-a koji je bio namijenjen siromašnim članovima Društva. *Osim toga, potrošila je novac iz donacije, a njegova je vrijednost iznosila 10 milijuna DEM.* Neka objasni svojim članovima stoje potrošila taj novac" - reče Marko i osta živ!

Imajući ovo u vidu, ništa nas ne čudi što se 6. rujna o. g. opet, bolesne mašte Marko Dizdar, na televiziji pojavljuje u društvu bivšeg tajnika HDPZ-a Stjepana Zereca. Besramno laže i vrijeđa predsjednicu, Kaju Pereković i Juru Knezovića. Za ilustraciju svima koji nisu čuli te laži, evo sadržaja vijesti koju 08. rujna 2000. donosi *Slobodna Dalmacija* pod naslovom: "Teške optužbe iz HDPZ-ž.k. - Kaja Pereković otima proračunski novac". HDPZ nezakonito distribuirala proračunski novac... Tvrde kako se novac namijenjen odštetni nije, sukladno zakonu, u banci okamačivao, dok su se sredstva namijenjena socijalnoj pomoći, opet, protuzakonito okamačivala od čega su Kaja Pereković i Jure Knezović dijelili, kako kaže Dizdar, sami sebi novčane nagrade. Oprezan je novinar Siniša Pavić, jer ističe da tako veli Dizdar. Marko poziva članove HDPZ-a da mu se javi, kako bi pokrenuli tužbu protiv Jure i mene, da namire nastalu štetu, koja se pojavila, ali odista samo u njegovoj glavi.

On dalje veli: "Kaja Pereković i Jure Knezović nemaju ni moralne ni stručne kvalitete za vodstvo udruge." Svatko pismen, ali dobromjeran vidi da se Marko Dizdar služi ordinarnim lažima jer, veli da sam bivša predsjednica HDPZ-a. Upleće časne ljude iz javnog i društvenog života, javno blati moj ponos i čast, prikazujući me poltronom udbaške vlasti. Citiram: "Dokaz za 'moralnu nekvalitetu' Kaje Pereković njezini osporavatelji pronalaze u činjenici da je ona bila prvo osuđena na smrt, pa na 20 godina, da bi na koncu iz zatvora izšla nakon samo nekoliko (6 godina), a to se, tvrde, nije moglo bezreviriranja političkog stava i suradnje sa vlastima."

Svi oni koji su sa mnom robijali, pa i kasnije, tokom mog života, znadu danikad ni pred kim ne savijam vrat. Dizdar lažno optužuje i bolesno izmišlja, sad je to i po primjeru i s najvišeg mjesta potican, jer puno puta izrečena laž trebala bi postati istina, ako se ne razbije kao mjeher od sapunice i poprska samog lašca.

Tijekom ovih pet godina što je Kaja Pereković predsjednicom HDPZ-a, sve odluke donose se na Vijeću HDPZ-a ili odlukom Izvršnog odbora. Sve je podložno Nadzornom odboru kojeg je izabrao Sabor Društva po svom Statutu. *Odbijamo bilo kakve optužbe u svezi s kamaćenjem za što Dizdar optužuje Kaju i Juru.* Kako vidite, mnogo je laži izgovorio bolesni Marko Dizdar. On je za žaliti, jer nije kriv niti može biti kriv, i sad s tom bolesnom osobom pokvarenjaci manipuliraju. Ni ja, a ni Jure Knezović nemamo potrebu pravdati se za ono za što nas blati Dizdar, a pomaže mu drugi "bolesnik", Stjepan Zrec, koji je nekoliko godina bio tajnik HDPZ-a, a prikriveno radio za suparničku udružu Đure Perice, Marka Veselice i Marka Dizdara.

politicki ZATVORENIK

GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA

PREDSJEDNICA DRUŠTVA
Kaja Pereković

UREDNIČKI ODBOR GLASILA

Višnja Sever, Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar, Zorka Zane, Jure Knezović

GLAVNI UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.

tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn

Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valutu;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti

Žiro račun: 30101-678-75868

Rukopisi se ne vraćaju,
list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim prilogima

Za sve informacije i kontakte u svezi
suradnje i preplatu tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.

ISSN 1331-4688

Cijena oglašnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn

1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn

1/4 crno bijelo 700,00 kn

WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Kaja Pereković

MLADA HRVATSKA

U hrvatskom se tisku srpska oporba naziva demokratskom, baš kao što si ona sama tepa. Činili su četnikovanje s Karadžićem ponad Sarajeva i Koštuničina strojnica o ramenu ni za tzv. demokratski zapad, ni za tzv. građansku Hrvatsku nisu spomena vrijedni. Oni nisu nikakav poseban problem. Problem su jedino Hrvati pod oružjem (stoga njih treba razoružati). Pobjeda tzv. demokratske srpske oporbe ipak će, nesumnjivo, razgoliti aktualnu hrvatsku vlast.

Uza sve podilaženje *međunarodnoj zajednici*, ta vlast više ni prividno ne će biti miljenicom Zapada: crnač je obavio svoj posao. Međutim, samim time će ona i na unutarnjem planu biti ranjivija: unatoč svim bezbrojnim obećanjima, od siječnja do listopada Hrvatskoj nije pružena nikakva spomena vrijedna pomoć. Dio krivice snosi i sama vlast, jer je plasiranjem fonograma, objavljuvajući dossiera, te raspirivanjem unutarnjih rascjepa i razdora stvarala klimu nestabilnosti, i ostavljala dojam nepouzdanosti. Na te se, u političkom smislu infantilne korake, očito odlučivala zbog nedostatka vizije i nesposobnosti rješavanja bilo kojega važnog pitanja.

Istodobno je u Hrvatskoj situacija sve napetija. I kad se istupima njihovih prvaka može spočitnuti medijska nezrelost i marketinška neobrazovanost, braniteljske udruge s pravom prosyđuju. Generali se oglašavaju otvorenim pismom. Uvijek polagana i oprezna, katolička hijerarhija reagira odmjerenim, ali oštrim priopćenjem. I, *last but not least*, nacionalni se ponos ne javlja samo kod starijih, konzervativnih krugova. Tom se valu otpora pridružuje cijelokupna hrvatska nogometna reprezentacija, naraštaj nogometara koji su postali idoli tisućama mladih. Na maksimirskom su ih stadionu pozdravili desetci tisuća navijača, brojnije nego ikad u posljednje dvije godine.

Taj događaj, koji svjedoči da u hrvatskom narodu nije ugasla otporna snaga, da nije zatrta ponos i da ni mladi nisu spremni trpjeti servilnu anacionalnu politiku koalicionaša, s pravom je zabrinuo i predsjednika države i predsjednika vlade. Obojica su reagirali kako priliči njihovu intelektualnom habitusu, ali - bojanan nisu mogli skriti. Upravo radi toga su za svega tri dana dali više izjava natopljenih nacionalnim ponosom, nego u čitavim sedam mjeseci vladavine. Neiskreno, oportunističkoj izjavi o Domovinskom ratu pridružila se lista uvjeta Beogradu. Vlast danas hoće jeftino kupiti vrijeme.

Usporedno s nacionalnim izjavama za unutarnju uporabu, u inozemnom se tisku i pred inozemnim poslodavcima govori o regionalnoj suradnji i povezivanju zemalja u regiji. Uz slabljenje vojske rastaču se nacionalne institucije. U Hrvatskoj ni nacionalna akademija ni Matica hrvatska više ne znače ništa. Hrvatskom televizijom defiliraju tipovi, kojima je anacionalnost ključno svojstvo. Dokinute su emisije s nacionalnim motivima i porukama. Natpis *Hrvatska pošta* na poštanskim uredima zamjenjuje se bezličnom *poštom*.

Sve to se više ne da prikrivati, pa je zdrava obrambena reakcija hrvatskoga narodnog organizma bila neizbjegna. I kad smo početkom travnja na ovome istom mjestu pisali kako nema mjesta pesimizmu, jer narod koji se stoljećima znao odhrvati i težim napastima i većim pogibeljima, ne će trajno dopustiti da ga se ponižava, da se u njegovo ime robuje anacionalnim himerama, da se nad njegovim ranama klanja nekomu novom zlatnom teletu, upozorili smo kako reakcija, koja prije ili kasnije mora uslijediti, "ne smije biti iracionalna, ne smije biti anarhična i rušilačka. Onaj kome je do hrvatske države, ne smije ugroziti temelje te države".

Mlada Hrvatska sprema se na odgovor, ali taj odgovor mora biti takav, da "ni nas ni Hrvatsku ne kompromitira pred budućim naraštajima".

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

VRAĆA LI SE HRVATSKA

U JUGOSLAVIJU? (II.) 2

Mato MARČINKO

NOVOSADSKI DOGOVOR

I STIPAN BEZ ZEMLJE 5

Tomislav JONJIĆ

USKRSNUĆE ZLODUHA MILKE PLANINCA

I DRUGOVA 8

Mijat TOMIĆ

SAD - DVOLIČNA I OPASNA VELESILA

..... 9

Noam CHOMSKY

PISMA IZ ISTRE

..... 12

Blaž PILJUH

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR

I PAPA GRGUR VII. (22.) 14

Tomislav HERES

SPOMENIK NA ZATRTIM GROBOVIMA

..... 17

Stjepan BRAJDIC

ULOGA I MJESTO HRVATA ISLAMSKE

VJERE (V.) 21

Dr. Mirsad BAKŠIĆ

REPRESIVNOST JUGOSLAVENSKOG

SUSTAVA U HRVATSKOJ 1945. (IV.) 23

Dr. Josip JURČEVIĆ

KRVAVI TRAGOVI ĐOKOJE JOVANIĆA

..... 28

Ljubica ŠTEFAN

SEKRETAR KOMITETA

..... 31

Slavko ČAMBA

STJEPAN KRIZIN SAKAČ U SVOME

I NAŠEM VREMENU 32

Prof. dr. Nedjeljko KUJUNDŽIĆ

SREDNJA BOSNA U DOBA NEZAVISNE

DRŽAVE HRVATSKE (VIII.) 35

Mr. Vjenceslav TOPALOVIĆ

DVIJE SUBOTIČKE PRESUDE (II.)

..... 40

Dr. Ante SEKULIĆ

USPOMENE ŠTEFA DOLENCA (VII.)

..... 44

Stjepan DOLENEC

VRAĆA LI SE HRVATSKA U JUGOSLAVIJU? (2.)

Kriminalizacijom hrvatskoga domovinskoga obranbenoga rata haažki sudci smrtnim zagrljajem stežu genocidnom agresijom težko ranjenu Hrvatsku. Pomažu im u tomu domaći poslušnici.

U jednoj izjavi za novine predsjednik hrvatske države Stipe Mesić rekao je, da «nema govora o tome, da će bilo koji hrvatski general ići u Haag; da će ići oni koje će pozvati». Na pitanje novinara, na što je točno mislio, Mesić je - kako piše «Vjesnik» od 29. srpnja 2000. str. 3. - nevjesto oponašajući delfijsku proročicu Pitiju odgovorio: «Svo vrijeme ponavljam da nitko ne poziva krojače, rudare niti poziva časnike... Pozivaju se osumnjičeni za ratne zločine. Zato mogu dati samo to objašnjenje - **nitko ne će pozvati nekoga generala zato što je on general** (iztaknuo M.M.) ni pozivati u Haag nekoga zato što je krojač, **nego zato što je osumnjičen**» (iztaknuo M.M.). Zamoljen pak da komentira pisanje nekih novina o odlasku skupine hrvatskih generala pred sud u Haag, Mesić je (kako pišu novine «Slobodna Dalmacija» od 24. srpnja 2000.) odgovorio: «Nema razgovora o tome da će bilo koji general ići u Haag, (dalje iztaknuo M.M.) **ići će oni koji su krivi, dok će se svi oni koji nisu krivi vratiti kući**» («Hrvatsko slovo» od 4. kolovoza 2000., str. 32.).

Na listi kandidata za Den Haag nalaze se hrvatski generali, koji su zapovijedali oslobođilačkim akcijama u Domovinskomu obranbenom ratu. Među njima i novi načelnik Glavnoga stožera hrvatske vojske general Petar Stipetić, koga je na to mjesto postavio predsjednik Mesić. Za njega Mesić tvrdi, da nije kriv. To bi trebalo po Mesiću značiti, da su svi ostali generali s obtuženičke liste krivi. Nu ni nevini Stipetić, ako ga pozovu, ne će moći izbjegći Den Haag. Zbog čega bi nevini morali ići u Haag, Mesić nije objasnio. Osuda izrečena generalu Blaškiću dokazuje, da se iz Den Haaga nevini ne vraćaju kući.

«General Stipetić aktualni je prvi čovjek HV-a, dakle izabranik iste one demokratske vlasti koju je obilatim pljeskom pozdravila međunarodna zajednica. Može li se otvaranje haažke istrage protiv takva čovjeka simbolički čitati i tako da će

Piše:

Mato MARČINKO

se uskoro pred haaškim Tribunalom moći naći svatko tko je na bilo koji način (pa i žrtva granatiranja) sudjelovao u zbivanjima započetim agresijom na Hrvatsku? Ako ništa a ono da dokaže nevinost i ispriča se što je još živ - što je, dakako, samo cinični način pravne formulacije o 'kriminalizaciji Domovinskoga rata'? Dakako, takvo što, po međunarodnim središtima oštros se demantira (premda po-

pravedne kako odlaze iz Haaga» («Vjesnik» od 2. kolovoza 2000.). Začudo, kad se radi o slanju Hrvata u Haag, Mesić i Račan su složni kao prst i nokat.

U osvrtu na razgovor, koji je na Hrvatskoj televiziji 30. srpnja 2000. ima predsjednik hrvatske vlade Ivica Račan, slovački list **Pravda** piše: «I na kraju bilo je interesantno kad je (Račan) istaknuo da će Zagreb napraviti sve da ne bi Summit država jugoistočne Europe planiran za studeni (2000.) bio samo 'ritual bez konkretnog efekta'» («Vjesnik» od 4. i 5. kolo-

Bratski susret M. Panića i S. Mesića

gled unatrag upućuje i na bitno drukčije nijanse-na primjer, zašto su nakon 'Oluje' prekinuti pregovori za Phare program?» (Josip Antić, **Tempiranje generala**, «Vjesnik» od 4. i 5. kolovoza 2000., str. 12.).

O krivcima i nevinima jednako misli i predsjednik hrvatske vlade Ivica Račan. U razgovoru objavljenom u sarajevskom tijedniku «Ljiljan» on je rekao: «Kao predsjednik Vlade RH, u skladu s Deklaracijom Hrvatskog državnog sabora o suradnji sa Sudom u Den Haagu nastojat će biti od maksimalne pomoći u pronalaženju istine koja je temelj pravde. (...) Siguran sam da ćemo krivce vidjeti u Haagu. No siguran sam i da ćemo vidjeti

voza 2000., str. 6.). Konačni efekt bit će balkanske i jugointegracije.

Zaokupljeni kriminalizacijom Domovinskoga obranbenoga rata i guranjem Hrvatske na Balkan i u Jugoslaviju, ni Mesić ni Račan nisu stigli doći u Knin na proslavu pete obljetnice vojno-redarstvene akcije «Oluja».

U povodu te obljetnice Ivica Marijačić piše: «Spuštanje srpske i podizanje hrvatske zastave, te dolazak hrvatskog predsjednika Tuđmana na Kninsku tvrđavu bio je čin koji je simbolički označio ne samo svršetak oslobođilačke operacije Oluja, nego i svršetak Domovinskog rata, bio je to kraj jednog imperijalnog rata što ga je susjedna država povela protiv Hrvatske s

ciljem da Hrvatsku izbriše kao zemljopisnu i političku činjenicu, a u najboljem slučaju da je svede na područje koje se može sagledati s vrhova Sljemena. (...) Danas pet godina poslije, nema, naravno, više okupacije, ali nema ni nacionalnog ponosa koji se tada čitao u zraku, po svim hrvatskim gradovima i selima.»

(...) «Kako danas objasniti petogodišnji hod od nacionalne slave i ponosa do sadomazohističkog ponižavanja i osporavanja vlastitih povijesnih ostvarenja i vrednota kao što je Domovinski rat? Mnogi su narodi kroz povijest krvlju branili i stjecali svoju slobodu, ali je rijetko koji kao hrvatski samo nekoliko godina poslije stjecanja državne samostalnosti, spremjan tako olako se prepustiti ne samo zaboravu nego i agresivnom osporavanju, pa i potpunoj osudi.»

(...) «Danas smo pod utjecajem kršenja iz nekih medijskih i intelektualnih krugova. Pojedinci ili skupine iz tih krugova uporno nastoje vrijeme Domovinskog rata prikazati kao kolektivni grijeh hrvatskog naroda, kao hipoteku koju treba nositi na svojim leđima sljedećih pedeset godina... U razaranju izvornih vrijednosti obrambenog rata prednjače oni autori koji su devedesetih pisali kako su podjednako štetne i srpsjanska ideja o dominaciji u Jugoslaviji i hrvatska ideja o samostalnosti, 'sofisticirani' pacifisti i ekstremni lijevi dogmatičari kojima je svejedno ima li ili nema hrvatske države... Svi oni žele, u biti, krivotvoriti razdoblje od 1991. do 1995. godine i nametnuti teze da se Domovinski rat mogao izbjegći i da su za rad podjednako odgovorni i Milošević i Tuđman.»

(...) «Srbi u Hrvatskoj masovno su se odazvali u antihrvatski teroristički oružani pokret. Nije u tom vremenu zabilježen niti jedan znak njihova prosvjeda protiv agresije koja se spremala... važno je, zbog kasnije interpretacije i analize onoga što se događalo, znati da su hrvatski Srbi u većini prihvatali ideju otcjepljenja velikog dijela Hrvatske i prijeljevanje Srbiji, bez prisile uzeli oružje i krenuli u rat protiv Hrvatske s imenom Slobodana Miloševića na usnama!»

«Na ovom pohodu k Zadru, Šibeniku i Dubrovniku na jugu Hrvatske, k Vukovaru na istoku i Gospicu i Karlovcu u srcu zemlje, četnici i jugoslavenska vojska su iskazali sve karakteristike raspuštene bande, podivljale horde i zločinačke necivilizirane soldateske. Rušili su i ubijali

sve pred sobom. Na civilna naselja, sela i grada, nemilice su ispaljivali topovske i haubične ili rakete iz višecjevnih bacača, a njihovi su zrakoplovi sve to isto činili iz zraka. Nemilosrdno su rušili stambene četvrti, sakralne objekte, bolnice, gospodarske pogone, surovo i zvјerski likvidirali civile po selima kojima su ovladali. Nema grada ili sela gdje nisu mučili i ubijali civile... U tim, najtežim, trenucima novije hrvatske povijesti, nad hrvatskom sudbinom se nitko nije posebno rasplakao, ni međunarodna zajednica koja je pokolj mogla sprječiti da je htjela, ni oporbeni Srbi koji su navodno bili protiv

napisao najljepše stihove o slobodi? Čija to mornarica gada Dioklecijanovu palaču i oca versa arvackih? Čiji nam to um prijeti: čeraćemo se još? I tko to našim kozmopolitima, na njihove ljubavne izjave, uporno odgovara svojim načertanijama? I sad dolazimo do ključne točke našeg neslaganja jer ja smatram da, nažalost, ponekad treba pokušati doći do slobode, bilo ghandijevski bilo georgewashingtonski! I opet ponavljam: dok je homo sapiens ovakav! Zato sam ja bio drugačijeg raspoloženja od vas kad sam pratio mimohod hrvatske vojske na Jarunu (30. svibnja 1995.). A zgrozio sam se kad sam gledao tenkove

Mesić i Račan s američkim ministrom obrane Cohenom: hoće li Hrvatska opet u Jugoslaviju

toga.»

«Završetak Oluje bio je prigoda za krvavi rezime obrambenog hrvatskog rata: oko 15.000 poginulih u obrani domovine, blizu 40.000 ranjenih, 25 miliardi dolara ratnih šteta, slom gospodarstva...» (Magazin «Slobodne Dalmacije» **Tjedan** od 6. kolovoza 2000., str. 6.-7.).

Pojedini intelektualci, poput **Stanka Lasica**, tvrde da je oslobođilačka operacija «Oluja» najveći hrvatski promašaj i nešto čega bi se trebalo stidjeti. U povodu teksta dr. Stanka Lasica: «**Oluja** je najveći hrvatski promašaj» (Globus br. 486. od 31. ožujka 2000.) Stanislav Pejković piše:

«Dragi doktore, nama su velikosrpski zločinci preko tv-ekrana prijetili da će sav Zagreb gorjeti, i učinili su to... I zar se mi Hrvati nismo morali upitati: Tko nam to razara kupolu katedrale sv. Jakova? Tko nam to tuče grad u kojemu je Gundulić

koji su iz Beograda krenuli prema Hrvatskoj. Vidite li kako su nam emocije drukčije uzbudila ista događanja, ali na samo 400 kilometara razdaljine? Jer neki Hrvati su navikli na srpski tenk, ali hrvatskoga se boje! (...) Istinitaje vaša rečenica: sloboda je stalno razmišljanje u kojem nema pobjede monologa nad dijalogom... A upravo Olujom mi smo se konačno vratili dijalogu, jer smo odpacta conventebili prisiljeni stalno slušati tudi monolog. (...) Vašim riječima kazano: vi se zalažete za hrvatsku kulturu, ali i nadalje u tuđem monologu! (...) Međutim, vidim, dragi doktore, da vas muči savjest isključivo oko neke Oluje, ali ne i oko one poštene, fine, demokratske i umjetničke Pustinske, gdje je sve što je pobijeno, trebalo i biti! -jer su tako odlučili oni koji su prisvojili pravo da budu Sud Čovječanstva, iako je veoma upitno jesu li im ruke baš sasvim čiste! Ali, dajte, budite kozmopolit i u boli, pa suos-

jecajte sa svim ljudima koji su bili izvrnuti patnji i nepravdi, diljem svijeta i u svim epohama! Jer vaš, a i problem svih ostalih hrvatskih kompozolita je u tome što vam kozmopolitizam počinje čim napustite hrvatsko, a zađete u francusko, englesko, njemačko, rusko... I tu prestaje vaša dosljednost jer je takav kozmopolitizam samo pomoć Velikima u gušenju Malih! A čovječanstvu treba što više Džubrana! Jer cijeli svijet je Libanon» («Hrvatski branitelj» Koprivnica, broj 5., ljeto 2000., str. 15.).

Na dan proslave pete obljetnice vojno-redarstvene akcije «Oluja» na kninskoj je tvrdavi hrvatsku zastavu podigao zamjenik predsjednika vlade RH dr. Goran Granić. «Hrvatsku zastavu je na Kninskoj tvrdavi dr. Goran Granić podignuo bez intoniranja hrvatske himne i bez minute šutnje za poginule hrvatske branitelje» («Slobodna Dalmacija» od 6. kolovoza 2000., str. 3.).

Dr. Goran Granić nije bio na svečanoj sjednici Gradskoga vijeća Knina, na kojoj je posmrtno dodijeljena Plaketa grada Knina dr. Franji Tuđmanu. Umjesto toga «obišao je manastir Krku pokraj Kistanja, gdje se susreo s episkopom dalmatinskim Fotijem» («Večernji list» od 6. kolovoza 2000., str. 3.).

Pravoslavni manastir sv. Arhandjela Mihaila na rijeku Krku sagrađen je na temeljima katoličkoga samostana u XVIII. st. Monasi toga katoličkoga samostana »još se u 17. st. priznaju Hrvatima i katolicima« (Dr. Marko Japundžić, **Tragom hrvatskoga glagolizma** (Zagreb 1995., str. 51.-54.). Za vrijeme srpske okupacije manastir su koristili pripadnici srpske paravojske, koji su na podu manastirskih prostorija cijepali drva i ložili vatu. Manastirska riznica bila je četvrta po redu riznica Srpske pravoslavne crkve. Iz nje su uoči «Oluje» Srbi u Beograd odnesli originale svetačkih ikona posvećenih svetom Arhandjelu Mihailu, koji najčešće dijelom potječu iz Rusije i s Krete. Odnesli su također i oko 1800 različitih predmeta za bogoslužje od zlata i srebra visoke povijestne i umjetničke vrijednosti.

Episkop dalmatinski Fotije i starješina manastira Krka iguman Gerasim obavijestili su dr. Granicu, da se ikone i drugi odneseni predmeti još ne vraćaju, jer se »nisu stekli svi preduvjeti za povratak ove iznimno vrijedne riznice SPC«. Manastirska knjižnica od 20.000 vrijednih knjiga, koju su oštetili pripadnici srpske paravo-

jske, sačuvana je - kako je rekao Granicu prof. Svetozar Borak - ((zahvaljujući hrvatskoj vlasti, koja je zaštitila manastirsко zdanje» («Vjesnik» od 7. kolovoza 2000., str. 4.).

Dr. Goran Granić je obećao, da će hrvatska država pomoći u obnovi manastira Krka, koji ((nije samo vjerski, nego i kulturni spomenik«. O hrvatskim samostanima i crkvama u Kninu i njegovoj okolini, koje su porušili Srbi, ništa nije govorio. U Hrvatskoj Srbi opet postadoše ravнопravniji od Hrvata.

Aleksandar Karađorđević, krvavi jugoslavenski diktator, na čijem je grobu nedavno molio nadbiskup Bozanić

Uoči proslave pete godišnjice oslobođačke akcije «Oluja» predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zagrebački nadbiskup i metropolit Josip Bozanić otišao je u četverodnevni pastoralni i ekumenski pohod u SR Jugoslaviju. Dne 4. i 5. kolovoza 2000. pohodio je srijemski dio djakovačke i srijemske biskupije na poziv tamošnjega mjestnoga biskupa dr. Marina Srakića i generalnog vikara za Srijem biskupa Djure Gašparovića. U nedjelju 6. kolovoza susreo se s poglavicom Srpske pravoslavne crkve patrijarhom Pavlom u beogradskoj patrijarhiji. Nadbiskup Bozanić naznačnim je novinarima između ostalog rekao: »Došao sam ovamo u pohod vjernicima u Srijemu i danas smo imali prilike zajedno razgovarati s Patrijarhom i episkopima o našim Crkvama, o svemu onome što predstoji pred našim Crkvama u osvitu trećeg tisućljeća. Naši vjernici koji žive zajedno na ovim prostorima očekuju našu zajed-

ničku riječ» («Glas koncila od 13. kolovoza 2000., str. 2.).

Prije odlazka nadbiskupa Bozanića u Beograd u novinama «Vjesnik» (od 29. srpnja 2000., str. 2.) je pisalo: »Kako saznajemo od nadbiskupva glasnogovornika (hrvatski: zvučnik, razglas, predstavnik) Nedeljka Pintarića, Bozanićev pohod nije uzvratni posjet patrijarhu Pavlu koji je u Zagrebu boravio prošle godine, niti je to posjet beogradskom nadbiskupu Francu Perku. Na taj pohod zagrebački je nadbiskup krenuo na poziv djakovačkog biskupa mons. Marina Srakića, da posjeti srijemski dio Djakovačke i srijemske biskupije. - Budući da je riječ o specifičnoj biskupiji koja se prostire na teritoriju dviju država - Hrvatske i SR Jugoslavije, do sada je u više navrata bilo polusužbenih spekulacija o tome treba li za srijemski dio biskupije osnovati novo biskupijsko središte u Srijemskoj Mitrovici. S obzirom da je ustaljena praksa Katoličke crkve da se, koliko je to moguće, granice biskupija zaokruže unutar državnih granica, ta prepostavka nije bez osnova.«

Kako opečeni pusu i na hladno, upozorujemna slučajeve bokeljskih i srijemskih Hrvata katolika o kojima piše Josip Pečarić u svojoj knjigi **Borba za Boku kotorsku** (Zagreb 1999., napose str. 70.-74. i 80.-87.). Odlukom Berlinskoga kongresa god. 1878. Bar i dio Barske biskupije postali su dijelom Crne Gore. Iste godine crnogorski knjaz Nikola zatražio je od Sv. Stolice, da se obnovi Barska nadbiskupija, kojoj bi pripali svi rimokatolici u Crnoj Gori a nadbiskup bio podložan izravno Rimskoj kuriji. Uz odlučujuću pomoć biskupa Strossmayera zahtjevu je udovoljeno. Čim je Bar postao dijelom Crne Gore, ((crnogorska vlada stala je nametati Baranima **srbsko** ime, uslijed političke težnje Srbalja da narodnostno i politički progutaju svoju braću Hrvate». U Crnoj Gori i susjednim predjelima pojavila se politička struja **srbo-katolika**. S dobivanjem Bara i Barske nadbiskupije pojavila se mogućnost, da svi Slaveni katolici u jednoj nadbiskupiji budu Srbi. »I dok su katolički biskupi mislili da pomažu hrvatskom pučanstvu Baru i okolice, nisu ni mogli biti svijesni da ne mogu sprječiti njegovo posrbljavanje, a da pomažu Crnoj Gori u svim pitanjima u svezi s Barskom nadbiskupijom u stvari nesvesno pomažu velikosrpskim aspiracijama.«

(nastavit će se) •

NOVOSADSKI DOGOVOR I ŠTIPAN BEZ ZEMLJE

Sad se javnosti obrati predsjednik Republike Hrvatske, puk prepozna samo - Stipu Mesića. Kao i Stipica Prvi, i ovaj je samo vrbov klin u hrvatskom kotaču. Nu, to mu ionako ne smeta. Izabran predsjednikom Hrvatske, on je zapravo tek visoki predstavnik međunarodne zajednice u ovome dijelu "zapadnog Balkana". Tako je tražio trenutak. On je tu samo zato što je uvijek pucao na veliko i što je jasnije od svih dojučerašnjih Tuđmanovih *liftboja* i potrkala pokazivao mržnju prema čovjeku koji gaje lansirao u političku orbitu.

Siti Tuđmanovih pobočnika koji su manipulirali svim i svačim, od nacionalnih osjećaja do banaka i javnih poduzeća, birači su izabrali onoga koji se predstavlja apsolutnom negacijom. To što iz tih usta nije dolazila nijedna suvisla politička poruka, bilo je nevažno. Jednostavno, suvišnom je postala zamorna smislenost, koju je Tuđman pridavao ili htio pridavati svemu, od sastava nogometnih momčadi preko ikonografije i rasporeda za stolom, do geopolitičkih traktata intelektualnih samozvanača i *pikzbibnera*.

Orahovički Che Guevara zaigrao je *va banque*. Nije imao izbora. U stranci, ionako autsajderskoj, nije značio ništa, u nacionalnoj politici još i manje. On koji je htio postati drugim Tuđmanom, do tog je cilja mogao doći samo raspirivanjem mržnje prema Tuđmanu. Nije okljevao. Ni on ni njegovi mentor. I - postade predsjednikom.

Iako nakon toga može reći, da nema dužnosti koju nije obnašao, nikad nije uspio postići da ga shvaćaju ozbiljno. Ni ispod namrgodenih čekinjastih obrva on ne ostavlja dojam posve ozbiljnog čovjeka. Kraj njega se prolazi s kranjčevičevski *spuštenjem trepavicama*. Mesić jednostavno ne spada u one prema kojima se treba odrediti, jer banalnosti ne traže da o njima imate jasan stav. O njima se ne misli; one su neizbjježne, prolazne slučajnosti. Takav je i Stipica: neobično običan.

Novi novosadski dogovor: svi su svakomu krivi ?!

To, dakako, nije zapreka da posegne i za neobičnim postupcima. Bez obzira na posljedice. Tako je, komentirajući događaje

Piše:

Tomislav JONJIĆ

tijekom proteklog desetljeća, prije par tjedana novosadskomu *Radiju 021* i listu *Vojvodina* izjavio da bi se "svi svima trebali ispričati jer su svi svima krivi, a u stvari nitko nikome nije bio kriv". Ako krivca ipak ima, onda ga treba tražiti među zagovornicima ideje Velike Srbije i - Velike Hrvatske. Štoviše, Velike Hrvatske na prvom mjestu. Upravo tako. Upravo onako, kako godinama tvrde David Owen i njemu slični.

Visoki predstavnik međunarodne zajednice za "zapadni Balkan"

Ali, dok se Owena može držati personifikacijom jedne kratkovidne, imperijalističke i nasilničke politike, zlokobne riječi u novosadskim medijima, kao što je upozorio Slaven Letica, ne potječe od bilo koga, nego od predsjednika države "koja je bila izložena agresiji i koja je agresora tužila za genocid. Nema nikakve sumnje: njegove će se novosadske riječi pojavit na sudu kao argument o bezrazložnosti naše tužbe".

Cinik bi dodao: nije slučajno da je Mesić ugradio važan kamen u obnovu jugoslavenske misli upravo u Novom Sadu, gradu kojeg će hrvatska povijest pamtit ponajprije po zlokobnom jezikoslovnom "dogovoru".

Tko je zapravo Stipe Mesić?

Momčić koji 1967. u duhu vladajuće politike napada Deklaraciju i s nepatvorenim revolucionarnim zanosom mladog boljševika, koji će se dičiti, da je kao dječarac kroa sitnice iz džepova ubijenih ustaša i domobrana, poziva na razapinjanje njezinih potpisnika, a tri-četiri godine kasnije (opet, dakako, u duhu vladajuće politike) brani pokret i nastojanja koja Deklaracija simbolizira, čak pod cijenu robije. Je li tamo otiašo zabunom ili kao dio *kvote* određene za svako područje, još se ne zna. Nije se čulo, da bi mu suzatočenici spočitnuli kolaboraciju. Ali, nakon zatvora posluje sa svakim, pa i sa Službom državne sigurnosti, nikad ne rušeci sve mostove za sobom. Bonvivanima to i ne bi bilo svojstveno.

I zapravo je nejasno, zašto ga Tuđman kooptira u stranački politbiro. Jer, sve to vrijeme Stipica brižno hrani svoju njegovu neizobraženost. Prirodno inteligentan, on zna o svačemu pomalo, a o ničemu dovoljno. On je površan do besramnosti. Čini se upotrebljivim samo tamo gdje ne treba ništa znati. Kao pravnik, iz dana u dan pokazuje da mu je strukovna terminologija posve strana. Njemu je kaznena prijava isto što i tužba, a ni pred mirovinu još ne razlikuje okrivljenika od tuženika.

Uostalom, takve se distinkcije nisu ni tražile na radnim akcijama, u džikoškim terevenkama i političkim kružocima pod birtijskim tendama, a tamo je Stipica u svom elementu. On je nepatvoren duhovit i najbolje se izražava u vicevima, a šank je idealna pozadina njegova *one man showa*. Postavši predsjednikom države, vidno se trsi, pa izbjegava provincijske, bastardne kovanice tipa "špiclov". Naučili su ga, da postoje vicevi koji ne pristoje političaru, kamoli državniku. Navikava se i na složene rečenice. Nije, doduše, još svladao, da se u hrvatskom ide u posjet, a ne u "posjetu", da u hrvatskom jeziku postoje porezne, a ne "poreske" vlasti i autobusni kolodvor ili postaja, a ne "autobuska stanica". Ali, ne treba sumnjati, i dogleđeće Mesić jednom dogurati. Jer, mislima mu se neprekidno vrzmaju "regioni" i "resursi". Nije baš nacistu sa sadržajem tih pojmljova, ali je nešto načuo, pa bi se reklo, da mu je nešto

krupno na pameti. Zato, neka nam je Bog na pomoći...

Kritični mediji su "fašistoidni"!?

Upravo takvog je *tipusa* Tuđman imenovao prvim predsjednikom hrvatske vlade. Da nije posrijedi eksces, nego brilljantan izdanak katastrofalne Tuđmanove personalne politike, pokazuje činjenica da je baš Stipica poslan u Beograd za posljednjeg predsjednika Jugoslavije. Reklo bi se, daje tamo dobro obavio posao, jer zapravo i nije trebalo ništa raditi. I iz njegovih memoarskih spisa proizlazi, da su najvažnija bila podrugljiva prepucavanja s Borom Jovićem. Tu je nenađmašan. Ipak, i hrabrost mu treba priznati. Nakon beogradske epizode vratio se da bi postao formalno drugim čovjekom u državi, predsjednikom Sabora. Za sve se on držao sposobnim, ali ga je - očito - i Tuđman držao za sve sposobnim.

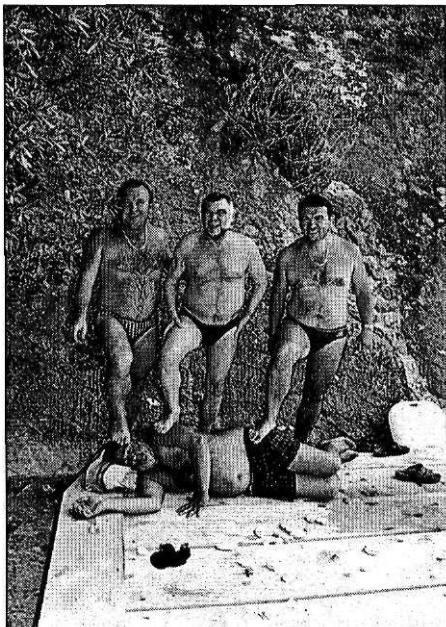
Bila su ratna vremena i, kad se nije bavio cementarama, Mesić je kao predsjednik Izvršnog odbora Hrvatske demokratske zajednice obilazio hrvatsko iseljeništvo. Narod kojem je trećina države okupirana, tražio je jasne riječi i čvrsta jamstva. S istančanim njuhom za populističko dudovaranje masama, Stipe je u maniri ortodoxnoga hadezeovca, kao vojnik stranke, prijetio Srbima. On, koji danas podilazi nastojanjima da se Hrvatska kolonizira novim solunskim dragovoljcima, tada je govorio daje prašina na opancima sve što će Srbi ponjeti u Srbiju. Danas se bez srama obraća hrvatskim iseljenicima kao predsjednik njihove "bijše domovine". (Mjereći se svojim laktom, misli valjda da i drugi mijenjaju domovine poput košulja.)

Udvarajući se iseljeništvu, ustaše je priznavao bezuvjetnim borcima za hrvatsku državu upravo isti onaj, koji je izbjegao odstajati počasnu stražu pored Tuđmanova odra, da tamo ne sretne Kaju Pereković. I isti taj Mesić, nekadašnji hvalitelj ustaštva, javno će se grliti s nekakvim Fumićem, iz tamo nekakvog Saveza tzv. antifašističkih boraca. Karikatura do karikature.

U društvu "antifašističke" karikature, dok je predstavljao duhovni živi zid pred takvim braniteljima slobode i demokracije kakvi su Jure Bilić i Rade Bulat, Mesić je lani dobio letvu. Neki danas kažu, da mu nedostaje daska. Pritom ne shvaćaju, da Mesića legitimiraju samo takvi ispad, ne i kakav politički program. On je naučio parati primitivnoj sili. S činjenicama mu je već teže.

I kad ga splitska *Slobodna Dalmacija* podsjeti na to, daje 1992. govorio jedno, a

1999. drugo, Mesić ne će moći zanijekati činjenice, jer postoje zapisnici i video-zapisi. Ali, njega činjenice i ne zanimaju: on će i novinarku i novine proglašiti fašistoidnima. Po kratkom postupku i bez prava na priziv. On, "demokrat", "predsjednik-građanin". Upravo taj izljev mržnje i nekontroliranog bijesa bolje od ičega osvjetljava moralni i duhovni profil aktualnoga državnog poglavara. Da ima vlast i autoritet kakav je imao Tuđman, da vlada u prilikama u kakvima je vladao Tuđman, Mesić bi, očito, bio i autokratski drskiji.

Mesić i drugovi na Čičku (Arena, snimio B. Kragić): dostojanstvo i ozbiljnost predsjednika države

A iskre između njega i splitskog dnevnika ne mogu se usporediti, recimo, s iskrama između Helmuta Kohla i *Der Spiegela*. Hamburški je tjednik godinama, zapravo desetljećima bez milosti i nebarnim riječima rigao vatru po kancelaru: ni Diogen ne bi na njegovim stranicama našao pozitivan tekst o Kohlu. Kancelar je proglašavan budalom i sljepcem, proždrljivcem i manipulatorom. Ali, kancelari nikad nije palo na pamet okomiti se na Augsteina. Nije ga nazvao ni fašistom, ni boljevikom.

Mesić je svjetlosnim godinama daleko od takve uljuđenosti i takvog pojmanja demokracije. On se služi medijima onako kao što se oni služe njime, za svoje prizemne i kratkoročne račune. On *dila* zapisnike i fonograme, osvećujući se protunošćima kao kakva piljarica na provincijskoj tržnici. Ne objašnjava jedino, kako je uspio biti u vrhu HDZ-a u "najmračnije" doba vladavine te stranke.

U sadašnjim se prilikama pokušava sputati. Jedva, ali ipak. Ured mu funkcioniра kao skupina ljudi zadužena demantirati šefove verbalne ekscese i uljepšavati njegove groteske. Štete ga, razumljivo, raznorazni odbori i nevladine udruge, koje tobože skrbe o ljudskim i građanskim pravima. Uostalom, pusu u isti rog. Tuđman nije znao naučiti nove trikove, a Mesić ih je svladao, naučivši mehanički ponavljati fraze o demokraciji, slobodi i liberalizmu. Međutim, u pozivu na linč protiv splitskog dnevnika jasno se iščitavaju razlozi zbog kojih su učitelj i učenik, gazda i šegrt bili godinama najblizi. Između "stoke sitnog zuba" i "fašistoidne" *Slobodne Dalmacije* nema bitnih razlika. I animalizacija neprijatelja i univerzalna primjena etikete fašistoidnosti svojstveni su boljevičkom retoričkom repertoaru.

Predsjedniku ima tko pisati

Grlati prokazivač tuđmanovskih "crnih fondova" nikad nije položio račun o finansijerima svoje predsjedničke kampanje. "Investigativnim timovima" tzv. neovisnih medija to ionako nije zanimljivo. Svoj su posao odradili, a za drugo (još) nisu plaćeni. Predsjednik, pak, s nekim tajkunima ratuje, s drugima prijateljuje.

Ipak, nigdje nije tako vješto izborio dobar glas, kao na bosanskom loncu. On, koji se 1991. oštro suprotstavio bilo kakvo diobi Bosne i Hercegovine, založivši se za suradnju s Bošnjacima-Muslimanima, već dogodine će izjavljivati da nema ništa protiv pripajanja nekih dijelova BiH Hrvatskoj. Tijekom dvije godine krvavih hrvatsko-muslimanskih okršaja u BiH, Mesić će - kao drugi čovjek u državi - združno braniti državnu politiku, istu onu koju će od 1994. naovamo optuživati.

Javnost je danas uvjerenja, da je s Tuđmanom raskrstio upravo radi Bosne. I neki kvaziintelektualci to na sva usta ponavljaju. Kao da ne postoje kalendar i novine. Ali, valja priznati, *senor presidente* je pošlo za rukom nešto nalik onomu što je pošlo za rukom austrijskoj propagandi: uvjeriti svijet da je Mozart Austrijanac, a Hitler Nijemac. Drugi čovjek u hrvatskoj državi uspio je uvjeriti svijet da je tijekom dvogodišnjega hrvatsko-muslimanskog sukoba on bio protiv toga. I da se oštro suprotstavlja. (Jedino se na jaslama to nije vidjelo.) Ali, to, dakako, nema veze s istinom. Manolić i Mesić se osjećaju ugroženima, jer uz predsjednika države stasaju novi ljudi. Njihov utjecaj opada, do njihova se mišljenja sve manje drži. Ipak, s Tuđma-

nom će raskrstiti tek u doba hrvatsko-muslimanskog mirenja, u vrijeme Washingtonskog sporazuma, kad su - krivo - računali, daje Tuđman definitivno izletio iz sedla.

Računali su, da će nova politika tražiti nove ljudi i da bi upravo oni mogli i trebali biti guvernerima budućeg protektorata. Račun se izjavio, iako su se novopečeni hadezeovski otpadnici hvastali, da im matematika dobro ide. Hrvatska zasad nije postala protektoratom, a samozvani su guverneri završili na ulici. Dojučerašnji moćnici svrstani u kastu *nedodirljivih*. Zar treba jači motiv za mržnju? I jači poticaj za povratak na vlast?

Mesiću se san ispunio. Sad može govoriti, da je za slobodu, ali da nema slobode za neprijatelje slobode. Tko su ti, on će odrediti. Sad može veličati Europu bez granica, istodobno podižući bedeme prema Hrvatima u BiH i hrvatskom iseljeništvu. (Srbima je Hrvatska uvijek domovina. Hrvatima može biti i bivša: na njih se ionako ne dobivaju bodovi.) Sad je u prigodi osvetiti se svima koji su mu stali na žulj. Sad može pokazati, daje on vlast. Zato se ne odrice ni onih simbola, koje je tobože najviše prezirao: predsjedničkih dvora, počasnih straža, vrhovničkih naslova, zrakoplova. Ni Brijuna, samo što ih on naziva Brionima. Valjda zato, što ih tako zovu Tali-jani. I drugi, koji bi najradije, da ih nije u Hrvatskoj.

I bit će da je baš zbog toga bjesomučno (i nepametno) navalio na Crkvu, kad mu se s te strane napokon spočitnulo raspirivanje mržnje i netolerancije. Nije prepoznao signal u Bozanićevu pohvali Tuđmana kao velikoga graditelja. Iako sam taj nazivak nije uobičajen u suvremenoj kršćanskoj, napose katoličkoj terminologiji, ocjenu zagrebačkog nadbiskupa pismeniji bi političar prepoznao kao upozorenje, kao crtlu preko koje se ne smije nekažnjeno prijeći. Tim više, što dolazi od crkvenog starještine, koji je spremanj i na poteze krajne nepopularne u najvećem dijelu hrvatske javnosti. Kad ga na manjak nacionalnog osjećaja upozorava hodočasnik s Oplenca, znači da se upalilo crveno svjetlo. Samouvjeren poput kakva daltonista, Mesić je to previdio. Štoviše, u svojoj je neukosti posegao za floskulom, da se Crkva bavi dušama, a ne politikom, upravo onom istom floskulom, kojom se Crkvu napadalo za komunizma.

Predsjednik Republike Hrvatske ne zna, da poslanje Crkve nisu samo pojedinci, nego i narodi, i da - makar često spora i preveć oprezna - Katolička crkva nikad nije ostavila hrvatski narod. Mesić je htio pokazati da je zgrabio vlast i daje više nikomu ne kani prepustiti. Radi toga je oštro i nesmil-

jeno presjekao javni istup skupine umirovljenih i djelatnih generala.

Posve je nebitno raspravljati o tome, je li *Vrhovnik* za to imao ili nije imao zakonsko uporište. Nebitna su i njegova objašnjenja, kojima je mjesto u antologiji bizarnosti, poput serije vijesti pariškog *Le moniteura* o Napoleonovu bijegu s Elbe. Prvog je dana list javljao o bijegu "čudo-

među njima zaslужnih ratnika i domoljuba; ima onih koji su osobno hrabri vozači i kamiondžije (ali to valjda nije dovoljno, da bi se postalo generalom?). Ima, međutim, i intelektualnih i moralnih skorojevića, koji su generalske zvjezdice stekli stranačkom podobnošću i osobnom servilnošću. Neki od njih su, baš kao i Stipica Mesić, i sam general, jasan primjer zašto je trebalo biti pro-

Tko će se posljednji smijati?

višta"; drugog se dana "nakaza dovukla do Grenoble"; sedmog dana je "Napoleon pred vratima Pariza", a osmog je dana "Njegovo Carsko Visočanstvo trijumfalno ujalo u Pariz. Radost puka je neopisiva."

Tako je i Mesić prvog dana govorio o nedopustivosti javnoga političkog istupanja djelatnih vojnika. Drugog je dana rekao kako se "upravo radilo o tome" da se sprječi državni udar. Dva dana kasnije, po povratku iz Bugarske, opasnost od državnog udara nazivao je besmislicom. Međutim, ti su *Vrhovnikovi* istupi nevažni. (A što bi Ured radio, kad za predsjednikom ne bi trebalo pomestiti?)

Važna je politička poruka, koja se time, pred izbore u Jugoslaviji, uoči najavljenih ustavnih promjena i sastanka predstavnika balkanskih država u Zagrebu, šalje i Hrvatskoj i svijetu.

Ne spadam u one, koji previše žale za generalima. Još manje simpatiziram s onima, koji bi ih uprezali u hadezeovska kola, jer ta kola nisu zavrijedila, da ih se vadi iz giba. Nisu ni svi generali isti. Ima

tiv Tuđmanova, hadezeovskog poimanja države.

Ipak, osuđeni su oštro i nemilosrdno, upravo generalski, iako u pismu hrvatskoj javnosti ni formalno, a kamoli stvarno, nisu nastupali stranački, nego nacionalno. Na to moraju imati pravo. Egzekutori, doduše, potežu argentinski primjer. Ovo nije Argentina i generali nemaju što tražiti u politici. Braniteljima vojnika nije na um pala Španjolska. Bilo bi to *politički nekorektno*. Nije im na um pala ni kemalistička Turska, s kojom bi usporedba mogla biti *politički korektna*. (I u kojoj su upravo početkom listopada neki generali javno upozorili na zabrinjavajuće jačanje islamističkih tendencija u državnom vrhu. A jezik, zastava, domovina i nacija nedjeljivi su i ne smiju se dovesti u pitanje.)

Stipi Mesić sve to nije važno. Naheran pod kutom od 45 stupnjeva (ironijom sudsbine, udesno), on se želi uspraviti. Želi postati Stipanom, pa makar u povijest ušao kao Stipan Bez Zemlje...

USKRSNUĆE ZLODUHA MILKE PLANINC I DRUGOVA

Je li moguće, da smo ovo doživjeli samo deset godina nakon ostvarenja tisućgodišnjeg sna o neovisnoj hrvatskoj državi? Je li moguće, da predsjednik države koji voli sebe nazvati i doktorem prava, poziva hrvatske branitelje da dokažu svoju nevinost? Je li moguće, da čovjek koji sebe naziva demokratom i građaninom-predsjednikom, uz to još i pravnik, ne zna temeljnu razliku između diktatorskih država u kojima su svi krivi dok ne dokažu suprotno, i demokratskih pravnih država u kojima su svi nevinji dok im mjerodavni državni organi ne dokažu krivnju?

Je li moguće, da hrvatski premijer naziva zločincima ljudi koji su tek osumnjičeni dok još nisu dali nijednu izjavu, a kamoli da imje sud dokazao krivnju i izrekao pravomoćnu presudu? Vraća li se doista vrijeme kada su sudovi samo formalno potvrđivali presude političara? Je li ponovno hrvatstvo nepoželjno?

Predsjednik hrvatske države poručuje Crkvi u Hrvata da se bavi dušama, a ne politikom. Predsjednik bi ušutkao hrvatske biskupe danas kad je na vlasti i kad ga nesporni autoriteti opominju da je pretjerao u vlastoljublju. Dok je bio u oporbi, naš je predsjednik s oduševljenjem pozdravio izjavu nadbiskupa Bozanića o grijehu struktura. Tada je bilo poželjno da Crkva progovara kritički o hrvatskoj političkoj i gospodarskoj zbilji, ali danas više ne. Trebaju svi šutke promatrati naše vlastodržce kako nas krupnim koracima vode u ekonomsku, a možda i opću i potpunu državnu propast. Držite jezik za Zubima, poručuju nam, ili ćete završiti kao sedmorica hrvatskih generala, koji su se drznuli dignuti glas protiv blaćenja Domovinskog rata. Ne treba nas iznenaditi, ako uskoro s Pantovčaka ili iz Banskih dvora ćujemo ponovno onu pomalo već zabravljenu krilaticu o kleronacionalističko-fašističkim krugovima i vatikanskoj zavjeri. Bože, je li ovo moguće? Zar smo mi Hrvati slijepi i gluhi? Zar nam se stalno ono najgore iz povijesti mora ponavljati? Zar ništa nismo naučili? Jesmo li bili i ostali guske u magli?

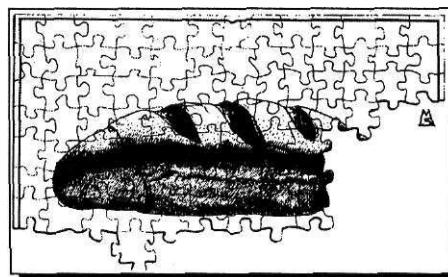
Danas su u Hrvatskoj abolirani agresorski vojnici koji su počinili neviđene zločine, a hrvatske se branitelje razapinje na stupove srama. Stalni kolumnist jednih hrvatskih dnevnih novina, najpoznatiji po tome što je svojedobno u Hrvatsko filozofsko društvo primio četničkog vojvodu Vojislava Šešelja, pita se hoće li nakon temeljite analize Domovinskog rata ostati išta vrijedno podizanja spomenika tom ratu i njegovim vitezovima, te na postavljeno pitanje odgovara negativno. Na kraju svog "filozofskog" razmatranja predlaže hrvatskome premijeru da nikako ne gradi spomenik ratu niti njegovim

Piše:

Mijat TOMIĆ

juncima, nego samo spomen žrtvama Domovinskoga rata. Istodobno nas neki uvjervaju kako nema ni govora o kriminalizaciji Domovinskoga rata.

O Domovinskom ratu i njegovim juncima sude dezerteri, bjegunci i oni koji su taj rat promatrati s distance, kao da se vodi u nekoj dalekoj stranoj državi, a ne u njihovoj vlastitoj domovini. Oni danas imaju glavnu riječ. Njihove ruke su čiste, jer su oni i prije početka rata procijenili da će se raditi o prljavome ratu, pa se nisu miješali. Za stvaranje i obranu hrvatske države nisu dali ništa (neki su i odmagali koliko god su mogli), a danas sude i presuđuju po kratkom postupku.

Najviši državni dužnosnici govore javno da je Domovinski rat posljedica politike stvaranja Velike Srbije i Velike Hrvatske, te da se svi jedni drugima moramo ispričati. Predsjednik Mesić kaže da se on kao predsjednik ne samo Hrvata nego svih građana Republike Hrvatske, mora ispričati za sve zločine koje su počinili njegovi građani. Znači li to, da će se Predsjednik Republike Hrvatske ispričati hrvatskomu narodu za zločine koje su počinili kninski Srbi, državljeni Republike Hrvatske? Bože, što sve može čuti čovjek u ovoj napačenoj zemlji.

Istodobno, doskorašnji veleposlanik SAD u našoj zemlji, W. Montgomer, u razgovoru zajedne hrvatske novine s ponosom ističe da je kao pripadnik specijalnih postrojbi sudjelovao u vietnamskom ratu. U tom ratu stradalo je dva milijuna Vijetnamaca. Zna se što su činili američki specijalci. Ipak, veleposlanik je ponosan što je u odori s oznakama svoje zemlje branio Ameriku u dalekom Vijetnamu od žute ili crvene opasnosti. A od nas se traži da se odreknemo naših branitelja, koji su krvlju branili i obranili ovo malo hrvatske zemlje.

No antibraniteljska kampanja koja nejenjava, nije jedino zlo koje se na nas sručilo. Naša vlada vuče potez za potezom s ciljem što većeg i što bržeg osiromašenja naširo-

mašnijih, a televizija Mirka Galica, kraljica medijske manipulacije i najveća režimska sluškinja, uvjerava nas da je to sve za naše dobro. Kakve li drskosti, kad ministri putem dalekovidnice poručuju našim građanima da će nakon što ostanu bez posla, nakon što im poskupi struja i sve ostalo, te nakon što im se zabrani uvoz jeftinije hrane iz inozemstva živjeti bolje. Pa tako drska nije bila ni Milka Planine, čiji je duh, točnije bi bilo zloduh, ponovno oživio. Ona je govorila o stezanju remena, a današnji nam drugovi u oči lažu da će nam biti sve bolje što živimo gore. Ova vlast svoje građane očito smatra potpunim idiotima.

Kakvi ljudi vladaju ovom zemljom, može zaključiti svaki stranac koji zaviri na internet stranice hrvatske Vlade, iako su na njoj samo slike i oskudni životopisni podaci o našim vrlim ministrima. No i iz tako oskudnih podataka, točnije iz onoga što je prešućeno, mogu se izvesti mnogi zaključci. Tako u životopisima rijetkih hrvatskih ministara koji su u redovitim rokovima završili fakultete piše točan nadnevak tog sretnog događaja. Kod onih koji su u studentskim danima uživali desetak godina, piše samo da su diplomirali, ali ne i kada. Kod onih, opet rijetkih hrvatskih ministara koji su aktivno sudjelovali u Domovinskom ratu zabilježena je dužnost i postrojba u kojoj su je obnašali, kao i vrijeme koje su proveli u ratu. Kod drugih koji su "ratovali" u udobnim foteljama uz viski piše jednostavno - sudionik Domovinskog rata. Članovi Vlade sa sredenim obiteljskim stanjem to sii i objelodanili a kod onih koji su se ženili, recimo 3-4 puta, u rubrici obiteljsko stanje ne piše ništa. Sve u svemu, o našim ministrima na Vladinoj internet stranici više se može doznati iz onoga što se pokušalo sakriti, nego iz onoga što se željelo otkriti javnosti.

Mediji u Hrvatskoj posebna su priča. Jedne dnevne novine već objavljaju izvješće s izbora u Jugoslaviji na strani unutarnje politike. Televizija besramno na najprimitivniji način iskrivljuje poruku hrvatskih biskupa. Protiv **Slobodne Dalmacije**, jedinih preostalih nerežimskih novina u Hrvatskoj vodi se nesmiljena kampanja. Samo je pitanje dana kad će šapa vlasti ugušiti i ove novine. Naći će se već medu novinarima mnogo poslušnika koji će objavljivati samo ono što im odobre odozgo.

Jedno je sigurno. Grijese svi oni koji se plaše pjesme. Evo zore, evo dana ... Ta je pjesma aktualna u ratu i opasna za četnike, a za svaku vlast u miru najopasnija je pjesma: Ustani, bane... Ne bi bilo nikakvo čudo ako bi se ta pjesma uskoro pojavila u izmijenjenoj verziji: Ustani, Frane...

LE MONDE DIPLOMATIQUE: NOAM CHOMSKY ANALIZIRA NALIČJE AMERIČKE
VANJSKOPOLITIČKE STRATEGIJE

SAD - DVOLIČNA I OPASNA VELESILA

Poncept «banditske države», tj. države koja djeluje s onu stranu zakona, igrao je sve donedavno vrlo važnu ulogu u američkoj političkoj raščlambi i strategiji. Iračka kriza, koja traje već točno deset godina (iračka invazija na Kuvajt započela je 1. kolovoza 1990.) najpoznatiji je slučaj. Washington i London proglašili su tada Irak banditskom državom» koja prijeti svojim susjedima i ostalim državama, «nacijom s onu stranu zakona», pod vodstvom Hitlerove reinkarnacije, državom koju budno moraju nadzirati čuvari međunarodnoga mira: SAD i njegov štitonoša Velika Britanija.

Najzanimljivija značajka ove rasprave u vezi s «banditskim državama» zapravo je to što prave rasprave nije ni bilo budući da su sve rasprave vođene u granicama koje priječe zadovoljavanje glavnoga uvjeta: da SAD i Velika Britanija moraju djelovati u skladu s međunarodnim zakonima i sporazumima koje su potpisali.

Mjerodavni zakonski okvir u ovom je slučaju Povelja Ujedinjenih naroda, temelj međunarodnoga prava, a kad je riječ o SAD-u, i američki Ustav. U Povelji UN-a stoji: «Nakon što se utvrdi postojanje prijetnje miru, narušavanje mira ili neki čin agresije, Vijeće sigurnosti može odlučiti o primjeni mera koje ne uključuju primjenu oružane sile. Ako se te mере pokažu nedovoljnim, Vijeće sigurnosti može poduzeti bilo kakvu akciju koju smatra nužnom za održavanje ili uspostavu mira i sigurnosti na međunarodnoj pozornici.»

Jedini izuzetak nalazi se u članku 51. «Ni jedna odredba ove Povelje ne smije narušiti pravo na zakonitu obranu, pojedinačnu ili kolektivnu, u slučaju da neka članica UN-a bude žrtva oružane agresije, sve dok Vijeće sigurnosti ne doneše mјere nužne za održavanje mira i međunarodne sigurnosti.»

Postoje, dakle, načini za zakonito suprotstavljanje brojnim prijetnjama miru i u svijetu, a nijedna država nema autoritet za djelovanje jednostranim mjerama. SAD i Velika Britanija nisu nikakav izuze-

Piše:

Noam CHOMSKY

Preziranje međunarodnoga prava duboko je ukorijenjeno u američkoj intelektualnoj kulturi i praksi, a SAD je na vanjskom planu u više navrata pokazao da posebno prezire Povelju Ujedinjenih naroda kao temelj međunarodnoga prava. SAD je imao čitav popis «banditskih država» koje nisu bile samo države sa zločinačkim režimima nego i države koje se ne pokoravaju zapovijedima moćnih, osobito zapovijedima SAD-a, a sam SAD je naravno, uvjek izvan te sramotne kategorije

tak za to pravilo, pa čak i da imaju posve čiste ruke, što je naravno vrlo daleko od istine. Ni «banditske države», npr. Irak Sa-

dama Huseina, ni SAD ne prihvaćaju tu stegu. Tako se Madeleine Albright, sadašnja američka državna tajnica, tada američka veleposlanica pri UN-u, prigodom prvog sukobljavanja s Irakom nije uopće ustručavala reći u Vijeću sigurnosti: «Djelovat ćemo multilateralno kad to budemo mogli, a unilateralno kad to

budemo smatrati nužnim jer smatramo područje Bliskog istoka vitalno važnim za obranu državnih interesa SAD-a.»

Preziranje međunarodnoga prava duboko je ukorijenjeno u američkoj intelektualnoj kulturi i praksi. Dovoljno je podsjetiti se, između ostalog, reakcije Washingtona na odluku Međunarodnoga suda u Haagu iz 1986. Prisjetit ćemo se da je tada SAD osuđen zbog «nezakonite uporabe sile» protiv sandinističke Nikaragve i da je pozvan da prekine svoje tajne aktivnosti na pomaganju protivnika sandinista te da isplati odštetu vlasti u Managui. Odluka najviše međunarodne pravne ustanove podigla je uragan prosjeda u SAD-u. Optužili su taj sud da se «diskreditirao», a sama sudska presuda čak nije smatrana dostojnom da bude objavljena. I naravno, uopće se nisu osvrtni na nju. Upravo suprotno tome, Kongres s demokratskom većinom opet je odlučio dati znatnu novčanu pomoć kontrašima. U izjavi danoj u travnju 1986. američki državni tajnik George Shultz dobro je ocrtao američku doktrinu u tome području: «Riječ pregovori zapravo je eufemizam za riječ 'kapitulacija' ako se sjena sile nije ocrtala na zelenome sagu». Usput je napao i sve one koji su predviđali utopijska, legalistička sredstva poput posjedovanja trećih država UN-a, ili Međunarodnoga suda u Haagu, čime bi se ignorirao čimbenik sile u cijeloj jednadžbi.»

Pokazano preziranje članka 51. Povelje Ujedinjenih naroda posebno je uočljivo. Najbolji je primjer za to ono što se dogodilo nakon potpisivanja sporazuma iz 1954., kojim je okončan prvi rat u Indokini, a sve je vodila Francuska. Ti su sporazumi u Washingtonu smatrani «katastrofom», pa je SAD odmah sve poduzeo da ih sabotira. Vijeće za nacionalnu sigurnost u tajnosti je odlučilo da «u slučaju pobune ili subverzije lokalnih komunista, čak i ako to nisu oružani napadi», SAD može razmotriti uporabu sile, uključujući i protiv Kine ako se utvrdi da je Kina «izvor subverzije». U istome se dokumentu predviđa ponovno naoružavanje Japana i pretvaranje

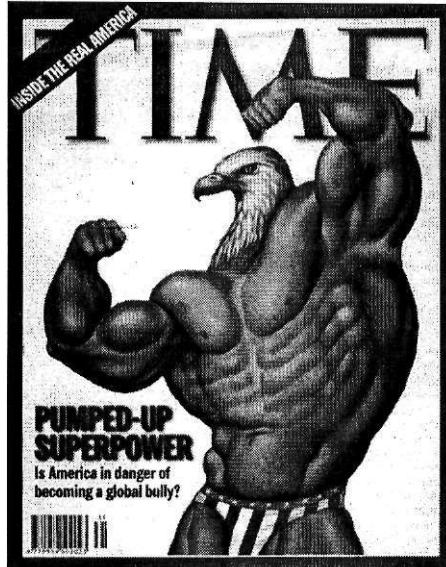
Tajlanda u središte tajnih operacija psihoškog ratovanja u jugoistočnoj Aziji, a posebno u Indokini, tj. u Vijetnamu. Zatim je američka vlada dala i vlastitu definiciju pojma «agresija» uključujući u nju i «političku borbu i subverziju». Naravno, podrazumijeva se da to čine svi osim SAD-a.

Kako bi pred Vijećem za nacionalnu sigurnost opravdao napad na Panamu 1989., američki veleposlanik **Thomas Pickering** pozvao se na čl. 51. Povelje UN-a. Radilo se, prema njegovim riječima, o spriječavanju uporabe teritorija te države «kao baze za krijumčarenje droge u SAD». «Prosvjećena» američka javnost nije ništa rekla na takvo tumačenje. U lipnju 1993. predsjednik Clinton je polučio veliki uspjeh u Kongresu i u tisku kad je zapovijedio raketni napadaj na Irak u kojem su poginuli brojni civili. Komentatori su bili posebno impresionirani načinom na koji je Madeleine Albright tumačila slavni čl. 51. Povelje UN-a. Prema njezinim riječima, bombardiranja su bila «čin legitimne obrane od oružanog napadaja». U tom slučaju, napad je bio navodni atentat na bivšega predsjednika **Georgea Busha** koji se dogodio dva mjeseca prije toga! (...)

Takva bilanca događaja da je za pravo svima onima u svijetu koje zabrinjava postojanje ((banditskih država) odlučnih da se koriste silom u ime ((nacionalnih interesa), određenih isključivo unutarnjim političkim igrama, i što je još ozbiljnije, postojanje ((banditskih država) koje se uzdižu do razine sudaca i krvnika na planetarnoj razini. Pa što je to, dakle, ((banditska država)? Ideja koja podupire tu formulaciju jest, iako je hladni rat završio, da je SAD i dalje odgovorna za zaštitu cijelog svijeta. Ali od koga? ((Monolitna i nemilosrdna uloga» **J.F. Kennedyja** i «carstva zla», toliko draga formulacija **Ronalda Reagana**, danas su stvar prošlosti. Sada treba pronaći nove neprijatelje.

Na vanjskome planu, opasnosti koje se obično naglašavaju jesu ((međunarodni terorizam», «hispanski krijumčari droge» i, kao najopasnije od svih, ((banditske države). Tajna studija, dovršena 1995. godine objavljena tek nedavno zahvaljujući zakonu o slobodi izvješćivanja, iznosi glavne crte strategije na pragu novoga tisućljeća. Pod upravom Strateškog zapovjedništva (Strategic Command), u či-

joj se nadležnosti nalazi i strateško nuklearno naoružanje i pod naslovom «Essentials of Post-Cold War Deterrence» (Temeljna načela odvraćanja u razdoblju poslije hladnoga rata), ta studija dokazuje, prema pisanju agencije Associated Press, da je SAD modificirao svoju strategiju odvraćanja zamjenjujući Sovjetski Savez tzv. ((banditskim državama ili ((državama s onu stranu zakona», a to su Irak, Iran, Libija, Sirija, Sudan, Kuba i Sjeverna Koreja. U studiji se preporučuje da se SAD svojim nuklearnim potencijalom i dalje koristi na način da u svijet odašilje sliku o sebi kao o ((iracionalnoj i ((osvetoljubivoj) državi u slučaju da njezini vitalni interesi budu ugroženi. ((Štetno je ako se prikazujemo kao razumni, racionalni i

hladnokrvni ljudi», a još gore ako se o nama stekne dojam da poštujemo smiješne djetinjarije poput međunarodnog prava i međunarodnih sporazuma. «Ako neki pripadnici savezne vlade izgledaju kao mogući luđaci, koje je nemoguće nadzirati, to u očima naših neprijatelja može pojačati strahove i oprez.«

Ovo izješe opet oživljava ((teoriju luđaka» **Richarda Nixon** prema kojoj neprijatelji SAD-a moraju shvatiti da protiv sebe imaju luđake čije se ponašanje ne može predvidjeti, a na raspolaganju im je golema razorna moć. Strah će ih navesti da se podvrgnu volji SAD-a. Taj je koncept izradila laburistička vlada u Izraelu pedesetih godina, a njezini su pripadnici ((zagovarali luđačka djela, kao što piše nekadašnji premijer **Moshe Sharett** u svojem dnevniku. Uostalom, taj je koncept dije-

lom bio uperen i protiv SAD-a, u koji Izraelci u to vrijeme nisu imali dovoljno povjerenja. Nakon što ju je preuzeila jedina današnja velesila, koja smatra da je iznad svih zakona i koju slabo sputava vlastita elita, mora se priznati da ova teorija predstavlja ozbiljni problem ostatku svijeta.

Odmah nakon pada Berlinskoga zida 1989., što je označilo kraj sovjetske prijetnje, vlada Georgea Busha podnosi američkom Kongresu godišnji prijedlog za golemi proračun Pentagona. «U novoj eri koja je pred nama, uporaba naših vojnih snaga vjerojatno neće imati veze sa Sovjetskim Savezom, nego s trećim svijetom, zbog toga moramo razviti nove mogućnosti za djelovanje.« U tome je prijedlogu dodano i to da će SAD morati imati velike snage za djelovanje na drugim kontinentima, osobito one namijenjene za Bliski istok, «gdje prijete našim interesima» zahtijevaju izravne vojne intervencije i gdje se to više ne može izvoditi «na račun straha od Kremlja», za razliku od, usput rečeno, beskrajnih neistina koje je američka propaganda širila u posljednjih četrdeset godina, a sada su same od sebe propale.

U tom razdoblju prijetnje američkim interesima nisu se mogle pripisati ni Iraku. Gospodin Saddam Hussein, koji je tada ratovao protiv Irana imama Homeinija, bio je za Washington prijatelj kojemu se SAD ulagivao, ali i trgovinski partner. No, njegov se status promijenio samo nekoliko mjeseci poslije kad je Saddam Hussein pogrešno protumačio, u srpnju 1990., američki pristanak na nasilno mijenjanje iračke granice s Kuvajtom kao bianco ček za osvajanje cijelog Kuvajta. Drugim riječima, u očima Georgea Busha to je bilo oponašanje pothvata koji je SAD i sam izveo u Panami, u prosincu 1989. godine.

No, povijesne usporedbe nisu nikada baš posve točne. Kad se SAD djelomice povukao iz Paname, nakon što je u toj državi postavio na vlast marionetsku vladu, val bijesa razlio se cijelom zapadnom polutkom, uključujući i Panamom. A taj je val bijesa prešao i na ostatak svijeta, prisiljavajući Washington da se vetom suprotstavi dvjema rezolucijama Vijeća sigurnosti UN-a i da se usprotivi rezoluciji Glavne skupštine UN-a kojom je osuđeno «očito kršenje međunarodnoga prava i ne-

ovisnosti, suvereniteta i teritorijalne cje-lovitosti država» te kojom je zatraženo «povlačenje američkih okupacijskih snaga iz Paname».

To je opet navelo analitičare političke situacije poput **Ronald Steela** na postavljanje pitanja o «enigmi» pred kojom se našao SAD: «Sloboda uporabe sile najmoćnije države na kugli zemaljskoj sputana je više nego kod bilo koje druge države». To je i razlog (privremenog) uspeha Saddama Husseina u Kuvajtu, u kolovozu 1990., u usporedbi s nesposobnošću Washingtona da nametne svoju volju u Panami.

Prije Iraka, na čelu popisa «banditskih država» nalazili su se Iran i Libija. Ali neke druge države nikada se nisu našle na tom popisu. Indonezija je dobar primjer. Od neprijatelja postala je prijateljem nakon što je general **Suharto** došao na vlast 1995., i to nakon krvavog pira kojim je zaradio veliki pljesak Zapada. Gospodin Suharto je vrlo brzo postao «čovjek kakav nam se sviđa» («our kind of guy»), prema opisu Clintonove vlade, iako je počinio beskrajne zločine i agresiju nad vlastitim narodom.

Od prosinca 1975. Vijeće sigurnosti UN-a ipak je zatražilo od Indonezije da «odmah» povuče svoje vojne postrojbe iz istočnoga Timora, nekadашnje portugalske kolonije, i zatražilo da «sve države poštuju teritorijalnu cjelovitost Istočnoga Timora i neotuđivo pravo njegovih stanovnika na samoodređenje». A SAD je na tu odluku Vijeća sigurnosti odgovorio tajnim povećanjem isporuka oružja agresoru. Tadašnji američki veleposlanik pri UN-u **Daniel Patrick Moynihan** u svojim memoarima kaže da je ponosan što je za račun Indonezije UN učinio «posve nedjelotvornim, bez obzira na područja u kojemu je UN donosio odluke». A sve je to radio prema uputama State Departmenta, «koji je zaista želio da se stvari razviju onako kako su se razvile i koji je djelovaо s tim ciljem». Washington će poslije mirno prihvatići, iako je to bilo kršenje međunarodog zakonodavstva, krađu timorske nafte (uz sudjelovanje jedne američke naftne kompanije) unatoč svim razumnim tumačenjima međunarodnih sporazuma.

Usporedba stanja u Istočnom Timoru i u Kuvajtu stoji, ali postoje i neke razlike. Ograničit ćemo se samo na onu najočitiju

razliku: zločini koje je indonezijski režim počinio na Timoru uz američki blagoslov uvelike nadmašuju one koji su pripisani Iraku nakon okupacije Kuvajta. Ali Indonezija zbog toga nije proglašena «banditskom državom» na popisu koji je sastavio Washington. Nisu zločini Saddama Husseina nad svojim vlastitim narodom ni uporaba kemijskog oružja protiv civila, što su američke tajne službe savršeno dobro znale, pretvorili toga diktatora u (bagdadsko čudovište».

Prije zauzimanja Kuvajta, SAD ga je toliko podupirao da mu je čak progledao kroz prste nakon iračkoga napada zrakoplovima na američki ratni brod USS Stark (u kojemu je poginulo 37 američkih mornara). Tu je povlasticu prije toga doživio

(Boris Lekić/Hrvatsko slovo)

samo Izrael (prilikom napada «zbog pogreške» na USS Liberty, u lipnju 1967., u kojemu je bilo 34 poginulih). Koordinirali su sa Saddamom Husseinom diplomatsku, vojnu i gospodarsku kampanju koja je 1989. dovela do kapitulacije Irana pred «Bagdadom i Washingtonom», kako to piše povjesničar **Dilip Hiro**. Čak su od Saddama Husseina zatražili usluge koje obično obavlja vazalska država: npr. da uvježba nekoliko stotina libijskih plaćenika koje su Amerikanci okupili za zbacivanje režima pukovnika Gadafija, prema izjavi nekadašnjeg Reagonova savjetnika **Howarda Teichera**.

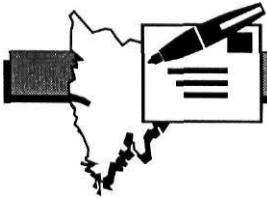
Saddam Hussein je završio na popisu ((banditskih država» zato što je previše zagrizao i pokazao se neposlušnim, jednakako kao i zločinac mnogo manjeg dometa, general **Manuel Noriega** iz Paname, čiji su najveći zločini počinjeni u vrijeme kad je bio u službi Washingtona, za što je bio i plaćen. Kuba je tu katego-

riju svrstana zbog navodne upletenosti u ((međunarodni terorizam«, ali u toj kategoriji nije i SAD koji je u posljednjih četrdesetak godina poduzeo mnoge terističke napade na taj karipski otok, pokušavajući izvršiti atentat na **Fidela Castra**. I Sudan se našao među ((banditskim državama«, ali ne i SAD koji je 1989. bombardirao navodnu tvornicu kemijskog oružja, za koju se poslije utvrdilo da je zaista bila samo tvornica lijekova, što su tvrdili i u Kartumu.

Kao što se može vidjeti, koncept ((banditske države«, danas službeno napušten, bio je iznimno fleksibilan. Na kraju krajeva, kriteriji su bili savršeno jasni: ((Banditska država« nije samo zločinačka država, to je bila država koja se ne pokorava zapovijedima moćnih, osobito zapovijedima SAD-a, a sam SAD je, naravno, uvijek izvan te sramotne kategorije.« - piše **Noam Chomsky**, profesor na Massachusetts Institute of Technology u Bostonu (SAD).

*(Preneseno iz Le monde diplomatique)
SD, 20. 8. 2000.*

Tajna studija, dovršena 1995. godine i objavljena tek nedavno zahvaljujući Zakonu o slobodi izyječivanja, iznosi glavne crte strategije na pragu novoga tisućljeća. Pod upravom Strateškog zapovjedništva (Strategic Command), u čijoj se ovlasti nalazi i strateško nuklearno naoružanje, i pod naslovom «Essentials of Post-Cold War Deterrence» (Temeljna načela odvraćanja u razdoblju nakon hladnog rata), ta studija dokazuje, prema pisanku agencije Associated Press, da je SAD modificirao svoju strategiju odvraćanja, zamjenjujući Sovjetski Savez tzv. banditskim državama ili ((državama s onu stranu zakona«, a to su Irak, Iran, Libija, Sirija, Sudan, Kuba i Sjeverna Koreja. U studiji se preporučuje da se SAD svojim nuklearnim potencijalom i dalje koristi na način da u svijet odašilje sliku o sebi kao o ((iracionalnoj« i ((osvetoljubivoj« državi u slučaju da njezini vitalni interesi budu ugroženi. •

PISMA IZ ISTRE

Prodati, eli ne prodati dva slona...z Briona?

E, da mi je imati toliko šoldi da moren kupiti dva slona... z Briona! Ča će mi dva slona? Vero niš! Ki van je reka da bin hi ja uopće kupija? Ja san samo reka da bin voljia imati toliko šoldi! A ča je to malo? Na svjetskoj burzi slonova, jedan slon vridi okolo 100 000 dolari! Po glavi slona! I ča bi mi falilo da iman 200 000 dolari? Niš! A san čita da su ti Titovi slonovi z Briona prodani za samo 6000 DM. Ča to znači? Niš drugo, nego daje niki lavovski, to jest slonovski, dio zarade ud prodaje slonova vrgau...svoj džep!

A zašto se slonovi moraju prodati (osim radi velike zarade unih ča slonove prodaju, tobože za samo 6000 DM) mi ni jasno, da van pravo rečen. Kad se moru itekako dobro iskoristiti. Vero da! Namisto da prodamo i uno malo slonova ča hi imamo, bi tribalo uvesti ogromne količine slonova. Pak hi dresirati za gašenje požara! A slon je kako stvoren za požare gasiti, vero je! Ima debelu kožu, pak ni osjetija nebi da ga ništo peče. A nima ni dlakah pak mu nima ča zgoriti. I koliko samo vode more zagrabit! A surla! Pravi prirodnji vatrogasni aparat!

Inšoma, budući da ja iman slonovsko pamćenje i da se dobro sjećan kako je dosad bilo, san siguran da će požari i dalje bisniti po Hrvackoj. Dokle god se ne uveze par stotina slonova! Ča ste rekli? Da pričan štupidece. Da nidan pametan neće slonove uvoziti za gašenje požara. Naravno da neće! Nikad! Ja san samo reka da požari poli nas neće prestati dokle se slonovi ne uvezu. A to van je isto kako da san reka... «kad na vrbi rodi grojce»!

Uostalen ča ja i vas i sebe gnjavin s tin mučnin stvarima. Ča nišan ja samo za humor i zajebanciju zadužen? Doduše i u požarima ma i humora i zajebancije. Humor je kad naša policija uporno tvrdi da požari nisu namjerno izazvani, da se ne radi o terorizmu. A zajebancija je kad se političari pojave na zgarištu i obećavaju da će po pitanju protipožarne zaštite, drugega lita.. biti bolje!

Piše:

Blaž PILJUH

E, a ste vidili Milana Đukića? Prez brade.I? Ča mislite, zašto se je ubrija? Da mu plamen ne zahvati bradu kad bude požare po Hrvackoj gasija? Ma dajte, vas molin! Ni on zadužen za gašenje nego za paljenje. Pak je bradu ubrija radi tega da bi moga govoriti to ča govori o generalu Stipetiću, o «Bljesku» i «Olujii». A da ga ni dan ne more optužiti da je... četnik!!!

Znate ča. Ja san bija obeća sam sebi, da baren dokle traje to dugo, teplo lito, neću ni vas ni sebe opterećivati z grubon realnošću okolo nas. Miseč, zvižde, šum mora, pisma slavuju u teploj litnjoj noći! Pak san sa svoj on dragon šija u naš stari gumenjak, upalija naš, isto tako stari «Tomos-4» i ud otoka do otoka, ud Pule, pa sve do Rovinja! Ste provali kad kako izgleda zaspati pod vedrin nebon u vrići za spavanje? Pod vedrin nebon punin zvizza, dok pored tebe miriše... (hm!) more! I da vas bude u rano jutro prve zrake sunca!

E, a znate unu kad su kampirali Frane i njigova Marija? Pak se je u niko doba noći Frane zbudija i prodrma Mariju:

- «Marija, Marija, zбудi se!»
- «Ča... čaje, Frane moj?»
- «Vidiš ti, Marija moja uvo zvizdano nebo iznad nas?»
- «Vidin, vidin, Frane moj.»
- «I...ča vidiš?»
- «Sve samu lipotu, romantiku, Frane moj. Naša je ljubav u zvizdami zapisana, ti si sudba moja! I kako je čovik mali, sitan pod zvizdami i kako je sam pod tin velikin nebon i vidin...»

-«Vraga ti vidiš, stupidajena! Da ništo vidiš biš vidila da su nan... ukreli šator!»

Ča je to «deustašizacija»?

Da van pravo rečen, ni mi baš jasno. Koliko ja znan, deustašizacija je provedena još tamo davne 1945. Na Blajburgu i križnim putovima. U četveroredovima! I to temeljito, van ja rečen. «Napredne, antifašističke snage NOB-a» (kako su

rekli u Pazinu) «završile su u Blajburgu jenu razbojničku fazu u životu hrvackega naroda» (kako je otprilike reka drug Fu-mić!). E, moj Tuđman, niš ud tvoje pomirbe!

Ča bi to još stili Damir Kajin i njigovi partizani danas, pitaj boga. Forši bi tribalo učiniti, kako ča je to bija učinija jedan komunistički aktivista, otkačenjak, u jenen malen mistu u Dalmaciji. Potle unega tamo narodno-oslobodilačkoga rata. Je uza dlito i bat, pak je na jenoj kamenoj ploči podignutoj u čast poginulima u prven svjetsken ratu, isklesa, izbrisala iz teksta svako slovo «U»! Ovo ni zajebancija nego živa istina, van ja rečen!

Da, i koliko ja znan, u Istri nikad ni bilo ni jenega ustaše. Ma je za to bilo itekako puno fašista! Prema temu, ako ćemo po unoj staroj narodnoj da triba najprije pomesti isprid svojih vratil, u Istri tribo provesti...defašistizaciju! Zašto to Kajin i kompanija nisu nikad ni spomenuli, pitajte njih! Vjerljivo se nebi stili zamiriti nikin svojin prijateljima u Italiji. Koje pozivaju i na svoje kongrese «Istrijana». A za koje san čuja da pripadaju talijanskoj desnici...neofašistima!!! Da se s profašističkom i proustaškom ikonografijom ne more u Europu, govore. A ča je z srpon, čekićem, crlenom zvizdon? Ča nisu to i... neostaljinistički simboli? A koliko ja znan, Staljin je pobija više Rusa i više komunista nego Hitler i Musolini skupa! I... koliko ja znan, Tito je da pobiti više Hrvata nego... Pavelić Srba! I... koliko ja znan (a znan!) za vreme fašizma (pravega fašizma!) u Istri su fašisti itekako isticali kao svoj simbol...kozu! Ako ne vjerujete pronađite si tekst fašističkoga predizbornega plakata iz dvadeset i nikoga lita.

Uostalen, s vragon i politika. Bolje se je baviti z nogometom, van ja rečen. To je užitak, vero je! Kako ča je bilo na utakmici Jugoslavija - Nizozemska!!!

Vaš Blaž Piljuh •

BUGARSKA KOMUNISTIČKA PARTIJA PROGLAŠENA JE ZLOČINAČKOM ORGANIZACIJOM

Na izlazu iz londonskog metroa iznenada je pao čovjek. Mrtav, sve je što je liječnik mogao ustanoviti. Nalazje međutim bio senzacionalan: čovjek je ubijen kišobranom! Povjilo se novo oružje, izum koji je punio stranice ne samo engleskih novina, govorio je nastojanju počinitelja zločina da sofisticiranim oružjem dokrajče svoje žrtve.

- Svejedno vidim li književnikovo tijelo ili pregledavam dokumente, teško mije. Prvi put vidim kako se opisuje gdje je bilo i kako se zabilo, nu nitko nije napisao istinu. Arhiv bivše Državne sigurnosti otvoren je i čeka svoje istražitelje, znanstvene radnike, novinare, povjesničare - kaže ravnatelj Arhiva Državne sigurnosti u Sofiji.

A žrtva je bio politički emigrant, protivnik komunističkoga režima, bugarski književnik Georgi Markov. Ubojica komunistički agent, nalogodavac Državna sigurnost, a njezin inspirator Bugarska komunistička partija.

Slično je u mnogim bivšim komunističkim državama, ali nijedna nije pobila toliko svojih političkih protivnika kao Savez komunista Jugoslavije, u nas Savez komunista Hrvatske. Oni su, vidjet ćemo na primjeru bugarskog Zakona o proglašenju komunističke partije zločinačkom organizacijom, bili najodgovorniji, jer bez njihova naloga ili pristanka na viši nalog, zločin se nije mogao izvršiti.

Rijetki si umišljaju da su najbolje učinili, kao što to nama u Hrvatskoj prodaju, oni koji igraju na vrijeme i na skrivanje istine. A istina oslobađa i mi moramo nastojati da i Hrvatska smogne snage i prihvati istinu kao što su učinile skoro sve zemlje izašle iz komunističkog sustava. Od Njemačke, Poljske, Litve do Rumunjske i Bugarske, da sve ne nabrajam, sve su donijele lustracijske zakone, otvorile arhive i počele istraživački rad. Kad već prošla nije imala snage, nadamo se da će ova hrvatska vlada smoći snage i donijeti zakone u kojima će pisati da se otvaraju arhivi Udbe i da su pristupačni svim zainteresiranima, da se na temelju počinjenih zločina i Komunistička partija Hrvatske odnosno Savez komunista Hrvatske proglašava zločinačkom organizacijom.

Mi ćemo im u tome pomoći i u nekoliko brojeva ponuditi primjere kako je to u drugim državama izvedeno, a nigrde nije izbio građanski rat. Naprotiv smirila se napetost, jer istina oslobađa. Ujedno se sprječilo, da se ljudi, koji se nalaze na čelu ostataka zločinačke organizacije, slikaju s predsjednikom države ili istom gadljivom retorikom, kojom su u vremenu komunističke diktature progonili svoje političke protivnike, sada opet vrijedaju žrtve svoga zločinačkog sustava nekažnjeno. Evo bugarskog primjera:

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

ZAKON

O PROGLAŠENJU KOMUNI- STIČKOG REŽIMA U BUGARSKOJ

ZLOČINAČKIM

Č1.1.

(1) Bugarska komunistička partija (ranije se nazivala Bugarska radnička partija/komunista) došla je na vlast 9. rujna 1944. uz podporu stranih sila, objavivši rat Bugarskoj, te je srušila Trnovski ustav, koji je tada bio na snazi.

(2) Bugarska komunistička partija snosi odgovornost za upravljanje državom u razdoblju od 9. rujna 1944. do 10. studenog 1989., koje je dovelo zemlju u nacionalnu katastrofu.

Č1.2.

(1) Vodstvo i vodeći dužnosnici Bugarske komunističke partije snose odgovornost za sljedeće:

2. ciljano i namjerno uništenje tradicijskih vrijednosti europske uljubde;
3. namjerno kršenje osnovnih ljudskih prava i sloboda;
4. bezprimjerno suđenje narodnim zastupnicima - članovima XXV. Narodnog sobranja i nevinima, koji su svjesno osuđeni pred takozvanim "Narodnim sudom";
5. moralnu i ekonomsku propast države;
6. uspostavu centraliziranog direktivnog upravljanja gospodarstvom, koje ju je dovelo do raspada;
7. dokidanje tradicionalnih načela prava vlasništva;
8. raztakanje narodnih pravotvorbenih normi i napada na njegove religijske slobode;
9. provođenje terora protu inomišljenicima, nesuglasnima s postojećim sustavom i protu cijelim skupinama stanovništva;
10. zloupotrebu ovlasti u odgoju, izobrazbi, znanosti i kulturi u političkim i ideološkim zajednicama;
11. uništenje okoliša u zemlji.

(1) Komunistički režim odgovoran je zato što je:

1. građane lišio bilo kakve mogućnosti slobodnoga izražavanja političke volje, prisilio ih skrivati svoje mišljenje o stanju u zemlji i zapriječio objavljivanje činjeničnog stanja, a pri saznanju nastojao ga proglašiti lažnim i čak kažnjivim. To se postizalo pomoću progona ili ugrozbe određene osobe, članova njihovih obitelji i rodbine;

2. sustavno narušavao temeljna ljudska prava, podvrgavao represiji cijele skupine stanovništva, naročito po političkim, religioznim ili etničkim pripadnostima, unatoč tome što je Narodna Republika Bugarska još 1970. podpisala međunarodne akte kojima se jamče prava čovjeka;

3. narušio osnovna načela demokratskog i pravnog porekla, međunarodne dogovore i važeće zakone, pri čemu je stavio interes komunističke partije i njezinih predstavnika iznad zakona;

4. pri progonu građana vlast koristila sva raspoloživa sredstva i to:

a) kazne, neljudski zatvorski režim, zatvorsko-radne logore, izživljavanje, žestoko nasilje;

b) kao sredstvo političke represije primjenjivala je nasilno smještanje u psihiatrijske klinike;

c) oduzimanje imovine;

d) onemogućavanje napredovanja, ograničavanje izobrazbe i onemogućavanje obavljanja profesije;

e) ograničavanje slobodnog kretanja u zemlji i prelaska granice;

f) oduzimanje državljanstva.

5. nekažnjeno izvršavao zločine i nezakonito progonio osobe, sudjelujući u zločinima i progonima drugih osoba;

6. interes zemlje podčinio interesima strane države sve do obezličenja nacionalnog dostojarstva i praktično zatiranja državne suverenosti.

Č1.3.

(1) Navodi u čl. 1. i čl. 2. daju osnovu za proglašenjem zločinačkim komunističkoga režima koji je u Bugarskoj vladao od 9. rujna 1944. do 10. studenoga 1989.

(2) Bugarska komunistička partija proglašava se zločinačkom organizacijom, slično drugim organizacijama, utemeljenima na njezinoj ideologiji, djelovanje kojih je bilo upereno na kršenje ljudskih prava i demokratskih načela.

Članak 4.

Sve osobe, koje su u navedenom razdoblju bile, radi protivljenja tomu komunističkemu režimu i njegovoj ideologiji, kažnjene - pravedne su, moralno opravdane i dostojne poštovanja.

Zakon donesen na XXXVIII. Narodnom sobranju, dne 26. travnja 2000. i potvrđen službenim pečatom Narodnog sobranja.

Predsjedatelj Narodnog sobranja: J. Sokolov
Vjerno izvorniku:

Direktor direkcije Administrativne službe
(M. Ruseva) •

HRVATSKI KRALJ ZVONIMIR I PAPA GRGUR VII. (22.)

Ukrajinski su izpitivatelji već odavno uočili činjenicu ponavljanja mjestnih imena i imena rijeka širom Ukrajine i Hrvatske. Primjerice mjestno ime Samobor ima svoje nalike u Ukrajini, gdje obstoje dva slična naziva - Sambor Stari i Novi u međurječju Strvjaža i Dnjestra, u Predkarpatu, gdje su nekada bili Bijeli Hrvati. Osim toga obstoje još dva Samobora (Veliki i Maleni) u središnjoj Ukrajini, sjevernije od Kijeva, na prostoru Černigiva. Ta su dva Samobora donesena u središnju Ukrajinu negdje u XIV. st. Tumači se, da ime Samobor dolazi od ilirskoga Sam-bar, što bi značilo slijevanje, stijek. Grad Sambor u zapadnoj Ukrajini smješten je u području najveće gustoće ilirskih naziva rijeka, u gornjem predjelu Dnjestra. Spomenut ćemo i rijeku Savu kao pritok rijeke Berezine. Mjestno ime **Kijev** na današnjemu se hrvatskomu prostoru pojavljuje u oblicima Kijevo, Kijani i Kijevci.

Zagreb nije jedini na cijelomu širokomu svijetu, kako je u svoje doba napisao Stjepan Krzin Sakač. U Ukrajini, pored grada Vinnice (središnja Ukrajina) nalazi se mjesto **Zagreb**. Obstoe još i mjestna imena Zagrebla, Zagrebella i Zagrebeline, koja upućuju na moguću zajedničku osnovu s imenom Zagreb.

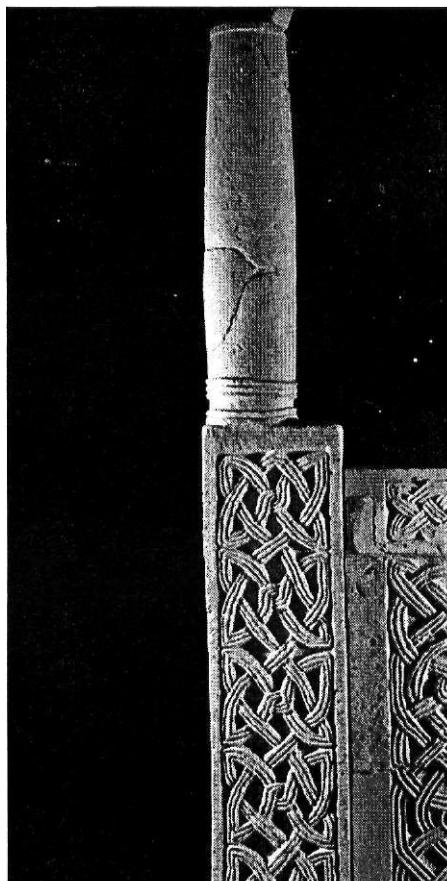
Od mnogobrojnih primjera drugih uzporednica Paščenko spominje i ova mjes-topisna ponavljanja: karpatski i hrvatski **Galić** (**Galić**), nazivi **Terebiљja** (**Trebovlje**) i nalika kod Ternopilja u Ukrajini, kod Ljiva je poznata **Jasenica** (**Jesenice**), u Zakarpatju ima **Rika**, **Rijeka**, dok ukrajinski **Vinnica**, **Brod**, **Ravno** i dr. imaju nalike u Hrvatskoj. Niz drugih uzporedbi s ukrajinskoga i hrvatskoga prostora upućuju na zaključak, da se radi o povijestno povezanim arhaičnim tragovima.

Izpitanja niza ukrajinskih auktora pokazuju, da je kod određenoga dijela karpatskoga stanovništva čak nazočna predočba o pripadnosti Bijelim Hrvatima. Karpatski predjeli očuvali su arheoložke tragove ranosrednjovjekovne kulture, koja je pripadala Bijelim Hrvatima. Hrvatski su pak izpitivatelji opazili, daje skupina ukrajinskih Hrvata, koji su živjeli oko Dubna u Volinju (zapadna Ukrajina),

Piše:

Tomislav HERES

očuvala svoje hrvatsko ime sve do polovice XIX. st.

Pilastar iz Kaljana kod Vrlike

Jezik, ukrajinski i hrvatski, posebice njihova narječja, važan su smjer uzporedbenoga izpitivanja. Uočena je srodnost između hrvatskoga i ukrajinskoga jezika. Zamjećena je i genetska narav nekih glagolskih završetaka, što je u uzporedbi s jezicima koje danas nazivaju slavenskim, izrazita osobina ukrajinskoga i hrvatskoga jezika. Suvremeni izpitivatelji također upućuju na cijeli niz primjera, koji svjedoče o obstanku zajedničkoga rječničkoga fonda, sličnost na oblikoslovnim i rječničkim razinama.

Posebno je zanimiva i važna tema jezičnih povijestnih korijena hrvatskoga i ukrajinskoga jezika. U rječničkomu zak-

ladu ovih dvaju naroda nazočni su iranizmi, kamo spadaju i narodna imena Rus - Hrvat. Suvremeni ukrajinski jezik potječe od staroruskoga (kijevsk-oruskoga), koji sadrži niz sličnosti s hrvatskim jezikom. Ono što ukrajinski jezik nizom osobina razlikuje i razdvaja od sremenoga ruskoga i bjeloruskoga, približuje ga hrvatskomu jeziku, što seže u razvojno razdoblje starokijevske zajednice. Neki suvremeni ukrajinski jezikoslovci to tumače oblikovanjem ukrajinskoga jezika na južnim narječjima plemena kao što su Ulici, Hrvati i Poljani. To zajedništvo plemena prije oblikovanja Starokijevske države u određenoj je mjeri uvjetovalo nastanak nekih zajedničkih osobina, nastalih u krugu Poljana ali i obilježenih upadima iranogovornih skupina. Odavde potječe zajednička preuzimanja iranizama, koji su dospijevali sa šumsko-stepskoga područja, odnosno s prostora južnije od Kijeva.

U rječničtvu zakarpatskih Ukrajinaca uočeno je mnogo crta, koje ima područje od Bijelih do jadranskih Hrvata. U tu skupinu rječničkih sukladnosti idu takvi primjeri kao što su: **Čad**, **igrati**, **zvur**, **poledica**, **gazda**, **gunja**, **komin**, **korisno**, **lagoditi**, **lajati**, **ljudstvo**, **napad**, **vatra**, **plahta**, **posluga**, **suknja**, **škoda** i **slično**. Neki izpitivatelji smatraju, da su se na temelju narječja Bijelih Hrvata iz karpatskoga područja oblikovali **zakarpatski** i **bojkivski** govor ukrajinskoga jezika. Određeni elementi sukladnosti s hrvatskim jezikom promatraju se i kod karpatskih **Gucula**.

Zanimivi su i mehanizmi oblikovanja **osobnih imena**, koji su u pojedinim oblicima najbliži hrvatskim. U nekim je uzorcima zajednički temelj arhaičnoga podrijetla, koje vodi sve do iranskih izvora. Ovih zadnjih uzoraka hrvatski jezik ima više od ukrajinskoga (završetci na -mir: Radomir, Žitomir i završetci na -ko: Červonenko, Červenko i sl.).

Kalendarski nazivi za mjesecce govore o određenoj srodnosti u predočbama Hrvata i Ukrajinaca: siječanj - sičenj, veljača - ljutvj, ožujak - brezenj, travanj - kvitenj, lipanj - travenj, srpanj - lypenj, kolovoz - serpenj, rujan - veresenj, listopad -

žovtenj, studeni - listopad, prosinac - grudenj.

Stočarstvo na hrvatskom i karpatsko - ukrajinskom području zaslužuje pored-bena izpitivanja. Posebno je zanimivo slično pojmovno nazivlje, kao nazivi članova pastirske zajednice: **ovčar** (**vivčar**), **jeločer**, **stadar**, **spuzor**; imena životinja: **jegnje**, **jagnje**, **jagnja**, **jegnjetsko** (do pola godine); **jerče**, **jeročka** - od pola godine do godine; **pravi baran** - od dvije do tri godine; **baran lunčak** - nakon tri godine. Imena velike rogate stoke kod karpatskih Gucula slična su hrvatskomu nazivlju - **maržina**, **živina**; velik broj rogate stoke - **marga**; velika rogata stoka od pola godine - **tele**, **male**, **mala**; nakon pola godine - **telička**, **bičok**; starija - **telica**; druga stoka - **svinja**, **veper**; do jedan — dva mjeseca: **porose**, **poroseta**; pašnjaci: šumska šikara - **čegir**, izgorjela šuma - **zgar**, trava za kositu — **kišnica**.

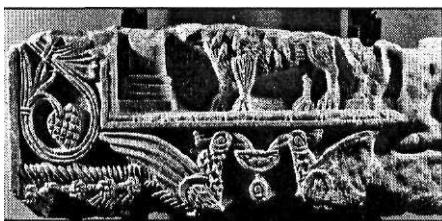
Niz pojmljova u predaji karpatske Ukrajine, posebno Gucula, u svojemu je nazivlju i običajima bliz hrvatskoj klasičnoj zakladi (fondu). Treba dodati, da je kult vatre obstao na svim gorskim pašnjacima ukrajinskih Karpat. U nizu pojmljova iz **gospodarskoga života** nazivlje je također blzo hrvatskomu («dojenje krava»: dojeti, ciženje; kravu su dojili «konovki»). Gospodarske građevine pokraj ovčarskih torova zvale su se **kuća**, **koliba**, a građevina za gospodarstvo i stoku **staja**. Naziv «**mara**» (duh umrloga) nije značajan za druge krajeve Ukrajine. U odjeći Gucula obstoje «boli gati» (hlače od platna), one od vune su zvali «gači», a najraširenija je gornja odjeća «gunja». Sastavni je dio odjeće Gucula bio obojeni opasač, urešen metalnim okruglim utisnutbama (inkrustacijama) nalik onima u nekim hrvatskim krajevima. Predaja **ribolova** u riječnim i drugim hrvatskim vodenim prostorima uvelike je u skladu s ukrajinskom predajom.

U karpatskih Gucula niz elemenata u tipu kuća i pokućstva nalik je hrvatskim. Također je uočena određena srodnost u tipu kuća Hrvatskoga Zagorja i zapadne Ukrajine. Tip kuće **hiža - mazanka** razširen u Hrvatskomu Zagorju u središnjoj je Ukrajini predstavljen kao **hata - mazanka**, gdje se mogu uočiti i nalike kao **krov - streha (striha)**, **oghrada - ogoroža**, **plot - plit**, **sobica - komorica (komirka, komirčina)**. Zanimivi su i tipovi, način, tvorivo izgradnje. Cijeli niz sličnih naziva značajan je i za pokućstvo. Po arheoložkim podatcima običaj bijeljenja kredom, bijeljenje zidova iznutra i

izvana u kućama - mazankama bio je razširen još u III. st. prije Krista.

Opažena je stanovita sličnost melosa hrvatskih pučkih medimurskih pjesama s određenim ukrajinskim područjima.

Praoci suvremenih Hrvata, koji su dolazili na prostore Panonske Hrvatske u VI. - VII. st. (a i ranije) pronalazili su zemljopisne osobine okoliša slične onima u njihovoј pradomovini. To je utjecalo na očuvanost gospodarsko - kulturne djelatnosti, načina života i odjeće. U skupinu srodnih tipova odjeće spadaju košulje slične tunikama, prsluk, način uresa glave u žena, pribor za glavu. Pojedinosti uresa na odjeći mogu se uzporediti sa sličnim motivima iz Ukrajine. U to se ubraja razširen motiv stabla života obično prikazan na leđima prsluka iz okolice Obrovca u sjevernomu dijelu južne Hrvatske. Stablo života razšireno je i u ukrajinskomu pučkomu uresju, u vezu, u šaranju posuđa, u izgledu palmeta na kojima je sa svake strane po jedna ptica. I taj je motiv poznat po cijeloj južnoj Hrvatskoj, a opažena je tipoložka srodnost sa sličnim motivom stabla na **području iranske kulture**.

Ulomak pluteja iz Kule kod Benkovca

Ukrajinski izpitivatelj V. Petrov, požeći od izpitivanja Ž. Denikera, u dinarsku skupinu naroda ubraja Ukraince, Hrvate, Slovence i Čehe. Kako on smatra, Ukrajinci i Hrvati pripadaju istoj skupini, što se potvrđuje određenom sličnošću antropoložkih crta. Većina Ukrajinaca pripada dinarskomu antropoložkomu tipu, koji se oblikovao kao rezultat miješanja armenoidne rase s indoeuropskom, što se odvijalo tijekom III. do II. st. prije Krista. Jedinstveni središnjo - ukrajinski ili dinarski antropoložki tip u svojim je prvočitim crtama najbliži jadranskomu tipu - Hrvatima, zaključuju neki suvremeni ukrajinski stručnjaci.

Novac se u određenim razdobljima razvoja u Hrvata i Ukrajinaca odlikuje nizom sukladnosti. U ranom srednjovjekovlju u oba naroda vrijednostna novčana jedinica bila je **kuna**, odnosno **grivnja** u Kijevskoj Rus' koja je bila poznata i u Hrvata. Uz grivnju u Kijevskoj Rus' XII. - XIII. st i

dalje je obstojala kuna te **vijerica** (što se kao ime uskoro izgubilo iz ukrajinskoga jezika i možemo ga prepoznati tek u hrvatskomu). Srednjovjekovni Hrvati koristili su se i grivnjom kao vlastitim novcem. Dokaz su za to dvije hrvatske izprave iz XV. st.: jedna od 1. srpnja 1447. u kojoj se kao jamstvo zaloga određuje uvjetna kazna od «20 grivnji» (Miho Barada, **Lapčani**, Rad JAZU, 300., 1954., s. 527.) i druga La-pačkoga sudbenoga stola od 28. studenoga 1448. u kojoj se kao jamčevina za izvršitu kupoprodajnoga ugovora navodi kazna od «50 grivnji» (Aleksandar Bežanić, **Počeci i razvitak kovanog novca u ruskih naroda**, Zagreb 1995., s. 47.).

Na kraju svoje knjige **Etnogeneza i mitologija Hrvata u kontekstu Ukrajine** (Zagreb 1999.) Dr. Evgen Paščenko **Umjesto zaključka** piše: «Pokušali smo iz ukrajinske perspektive sagledati problem stare duhovne kulture Hrvata. Rezultati promatranja izneseni tijekom istraživačkog procesa, upućuju na realnu trajnu povezanost u dubokoj prošlosti hrvatskog genetskog stabla s Ukrajinom. Udio ukrajinskoga prostora u hrvatskoj etnogenezi uvjetovanje položajem i ulogom Ukrajine kao zemlje primatelja tijekom trajnih migracijskih procesa. Postojanje etnonima Hrvat u ukrajinskim zemljama da se ustvrditi na kontaktnoj, tipološkoj te hipotetskoj razini. Ime je vjerojatno donešeno u Ukrajinu u jednom od mnogobrojnih migracijskih valova s iranogovornih prostora kako je dospjelo iznekih drugih sredina, najvjerojatnije onih koje su pripadale Arijima (Arijcima)... Etnonim Hrvat tijekom stoljeća pomicao se s istoka prema zapadu kao da je vođen svojim povijesnim vektorom (nositeljem)-putem za suncem. Prisutnost Hrvata na ukrajinskim područjima upućuje ne samo na to da njihove veze s Ukrajinom spadaju u kategoriju najstarijih već i na sudjelovanje hrvatskoga etnosa u ukrajinskoj etnogenezi... ukrajinski kontekst važan u proučavanju etnogeneze Hrvata, i kao takav zaslužuje daljnja, obostrana, opširnija znanstvena istraživanja koja bi urodila novim spoznajama...».

Vratimo se Natku Nodilu i njegovoj knjizi **Stara vjera Srba i Hrvata**. Unošenje slame u kuću na Badnjak i polaganje slame na stol i pod stol neizostavni je hrvatski obredni božićni običaj. Nodilo taj običaj nalazi u davnini Rig-Vede, gdje se na slamu polaze žrtva bogovima. Iz vedske mitologije dolaze nam naše jabuke božićnice i **polažajnik**, koji prvi ili drugi dan Božića dolazi prvi u kuću.

U hrvatskoj mitskoj predaji godinu sastavljaju i grade dvanaestoro braće, sinova Vidovih a Sunaca mjesecnih. Mitska predočba o godišnjem bogu Suncu, osobito dvanaestostaničnom i sedmostručnom, stara je koliko i arijski rod. U jednoj himni Rig-Vede spominje se »otac dvanaestostroški na udaljenom prostoru neba», a za godišnje se Sunce kaže: »S dvanaest žbica kolo vječnoga reda kotrlja se okolo neba, a da se nikad ne iztroši; o Agni (Ognju), na nj uzpelo se sedamstotina i trideset sinova bližanaca« (= tristo i šestdeset dana i noći).

Prirodno vjerovanje Iranaca prelomio je Zarustra (Zoroastar), veli Nodilo. U čudorednoj duhovnosti i u abstrakcijama mazdejske vjere izbjegli su oblici godišnjega Sunca. Nu trag obožavanja Sunca sačuvan je i u Iranu. U Avesti se često kao bogovi zazivlju i godine i dani i dnevna doba. Nad svakim od dvanaest mjeseci lebdi stanoviti genij. Nu svakim mjesecom kao da upravlja i Sunčev mlado biće, bog Mithra, jer je Mithri svet šestnaesti mjesecni dan. Kad se čisti jednobožački Zarustrin nauk izkvario, Iranci su počeli obožavati i zvježđa. Bogovi postaše i zodiački znakovi. Dvanaestorica njih dijelili su vidljivom svjetu svakojake blagodati. Najglavniji pobornici dobra i tamanitelji zla bijahu sedmorica bezsmrtnih svetaca, AMESHA-CPENTAS, i sedmorica sudružni im YAZATAS, koji ratuju protiv Daeva, a ime im znači i BAGHAS (bogovi).

Predaja o dvanaestolikom Suncu, koje s pomoću Ognja gradi dvanaestostječnu godinu, sačuvana je u hrvatskim pučkim pričama. U jednoj priči iz slavonske Hrvatske, koju je zapisao Mijat Stojanović (**Pučke pripoviedke i pjesme**, u Zagrebu 1867.), dvanaestorci su naravi jednake: oni su jednorodni i jednobitni. Spahija iz te priče, veliki gospodin i veliki lovac, je Vid-Odin. Ovaj je spahija imao dvanaest mužke djece. Jedno je dijete zadržao u domu, a ostalih jedanaest poslao u svoje spahiluke, ali je svu dvanaestoricu jednako odgajao i učio. Ta jednaka djeca, dvanaestorci, Sunčevi su likovi, rođeni od Vida i Vide. Jedno je dijete u gospodarskom domu, dok druga djeca izbjivaju na selima, to jest u svakomu mjesecu vlada po jedno Sunce.

U jednoj drugoj Stojanovićevoj pripoviedki govori se o lijeku protiv kuge. Dvanaest momaka i dvanaest čistih djevojaka, uvezvi plug, imaju se ujarmiti i obrati selo, svi goli, svi mučaljivi, jedno na drugo oka ne osvrćući. Čin biva uoči nedjelje po mijeni, noću u muklo doba.

Brazdu, sve dublju i dublju, sedam puta treba obrazditi oko sela, time ušančena. Dvanaest momaka i djevojaka i sedam brazdi podsjećaju na dvanaestoricu bogova i sedam bezsmrtnih svetaca iz iranske mitologije, koji svjet liječe od tmine i zla.

Ono »kolo s dvanaest žbica» iz mitologije indoarijske u nas se zove »Vrzino kolo». Pričanje o njemu, kako reče Nodilo, razbacalo je najdeblje grane među hrvatskim ljudima kajkavskoga govora. »Vrzino kolo» u hrvatskoj kajkavskoj priči je kolo s trinaest ili dvanaest žbica; na svaku žbicu stupa po jedan grabancijaš, a onda svi brzo okreću kolo naokolo, pa koji od njih prvi odleti, taj je pravi grabancijaš. Nodilo smatra, da Vrzino kolo s dvanaest žbica i dvanaest djaka grabancijaša nije drugo no sunčano dvanaestobično kolo u Vedama. Misao IndS i misao hrvatskih kajkavaca u svemu se poklapa. U vedskoj himni uz sunčano se kolo prizivlje Agni (Oganj), koga Vede drugdje pretvaraju u silnoga zmaja. Da se

Dio grede s imenom župana Gastike iz Cetine kod Vrlike

kod grabancijaša izražava mit Sunca i Ognja godišnjega pokazuje sav govor pričanja. Na zmaju oni odlijecu, svake godine, put sunčanoga iztoka, gdje se Sunce rada. Grabancijaš je dvanaestoro ili trinaestoro, kao što je dvanaest ili trinaest mjeseci u godini sunčevoj ili mjesecčevoj. Sunčev ovo kolo je kolo godišnje sreće, svake sreće.

U svemu glavnому isto djačko kolo nalazi se i u hrvatskih štokavaca. Na vrzinu kolu, kolu vilovnom, ima točno dvanaest djaka, koji, pošto izuze dvanaest škola, idu tamo, da ih dovrše i da se zakunu. Vrzino je kolo u udaljenoj zabitici, k na primjer na vrhu Velebita, gdje je, tako nazvano, igralište vila; od imena vrzino kolo ima pod Velebitom i selo Vrzići.

Sve o vrzinu kolu pristaje najtjesnije u okviru onoga, što je do sada rečeno. Dvanaestorica sunčevih bogova kolo zavrgnuli, pa grad grade na visini; grade sjajnu i toplu godinu, s pomoću ognja,

zmaja ognjevitoga, a uz silnu buku meteorožkih godišnjih pojava. Mjeseci i bogovi redaju se tako, da jedan za drugim u svjet stupa, te i vlada; mjesecnoga odabranika, po redu najzvrstnijega, pridignuo i užvinuo zmaj-organj, kasnijim izrazom vrag, dok svi ostali, izmoreni, šute zato, što vrijeme navršiše, pa i minute; jedanaest njih u tami borave, očekujući svoj novi mjesecni skok. Božju nepriliku u tami, pri nestaćici ognja, pričaju dosta razgovijetno kajkavske pripovijedke, kojih Nodilo navodi nekoliko.

Spomenimo jedan neobični božični običaj u selu Hrastovici pokraj Petrinje. Tamo se na Badnjak kao obredno jelo jede češnjak umočen u med i piće medena rakiju. Taj običaj vjerojatno je davnoga podrijetla indoarijskoga. U Indoarijaca češnjak bijaše **tamanitelj nemani**.

Nodilo smatra mogućim, da se i ime Perun nalazi u Rig-Vedi. Gromovnika tri vedske himne uznose pod imenom ili nazivom Paržanja (PARJanyas). Gromovnik Paržanja u svomu je biću isti s Gromovnikom Indrom. Paržanja je arijski Gromovnik prije no što se on u daljnjem vedskom razdoblju razvio u glasovitijega Indru. Sanskrtsko ime Parjanyas, litavsko Perunas i naše Perun mnogima se čini jednako. S imenom Gromovnika Peruna-Paržanje ulazimo u doba samoga postanka arijskoga.

Gromovnik Indra, kad grmi, udara redom sve vedske vragove, koji sapinju kišne oblake. Indraje ljut i na »neprijatelja žetve» CUŠNU. Indra je nazvan i VRITRAHANOM, ubojicom goleme zmije Vritre, koja razastire maglu i donosi tuču. »Dakle, vragovi naši i divovski skandinavski, u prvom zametku mitskom, ukazuju se kao crni arijski duhovi, koji napastuju oblacima i božjoj blagodati plaha dažda» (Nodilo, str. 396.).

Indoarijski VRITRAHAN (»ubojica Vritre») odnosno Gromovnik Indra u Rig-Vedi se pojavljuje u sliki bika i junačkoga ovna. U Iranu se Indra naziva VERETRAGHNA i u Avesti se prikazuje s »tijelom ratobornoga lijepoga jarca uz oštре papke» (Khorda-Avesta, XXX., 9.). Spomen na gromovitoga boga jarca sačuvan je u hrvatskoj pučkoj priči o »jarcu životdercu».

(nastavit će se) •

SPOMENIK NA ZATRTIM GROBOVIMA

Ovih smo dana, 14. rujna 2000. prisustvovali otkrivanju i blagoslovu zajedničkoga groba pripadnika Hrvatskih oružanih snaga poginulih u 2. svjetskom ratu. Grob se nalazi u polju 55A, nedaleko od spomenika žrtvama Bleiburga i Križnih putova. U njemu su pokopani posmrtni ostaci oko 250 hrvatskih domobrana, ek-

Piše:

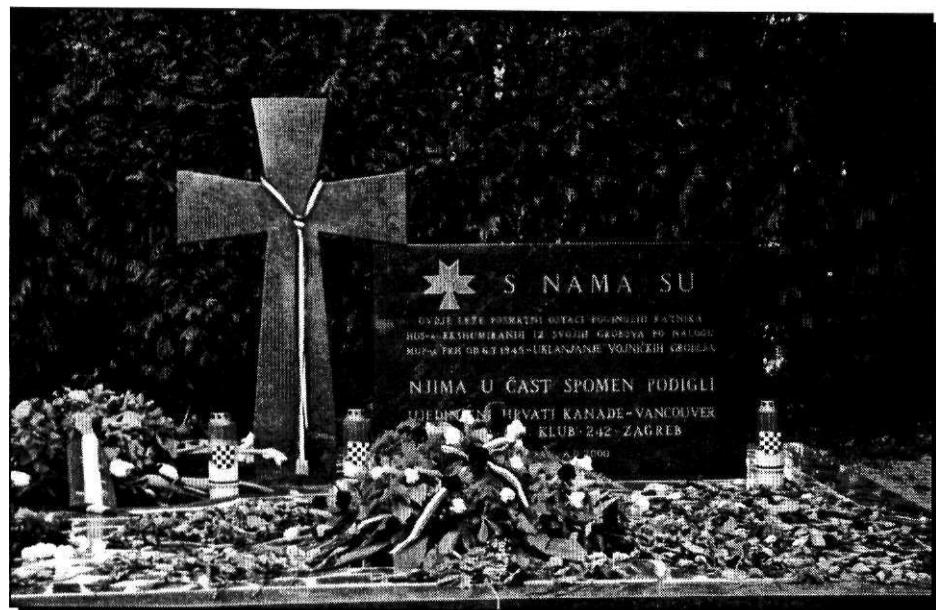
Stjepan BRAJDIĆ

klub 242 uz izdašnu novčanu pomoć kanadskih Hrvata. U realizaciji pak same svečanosti pomogli su nam naši uvijek samozatajni prijatelji iz redova HV pod ges-

Ovim se putem u ime poginulih i nas još živih pripadnika nepobijedene Hrvatske vojske, zahvaljujem u prvom redu našim Hrvatima iz Kanade bez čije pomoći ovo ne bismo mogli učiniti, zatim svim dragim prijateljima koji su se odazvali našem pozivu. Posebnu zahvalu upućujemo učenicima Nadbiskupske klasične gimnazije, koji su pod vodstvom prof. Nevenke Nekić u tako veliku broju došli na ovaj sat povijesti. U isto ime zahvale upućujem malobrojnim članovima Hrvatskog domobrana iz Zagreba, Samobora i Duge Rese.

I na samom kraju, posebnu zahvalu izričem članovima HDPZ-a na čelu s našom predsjednicom Kajom, koji su s oko stotinu bijelih i crvenih ruža prekrili ovaj grob. Svima, baš svima od srca hvala!

I još, zašto ovaj izvještaj u "Političkom zatvoreniku"? Nekoliko je razloga tome. Prvo, o tom je događaju izvjestio samo *Večernji list*. Hvala im! (Neke nismo niti obavijestili, jer ne želimo da nam ovaj spomenik itko blati.) Drugo, obavijestili smo HTV - redakciju "Hrvatska danas" sa željom da o ovom događaju doznaju naši

Mirogojski spomenik hrvatskim vojnicima

shumiranih iz njihovih grobova na bivšem Domobranskom groblju.

Taj je grob godinama bio bez ikakvog znaka. Zadnjih petnaestak godina bio je postavljen drveni križ bez ikakva natpisa koji bi upućivao kome taj grob pripada. Ni danas se ne mogu dozнати imena ovdje pokopanih. Vrijeme nam je bilo vrlo skljono tako da je čitav događaj protekao u svečanu ozračju. Po gruboj procjeni, prisustvovalo je oko 300-350 ljudi. To je vrlo lijep broj s obzirom da u javnim glasilima o tome nije bilo nikakve najave.

Skupili smo se ispred crkve Krista Kralja i u povorci pošli na grob. Uz nekoliko prigodnih riječi i poruka, svečanost je uveličao mješoviti pjevački zbor "Kralj Zvonimir". Čitavu smo svečanost snimili na video, tako da tu sliku pošaljemo našim prijateljima Kanadu i Australiju, a i da sebe i svoju djecu sačuvamo uspomene. Ovaj su grob i spomenik podigli Časnički

Kosti su im bile preorane (vidi nalog Vicka Krstulovića na korici)

lom "vojnici vojnicima". (Imena im, nažalost, iz razumljivih razloga ne ćemo spominjati.)

prijatelji diljem Hrvatske, kojima bi to bilo drago i poticajno. Nažalost, ne uklapamo se u programsку shemu!? Treće,

"U SRBIJI NEMA ŽIVOTA"

Piše: Martin GRABAREVIĆ

naša je Hrvatska ponovno raspeta. Svi se, s lijeva, desna i centra zaklinju da im je Ona iznad svega. Vjerujete li im? Mi NE! Jer da je tako Ona bi složnim zavesljima i raširenil jedara, makar i uzburkanim momenom, plovila u sretniju budućnost, a svijet bi nas poštivao. Umjesto te proklamirane ljubavi, zaraženi slijepom mržnjom otimaju se o njezina dobra i ljepotu što joj još ostala - baš kao i rimski vojnici o Isusove halje.

Oslobodi nas Bože takove ljubavi!

Pa ima li itko kome možemo vjerovati? Da, ima! Vjerujemo samo onima koji su se nesobično žrtvovali, borili i umirali, i koji su sve svoje sposobnosti srca i uma i svu svoju ljubav bez uskrate darovali za slobodu Hrvatske. Zbog ove silne larme i buke koja nas okružuje, čini se da takovih više nema. No, ne budimo malodušni, jer još nas ima, još Hrvata. Bog nas je učinio slobodnima i dao nam pravo da stvaramo, čuvamo i branimo obitelj, dom i svoju slobodu. A tko su onda ti ljudi koji si uzimaju pravo da onima koji tako čine zabranjuju govoriti. Gdje su bili kada je grmilo i kada se ginulo... Em ti takvu demokraciju!

Posljednji je razlog u tome, što smo se ovim činom željeli pridružiti mnogim našim udrugama, koje u svojim sredinama tragaju za zatrtim grobovima i grobištima ubijenih Hrvata i Hrvatica i, svjedočeći istinu, podižu spomenike njima na čast, a živima na upozorenje. Ovakva su djela dužnost nas još živih. Poučimo našu djecu da nas slijede i na iskustvima prošlosti grade svoju budućnost. Narod koji ne štuje poginule za njegovu slobodu, nije vrijedan opstanka. I ovo što nam se danas događa, izravna je posljedica našeg zaborava i nepoštivanja čak i samih sebe. Budućnost bez prošlosti isto je što i stablo bez korijena i kuća sagrađena na pijesku. Takvo što ne može odoljeti sudbini niti zubu vremena. Stoga budimo složni! Budimo zaj edno ZAJEDNO! •

Večernji list od 13. kolovoza ove godine, na stranicama 28. i 29. objavljuje članak Milana i Anice Bijelic, iz Gornjeg Žirovca, sela između Dvora na Uni i Gline, a na samoj granici s Bosnom i Hercegovinom. Između ostalog pričaju kako je bilo u zbjezu Srba iz Hrvatske za vrijeme «Oluje».

«U Srbiji nema života. Da ga ima ne bi se ni vratio. U odnosu tamo gdje sam sproveo pet godina, ovo je SUPER.

Čim sam mogao podnio sam zahtjev za povratak. Kako mi je bilo na Kosovu i Arandjelovcu, ne moram ni opisivali. Dovoljno je reći da sam, čim sam mogao, podnio zahtjev za povratak. Ono je za nas ludi svijet, nema posla i nema života. Odlučio sam se vratiti, pa što bude. Nakon godinu i pol dana dobio sam odobrenje i uz pomoć UNHCR-a došao u Žirovac», kaže Bijelić.

Da nije bilo pisanja o Gornjem Žirovcu, možda me članak Milana Bijelića ne bi ni zanimalo, ali, čitajući ga, sjetio sam se događaja iz svibnja mjeseca 1941.

Novopostavljeni općinski načelnik Ivo Grabarević (Bunikar) iz Gvozdanskog, bio je obaviješten da muslimani sa «Suve medje» u manjim skupinama navaljuju na srpsko selo Gornji Žirovac. Da su naoružani puškama, sjekirama vilama i ostalim obrambenim predmetima.

Na zamolbu mještana Donjeg Žirovca na čelu sa Svetozarom Ostojićem, načelnik Grabarević je telefonski obavijestio kotarskog predstojnika Vladimira Krivuna, inače bivšega sreskog načelnika u Dvoru na Uni, i tražio, da po mogućnosti što prije pošalje pomoć, dok se nije počelo događati zlo. Također je bio obaviješten i župnik u Divuši, velečasni Ante Djurić, koji je ujedno vršio dužnost ustaškog logornika za kotar Dvor na Uni.

U glavnom, ishod je bio taj; sve selske straže od Kozibroda, Divuše, Golubovca, Unčana, Struge, Zamlaće, Dvora i Gvozdanskog s nekoliko kamiona, automobila, motor-bicikla i konjske sprege, odmah su naoružani krenuli u smjeru Gornjeg Žirovca. Izdaleka se vidio plamen zapaljenih stogova slame i sijena, a dok smo seprobiližili k Gornjem Žirovcu bila su u plamenu dva staglija. Kada su Sukomedjaši ugledali dolazak Pounjaca i Gvoždančana, bili su iznenadeni, a mještani Gornjeg Žirovca u nama su vidjeli svoje spasitelje.

Možda se o ovome slučaju ne bi nikada ni pisalo i davno bi bilo zaboravljeno, da se na Dan Kristova rođenja, -Božić 1941., nije dogodio zločin. Baš za vrijeme služenja svete mise koju je predvodio župnik ūpe Svetog Filipa i Jakova, velečasni Osvald Toth, zapucalo je sa svih strana. Domaćice koje su pripremale objed, uz koji je obvezno bila božićna pečenka, koja se toga dana nalazila na najsiromašnijem stolu, nije stigla na stol, jer su zločinci upadali u kuće, iznosili hrani, odjeću i sve ono što je vrijedilo. Zatim bi iz štagljeva istjeravali stoku i sve redom palili. Otac Mate, ležao je bolestan u krevetu. Četnik Stojan Radočić ga je dovukao

na kućni prag i sjekirom mu odsjekao glavu naocigled majke i sestre Marije.

Budući, Sveta misa nije završena, jer su zločinci upali u crkvu i sve rastjerali, mlađi brat Jakov se našao pred kućom dok još nije bila zapaljena. Pokojnog oca je morao svezati žicom i s odsječenom glavom pod rukom odvuci ga do obližnjeg zaklona, te tamo ostaviti dok zločin nije završen, a to je trajalo sve do večeri 27. prosinca. Rezultat je bio: 63 masakrirane osobe, opijačane i popaljene kuće, otjerana stoka, silovane žene i djevojke. Nikad nisam čuo da se i jedan mještjan iz Gornjeg Žirovca tada oglasio i rekao; ma nemojte ljudi to činiti! Gvozdanci su, kada smo u svibnju bili u opasnosti zajedno s Pounjcima došli nas spašiti.

Čak i načelnik Donjeg Žirovca Ivo Grabarević (Bunikar), koji ih je spašavao kada su muslimani napali na Gornji Žirovac, nije bolje prošao. Kada je zločince namjeravao nagovoriti da mu ne zapale štagalj, ispalili su mu hitac u čelo, a Vukosava Ostojić, kći Svetozara pokojnog je Ivi na čelo urezala slovo «U», a u usta mu stavila zapaljenu cigaretu. Kada mu je majka Jela pokušala pomoći, i nju su ubili i mrtvu je bacili njemu na prsa.

Valja napomenuti, dok se je sve to događalo, u kotarskom predstojništvu, općinskom poglavarnstvu, općinskom судu i ostalim ustanovama ništa se nije mijenjalo. Svi su pravoslavci ostali na svojim radnim mjestima. Čak i Jovo Radančević, općinski bilježnik u Zrinu, Jovo Ićitović, općinski načelnik u Mečenčanima, našli su utocište u Dvoru na Uni. Ali, nakon dolaska srbo-komunističke vlasti opet su zauzeli položaje. Za zahvalnost Hrvatima što su im za vrijeme N.D.H. spašavali živote, O.Z.N.i su podnosi optužbe i slali ih na zloglasni Okružni sud u Petrinji, koji je početkom 1946. djelovao u Sisku, gdje su ljudi osuđivani na najtrotze kazne.

Iako je tada Milan Bijelić bio premilad da bi sudjelovao u zločinu u Gvozdanskom i Zrinu, imao je vremena punih 50 godina razmislići da krvoproljeće 1991. nakon srbske agresije u Gvozdanskom nije trebalo, jer su stradalnici koji su zatkiani bačeni u zapaljenu kuću bili nevini. Da završim. Ako već njegov otac na Božić 1941. nije imao osjećaja za ljudе koji su spasili njega i njegovo selo Žirovac, onda je Milan mogao djelovati da se spomenuti zločin ne dogodi. •

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA
Masarykova 22/IV, 10000 Zagreb
Tel. 01/48 72 433, Fax 01/48 72 466

PRIOPĆENJE ZA JAVNOST

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika je izvanstranačka udruga koja okuplja uglavnom žrtve jugokomunističkih progona zbog zalaganja za hrvatsku državnu nezavisnost, demokraciju, te prava i slobode čovjeka. Mnogi su među nama proveli dugogodišnju robiju u najtežim uvjetima, a da nam nikad nije bila dokazana krivnja. Naši nam progonitelji nisu omogućili objektivno suđenje, proglašivši nas unaprijed zločincima i krivima. Stoga nas boli svačiji takav postupak prema ljudima. Pogotovo smo osjetljivi kada se tako postupa prema braniteljima iz Domovinskog rata.

Ovi su dana u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini uhićeni mnogi branitelji, koji su svoje živote davali za slobodu hrvatskog naroda. U javnosti se, od strane najviših državnih tijela, daju različiti i često kontradiktorni razlozi njihova uhićenja. To u nama izaziva sumnju u postojanje opravdanih razloga za njihovo uhićenje. Istodobno ih najviši državni dužnostnici nazivaju ratnim zločincima i pripremaju njihovo izručenje sudu u Haagu. U tomu im sekundira režimsko novinstvo, pišući o uhićencima na najuvredljiviji način. Imamo osjećaj da su se povratila najmračnija boljševička i titoistička vremena. Priprema se scenarij u kakvom se sudilo nama.

Mi nismo protiv toga da se sudi počiniteljima zločina nad civilima, a pogotovo nad djecom, starcima i ženama. Ali, uhićuje se isključivo Hrvate koji su bili žrtve agresije, a ne Srbe koji su začetnici svih zločina na

ovim prostorima. U Bosni i Hercegovini se uhićuje zbog zločina u Ahmićima, a nikoga se ne poziva na sud zbog desetaka masovnih zločina počinjenih nad hrvatskim civilima, među kojima je bilo i djece, staraca i žena. Sigurno je da se time ide za kompromitiranjem cijelog hrvatskog naroda, a naročito Domovinskog rata, kako bi se utrli putovi za stvaranje neke nove Jugoslavije.

Hrvatsko društvo političkih zatvorenika

osuđuje ovakav postupak prema braniteljima,

osuđuje izjave državnih dužnnika, koji ih bez suda i suđenja proglašavaju krivima i zločincima, jer samo pravomoćnom presudom može nečija krivnja biti utvrđena,

zahtijeva da sudovi javno objave razloge zbog kojih se protiv neke od uhićenih osoba vodi kazneni postupak kako bi se mogla pratiti objektivnost suđenja,

Protivi se predaji uhićenika sudu u Haagu, jer se taj sud svojim dosadašnjim radom pokazao sredstvom političkog pritiska na Hrvatsku, a ne tijelom koje sudi po zakonu i savjesti, i koje jednako primjenjuje zakon prema svima. Predajom uhićenika sudu u Haagu krši se Ustav Republike Hrvatske i ruši hrvatski državni suverenitet.

Stoga, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika u cijelosti podupire Stožer za obranu digniteta Domovinskog rata.

U Zagrebu, 22. rujna 2000. •

OBAVIJEST ČLANSTVU

Ove godine podizemo spomenik hrvatskom robijašu u Kaznionici Lepoglava. Na ploči ispod statue robiša, djelo ak. kipara Lovre Finđrika, bit će isписан sljedeći tekst:

POSVEĆENO
TISUĆAMA
UZNIKA

ŽRTVAMA
KOMUNIZMA

KOJI SU
U OVOJ
KAZNIONICI
ŽIVJELI,
ROBIJALI,
TRPJELI
I UMIRALI
ZA HRVATSKU

SPOMEN PODIGLO
HRVATSKO DRUŠTVO
POLITIČKIH ZATVORENIKA

A.D. 2000.

Molimo naše članove, a i sve ostale koji su robijali za Hrvatsku, da svojim dobrovoljnim prilozima pomognu izgradnju spomenika. Svoj prilog mogu uplatiti u svojim podružnicama ili na račun Središnjice HDPZ u Zagrebu broj:

30101-678-75868 s pozivom na
broj 42250

Shvatite daje ovo naš dug za one koji su ubijeni u Lepoglavi, Staroj Gradiški i drugim logorima i zatvorima.

Prema zaključku vijeća HDPZ na 5. sjednici održanoj 7. listopada 2000.

HDPZ Podružnica Osječko-baranjske županije, Europska avenija 8/II, Osijek pod Urbr: 19/2000 šalje Vijeću HDPZ,, Masarykova 22/IV, Zagreb izjavu o

PODPORI RADU I DJELOVANJU ČELNIŠTVA HDPZ

Upravni odbor HDPZ Podružnice Osijek na svojoj sjednici održanoj 28. rujna 2000., pod točkom 3. dnevnog reda razmatrao je novonastalu situaciju glede insinuacija i blaćenja našeg čelništva od strane HDPZ-žrtava komunizma na čelu s Markom Dizdarom i drugima.

Upravni odbor je na svojoj sjednici kronološki upoznat s lažima i blaćenjem našeg Društva i čelništva, a posebno predsjednice Kaje Pereković i dopredsjednika Jure Knezovića putem sredstava javnog priopćavanja i na druge načine koji su im dostupni. Članovi HDPZ Podružnice Osijek ogorčeni su i osuđuju neprijateljsko djelovanje HDPZ-ŽK protiv našeg Društva, koje niti jednim argumentom ni činjenicama nije podkrijepljeno, već vrvi insinuacijama i blaćenjem na način kakav je bio u poraženom komunističkom režimu - lažno etiketiranje ljudi, pa neka se brane.

Pojedinci u HDPZ-ŽK su bili toliko nemoralni u primanju naknade štete za dane provedene u zatvoru, tako da umjesto jedne četvrtine dobivaju iznos u cijelosti ili polovinu pripadajućeg iznosa. Za vrijeme vođenja Društva od strane tih ljudi ustavljeno je niz nepravilnosti u radu zbog čega su podnesene i krivične prijave. Prilikom registracije HDPZ-ŽK se prijavio na našu adresu, nasilno ulazi u naše prostorije, agitira kod naših članova o tobožnjim nepravilnostima u radu. Zanemaruje pritom sve ono što je HDPZ na čelu s Kajom Pereković i Jurom Knezovićem postigao na poboljšanju standarda bivših političkih zatvorenika, a posebice na ugledu političkih zatvorenika kako kod nas tako i u svijetu. Zar ne vide Marko Dizdar i njegova družina da su i oni, upravo zahvaljujući ljudima koje napadaju, riješili svoj društveni i materijalni status?

Nakon iscrpne rasprave, članovi Upravnog odbora HDPZ Podružnice Osijek donijeli su jednoglasno sljedeće

ZAKLJUČKE

1. Najenergičnije odbacujemo i osuđujemo bezočne laži i insinuacije čelništva HDPZ-ŽK, koje manipulira Markom Dizdarom kao svojim glasnogovornikom i nanosi moralnu i materijalnu štetu svim bivšim hrvatskim političkim zatvorenicima koji su robijali za samostalnu i nezavisnu hrvatsku državu, a svojim istupima ide na ruku onim snagama i komunističkoj ideologiji protiv koje smo se borili.

2. Daje se puna i bezrezervna podrška vodstvu HDPZ na čelu s Kajom Pereković i Jurom Knezovićem (koji su najviše i napadani).

3. Podržavamo sve ono što se čini za očuvanje digniteta Domovinskog rata i dostojanstva branitelja koji su časno i domoljubno branili i obranili Republiku Hrvatsku od srpskomunističke agresije i za koju su položeni desetci tisuća života.

4. Tražimo da se i ostale naše podružnice očituju glede neistinitog i sramotnog blaćenja čelništva našeg Društva od strane HDPZ-ŽK preko Marka Dizdara i njemu sličnih.

Osijek, 28. rujna 2000.
Upravni odbor
HDPZ podružnice Osijek
Ivica Krnjak, predsjednik •

IZBORNA SKUPŠTINA U KOPRIVNICI

U Koprivnici je 16. rujna održana 4. redovna izborna skupština za Podružnicu Koprivničko-križevačke županije. Način je znatno više od polovice članova. Izbornu je skupštinu vodio mr. Ivan Biršić prema utvrđenom poslovniku. Iscrpni izvještaj o proteklom razdoblju izložio je predsjednik Vjekoslav Kumrić. Zapaženo je kako je predočio da:

- 54 člana nemaju nikakvu mirovinu
- do 500 kuna prima pomoć 3 člana
- od 500-700 kima prima 16 Članova
- od 700-1.000 kuna prima 17 članova
- od 1.000 do 1.200 kuna prima 22 člana
- od 1.200 do 1.500 kuna prima 3 5 članova
- od 1.500 do 1.700 kuna prima 14 članova
- od 1.700 do 2.000 kuna prima 16 članova
- od 2.000 do 2.500 kuna prima 27 članova
- od 2.500 do 3.000 kuna prima 7 članova
- od 3.000 do 3.200 kuna prima 2 člana
- od 3.200 do 3.500 kuna prima 1 član
- od 3.500 do 3.950 kuna prima 1 član
- njemačke mirovine prima 3 članova
- za 4 člana nema podatke.

Podružnica je organizirala posjet Vukovaru. Išli su na spomen obilježje u Cvetkovce i na Jazovku, te u Svetec na odkrivanje spomen obilježja. Društvo je organiziralo odlazak u Bleiburg kao i na proslavu Dana političkih uznika u Brinje 30. travnja 2000. Tajnik Ladislav Hajba izvjestio je daje članarinu uplatilo 129 od redovna 152 člana, dok je od 90 pridruženih članarinu uplatio 71 član. Od 104 dragovoljnih članova (djeca), članarinu je uplatilo njih 40. Mnogi članovi kuju "Politički zatvorenik".

U Podružnici se dobro vodi briga oko socijalnih slučajeva, pa se bolesne posjećuju i materijalno pomaže o čemu se vodi strogi nadzor i pismena evidencija. Ne osjećaju se teži potresi zbog učestalih laži što ih šire HDPZ-ž.k. Samo su pojedinci išli tražiti neko posebno pravo, koje im nudi Marko Dizdar, ali su se razočarani vrtili nafrag. Skupština je izabrala iste ljudi da budu na čelu i u sljedećem razdoblju. Tako je i dalje ostao predsjednikom Vjekoslav Kumrić, a tajnikom Ladislav Hajba. Pomagat će im ostali članovi Upravnog odbora, kojeg čine: Slavko Čamim, Valek Dubravec, Slavica Hantke, Dragutin Marković i Stjepan Zadravec, te Nadzornog odbora u sastavu: Pero Katić, predsjednik, Dragutin Petrić i Mijo Zalešak.

Kaja Pereković

ULOGA I MJESTO HRVATA ISLAMSKE VJERE (V.)

Hstrajnost srpske imperijalne politike na krilima srpsko-četničkog komunizma (koji je na žalost, imao dosta sluga među Hrvatima), rastakala je, preko komunističke partije, hrvatsko nacionalno biće. Srpski imperijalizam ne samo da je imao razrađene ideološke sustave, nego i ljudstvo uvježbano tijekom gotovo stoljetnog vladanja i nametanja takvih ideja, sustavno počevši od organizacije "Mlada Bosna", preko tajne organizacije "Crna ruka", pa preko svih državnih institucija u kojima su bili rukovodeći kadrovi. Po oprobanoj metodi, "podijeli pa vladaj", koju neprekidno i s uspjehom primjenjuju, uz mogli su narušiti međusobne odnose Hrvata rimokatoličke i islamske vjere. Na pitanje kako razdvojiti dvije grane hrvatskog naroda, koje je neprestano razrađivao u duhovnim laboratorijima srbokomunističke imperijalne politike, nadeno je rješenje. Naime, beogradskim dekretom iz 1968. donijeta je odluka o utemeljenju muslimanske nacije, to jest Muslimana kao naroda. Sve su to pripreme za krvava zbivanja devesetih godina.

Pretežan dio muslimana prihvatio je takvo nacionalno opredjeljenje ne sumnjujući u prvi mah u zakulisne namjere velikosrba koje su tek sada, u doba srpske genocidne agresije, doprle do svijesti i katolika i muslimana. Srbi su i u ovom ratu na tlu BiH koristili znanu formulu "podijeli pa vladaj" te raznim podvalama i smicalicama uspjeli navesti katolike da ubijaju muslimane i obrnuto, tako da se jedan narod dviju vjera uništava između sebe. Plodove njihovog međusobnog uništenja, dakako, ubiru samo Srbi.

Pokušao sam na što kraći način opisati motive zbog kojih je, na srpski prijedlog i uz srpsku potporu, utemeljena muslimanska nacija. Moram pri tome naglasiti, jer mi to nalažu i savjest i vlastita demokratska opredjeljenja, da mi nije - premda stojim iza svega što sam napisao - ni na kraj pameti oduzimat, poricati, ili dovoditi u sumnju pravo muslimana da se nacionalno određuju kao Muslimani, odnosno Bošnjaci.

Ali dok i ne pomišljam poricati to njihovo pravo, ističem da mi nitko, s druge strane, ili s bilo koje strane, ne može oduzeti pravo da ukazujem na hrvatsko podrijetlo Bošnjaka. Po naciji sam Hrvat, koji pripada tradiciji i kulturnom krugu islama. Zastupanjem činjenice da su muslimani podrijet-

Piše:

Mirsad BAKŠIĆ, dr. iur.

lom Hrvati, da im je koljeno hrvatsko, i da primivši islam, nisu prestali biti Hrvati, nastojim pojasniti ideološku - nacionalnu zabludu poistovjećivanja vjerske i nacionalne pripadnosti, koja uporno opстојi na ovim našim prostorima. Vjera je jedno, nacija drugo. U svijetu ima više stotina milijuna Arapa, koji su islamske vjere, ali istodobno svi pripadaju različitim nacijama. Isti je slučaj i sa sljedbenicima rimokatoličke vjere kojoj pripadaju brojni različiti narodi, kojima zbog te vjerske istovrsnosti ne pada na pamet promjeniti nacionalnu pripadnost. Vjerska pripadnost, šire, definira se kao pripadnosti određenoj tradiciji i kulturnom krugu.

Ovakva distinkcija oduvijek je bila zasutpljena kod brojnih hrvatskih mislioca katoličke provenijencije, kod Fra Dominika Mandića, Dr. Ante Starčevića. Jednako tako bila je isticana i kod brojnih intelektualaca muslimanske provenijencije i možemo je pratiti još od 1588. kod pisca Mehmeda Erdeljca i njegove "Hrvatske pjesme", do Safvet Bega Bašagića - Mirze Safveta, prof. Hamdije Kreševljakovića pa sve do danas kod prof. Nerkeza Smajagića i brojnih drugih.

U tom kontekstu, kao da proročki odjekuju riječi Dr. Ante Pavelića koje je izgovorio prilikom svečanog otvorenja zagrebačke džamije na Trgu Kulina bana (sada Trgu hrvatskih velikana):

"Što se tiče vjere, braćo, nije vjera ona koja ljudi razlikuje, ali, kad vjera postane sredstvo za političke ciljeve, ona je postala neprijatelj čovjeku. Dok je vjera sredstvo, da čovjek, da ljudi nađu svoje duševno zadovoljstvo i duševan mir služeći vječnom, dotle ona čovjeka oplemenjuje, dotle ona čovjeku daje životnu snagu i čini ga dobrim, čini ga boljim, i stvara mu uvjete za bolji i sretniji život i na ovoj zemlji. Ali, kad vjera postane politička organizacija, kad postaje sredstvo da se preko nje provodi politika, onda ona upropasćuje i unesrećuje one koji ju slijede."

Ideolozi velikosrpske politike munjevit su spoznali opasnost od ovog načina razmišljanja kao i dosljednog prakticiranja tog

stava, jer u cijelosti onemogućava provedbu njihovih planova. Stoga su činili sve da na ovim prostorima opstane šovinistička teza prema kojoj vjera određuje naciju, prema kojoj je jedino katolik Hrvat, pravoslavac Srbin, musliman Turčin u tolerantnijoj verziji, najčešće Balija ili ništa. Pomoću ove teze, uspijevali su razbuktati kod lako zapaljivog i primitivnog dijela stanovništva najniže i najsurovije nagone i podjelu koja je gotovo rezultirala istrjebljenjem istokrvne braće u korist trećih.

Prisjećam se instruktivne izjave srpskog oficira hrvatskoj dalekovidnici, dok sjedeći na brdu iznad Mostara u kojem bijesni bratoubilački rat, kaže: "Kad se oni dole između sebe poubijaju, onda mi ulazimo u teritorij slobodan od jednih i drugih."

To je bio cilj srpskokomunističke politike, prema kojem je plan "A" podjela. Plan "B" izazivanje sukoba. Plan "C" zauzimanje tuđih prostora. Plan "D", sklapanje mirovnih sporazuma kao predaha za nastavak realizacije postavljenih ciljeva, i tako redom koliko slova ima, sve do pune eliminacije nesrba s područja njihovog interesa. Kad, tad!! Sva su sredstva za ostvarenje tih ciljeva dopuštena. Tako, odriču muslimanima hrvatsku nacionalnu pripadnost, tvrdnjama da se radi o političkim pripadnicima usttašta. Time se htjelo postići da se budući naraštaji katolika Hrvata distanciraju od ovih kompromitiranih "elemenata", te da se tako iskupe za "svoje grijeha" jer su stvarali zajedno Nezavisnu Državu Hrvatsku koja je upornošću srpskokomunističke promidžbe označena zločinačkom državom. Na ovaj način postizali su istodobno više ciljeva: legitimnu želju hrvatskog naroda za svojom državom proglašili su zločinom, a NDH zločinačkom državom, pa tako i sve njezine državljane kolektivnim zločincima. Upornom i neprekidnom pedesetgodišnjom propagandom postigli su kod novih naraštaja uvjerenje da se doista radi o vjerdostojnjim činjenicama. Time su postigli ne samo odvajanje jednih od drugih, stoje i bio stvarni i željeni cilj, već su agresivnom promidžbom doveli do toga, da su se ljudi bojali i reći da su Hrvati, u strahu da će biti proglašeni neprijateljima što je značilo isključenje iz redovnog života, a time i tzv. građansku smrt koja je gora od fizičke. Na ovaj način, optužujući druge i koristeći se tom metodom, između ostalog, prikrivali su vlastite strašne zločine nad pripadnicima hrvatskog naroda obiju vjera. Tko je smio u

to vrijeme nešto i pisnuti o strašnoj Bleiburskoj tragediji ili pak izložiti suprotne tvrdnje od njihovih službenih o povijesti Nezavisne Države Hrvatske, a da ne bude izložen progonima i beskrajnim šikaniranjima? Tragično i bijedno su se doimali onodobni tzv. komunistički kadrovi iz Hrvatske, koji da bi mogli samo ukazati na neke srpskokomunističke nezakonite posle, morali su ponajprije početi od osude svojih, pa tek onda uz neobično jake dokaze, izložiti nezakonito postupanje srpskokomunističkih voditelja. Ukoliko nisu tako postupali, bili su označeni nacionalistima ili prevedeno u njihovom rječniku ustašama, a samim tim ekskomunikaciju, što je značilo kraj svih karijera i beneficija u rasponu od onih najstnijih do ambasadorskih. Hrvatski komunisti kao i muslimanski, znajući dobro za činjenicu da je tzv. Savez komunista, pristupna organizacija u kojoj dok se bespogovorno podvrgavaju srpskokomunističkim odredbama jedino mogu opstati, ili pak biti nagrađen ili čak napredovati, pristaju na taj ropski sustav, u kojem predstavljaju nešto malo više od ništa, samo da bi mogli zadovoljiti svoje egoistične potrebe karijere i ekonomski sigurnosti. Kasnije postdevedesetih godina, ovi isti proglašit će se napravno velikim vjernicima i domoljubima, ali tek onda kad je mladost i cvjet hrvatskog naroda položio svoje živote za svoju domovinu i tek onda kad je Hrvatska međunarodno priznata. Munjevito spoznavši činjenicu da je Hrvatska sad država i da prestaje ona kojoj su služili, a u preostaloj Jugoslaviji za njih neće biti mesta, zbog poznatog srpskog stava, po kojem su bili na petom, odnosno šestom mjestu na skali komunističkih vrijednosti, jer su ispred njih bili komunisti Srbi, Crnogorci, Slovenci, Vojvodani; Makedonci, mjenjanju to peto ili šesto mjesto u tadašnjoj državi za prvo mjesto u ovoj novostvorenoj državi, pronoseći istodobno glas o nekim svojim izuzetnim zaslugama koje su učinili za nastanak ove države u vrijeme dok su služili onoj državi. Vjerujte mi na riječ da sam osobno upoznat kod nekih istaknutih osoba o takvim zaslugama i da se u gotovo svim slučajevima radi o smiješnim i neozbiljnim uslugama koje nipošto ne znače ono što i tvrde. Upravo suprotno. Nikad ovi opisani nisu bili niti hrvatski domoljubi, tj. patrioci niti rodoljubi tj. nacionalisti. Pod egidom zasluga uvalili su se ponovno na položaje i nastavili raditi samo onako kako su i znali i naučili, a to će reći naopako, služeći se svaki u svojoj sredini obmanama, neradom, intrigama i kradom tude imovine. Upravo ovakvi nadri vjernici i nadri domoljubi u cilju svog opstanka i dokazivanja da su nešto, što nikada nisu bili, svojom isključivošću i naglašenim dobro iz aviona vidljivim ekstremizmom, prouzročili su nesreću rata između istokrvne braće. Sada i s ove kratke

distance od netom minulih događaja može se slobodno konstatirati da ovaj naglašeni, sračunati ekstremizam i šovinizam možemo naći isključivo i kao pravilo u redovima "bivših" komunista, pripadnika njihovoj obitelji i njihovih tajnih jakata. Posebno kod onih koji su im služili u inozemstvu za obavljanje morbidnih zadataka. Može se slobodno utvrditi, da ni na jednoj niti drugoj strani u ovoj groznoj bratoubilačkoj rabotni nema sinova ustaša ili istinskih domoljuba i rodoljuba ili pak nečlanova komunističke partije. Oni su dijelom poginuli na bojišnicama u istinskom domoljubnom i rodoljubnom zanosu, preostali se distanciraju od bratoubilačkog rata, nemoći da bilo što učine, imobilizirai od ove većine stajali su zaprepašteni činjenicom rata, odsječeni i onemoćeni da učine bilo što da se zaustavi ta pošast. Pače, bili su izopćavani, označavani kao manji ili nikakvi domoljubi ili rodoljubi. Ako je poneki preostao, iskorištenje i zloupotrebljen, da toga nije bio niti svjestan. Istovremeno uz prethodni postupak, pokreću postupak marginalizacije stvarnog učešća potonjih u stvaranju države, nastojeći ih kompromitirati svim mogućim metodama od proglašavanja pijancima, narkićima, luđacima svih vrsta i napslijetu ozloglašenih crnim ustašama, ekstremnim desničarima, iako postoje bjelodani dokazi u suprotno, tj. da su upravo iz njihovih redova potekli oni koji su služili nečasnim rabotama, naravno obostrano. Stoga u eliminaciji svojih neistomišljenika ili onih koji hoće otkriti takvu rabotu primjenjuju na vlas slične ili iste metode koje su dobro savladali i usavršili još u bivšem sustavu. Proanalizirajte i komparirajte, zar vas doista ne podsjećaju na ne tako davnja vremena ranijeg sustava??? Prisjetite se takvih metoda, pa će vam koješta biti jasno!!! Njihov neobično javno naglašeni ekstremizam i šovinizam posve nesvojstven pripadnicima hrvatskog naroda, trebao je poslužiti ne samo kao krinka njihovim ranijim "zaslugama", već je posve sigurno bio u službi pokušaja održavanja ranije države. Naime u toj grozoti svjesno prouzročenog kaosa, drugima sa strane, trebalo je poslati signale o nespособnosti tih naroda da upravljaju svojom sudbinom i time pružiti dokaze da nisu sposobni imati svoju državu. Brojni su indicije koje ukazuju upravo na postavljenu tezu. Unatoč gotovo bjelodanih činjenica, postizali su kod politički naivnih i nepismenih, samo iz razloga što jesu nominalno, formalno pravno doista pripadnici svog naroda, oprost i aboliciju, pa čak i za najsmrdljivije rabote.

Uvodno sam istakao da su za provedbu takvih ideja imali oposobljene svoje ljudе ali i političke jatake, suradnike iz kojekakvih mračnih razloga, raznorazne kriminalce, po-

tom zavedene i politički slijepе na objema stranama koji su obilato pripomagali uspehu ove strategije.

Upravo opisana komunističkosrska strategija kao i strategija njihovih trabanata, imperativno nalaže da se okrenemo jedni drugima i vrijednostima koje su jamstvo sigurnosti, trajanja i postojanja u zajedničkoj budućnosti.

Dr. Mladen Lorković, izuzetnom analitičkom sposobnošću kojom se odlikovao, davno je upozorio: "Svaki narod živog duha i toplog srdca proživljavao je u svojoj prošlosti vremena u kojima je pripadnost različitim vjerama bila ujedno znak vjerskih borbi. To nije ni nas Hrvate minulo, a korist iz te borbe, koju su sinovi iste krv, iste majke i iste domovine pod znakom krsta i polumjeseca onako ljuto vodili, kako to odgovara hrabrom hrvatskom srdu, crpili su treći, koji postepeno naseljavahu opustjeye hrvatske domove."

Citirao sam ovdje ovaj stav jer nas upućuje na spoznaju potrebe upućenosti jednih na druge, te da samo zajedništvo katolika i muslimana može biti jamstvo od barbarske imperialne politike koja je sada samo u stanju mirovanja, dok se ne ukazu povoljne okolnosti. Pa valjda imate oči i uši i nije potrebno da vam doslovce ukazujem na činjenice koje i bez mog upozorenja možete upravo u našoj sadašnjosti vidjeti!!! Neporeciva je činjenica, da unatoč u ovom ratu uzajamno nanesenog zla, ni kod Hrvata, a niti Bošnjaka ne postoji bilo kakva ideologija koja ima za cilj uništenje jednih od strane drugih, upravo suprotno. Međutim, isto se ne može utvrditi kod velikih manipulatora, pa sama ta činjenica dovoljno govori da je posljednji rat između istokrvne braće različitih vjera, isključivo rezultat dobro vođene srpske zločinačke politike. Zajedništvo nam je prijeko potrebno ne radi vođenja neke protutrske politike, već kao obrana od te politike koja će uskoro, vrlo uskoro, upravo na prostorima današnje Hrvatske poprimiti neželjene manifestacije.. Konačno, od tuda je i krenula. Teritorijalni prohtjevi i ambicije te politike postavljeni su baš unutar državnog teritorija današnje Hrvatske. Zajedno smo jači. Ukoliko postoje mišljenja da nema potrebe za takvim savezom, takvi će se ubrzo uvjeriti u kakvoj su teškoj zabludi. Držati da su velikosrske ambicije stvar prošlosti ne samo da je zabluda već i političko sljepilo i moguća kobna greška. O tim činjenicama posebno o ulozi Hrvata islamske vjere u idućem nastavku.

(nastavit će se) •

REPRESIVNOST JUGOSLAVENSKOG SUSTAVA U HRVATSKOJ 1945. (IV.)

U razdoblju od početka osnivanja jedinstvene piramide obaveštajne i kontraobaveštajne službe (kraj 1942. g.) do sredine 1944. g. struktura vlasti koju je uspostavljala KPJ uspjela je, uglavnom prema navedenom modelu, izgraditi moćnu obaveštajnu i kontraobaveštajnu organizaciju koja je izvršavala sve praktične zadatke koji su pred nju postavljeni¹. Isto tako, u koncepciskom je pogledu obaveštajna i kontraobaveštajna službaju cijelosti ostala unutar okvira koje je zadala KPJ, tj. nadzor i utjecaj *partije* bio je unutar *službe* apsolutan, kadrovi i djelatnost *službe* bili su potpuno na *liniji* ideoloških i političkih ciljeva KPJ i tsl.

Stoga je znakovita činjenica što je, unatoč tome, rukovodstvo komunističke jugoslavenske vlasti sredinom 1944. g. donjelo odluku o osnivanju nove *moćne* organizacije - OZN-e. Naime, iako se prilikom njena stvaranja, OZN-u formalno označilo kao "jedinstvenu moćnu organizaciju" koja će upravljati "političkom obaveštajnom službom u inostranstvu i na okupiranoj teritoriji i kontraobaveštajnom službom u NOVJ i na oslobođenoj i na neoslobođenoj teritoriji" bilo je i tada prepoznati ivo kako primarna zadaća OZN-e neće biti obaveštajnog ili kontraobaveštajnog doseg, nego će ta njena djelatnost biti tek pretpostavka za bezobzirnu represiju koju je OZN-a trebala provesti u ime konačne uspostave i očuvanja totalitarnog režima kojeg je KPJ uspostavljala u drugoj Jugoslaviji.

Primjerice, u naredbi o osnivanju OZN-e navedeno je kako je "u današnje vrijeme sva oslobođena teritorija *ratni logor* (n. a.)" te stoga "Odjeljenje zaštite naroda treba formirati po vojničkom principu", a "svu (n. a.) aktivnost u borbi s inostranom agenturom, agenturom protivnika i antinarodnim elementima u NOP treba koncentrisati u odeljenjima za

Piše:

Dr. Josip JURČEVIĆ

zaštitu naroda i njihovim otsjecima kako u centru, tako i po mjestima, izdvajajući te funkcije od vojno operativne obaveštajne službe².

Na operativno čelo OZN-e, u statusu načelnika OZN-e pri *Povjereništvu za narodnu obranu* NKOJ-a, postavljen je član *Politbiroa CK KPJ*, general-lajtnant Aleksandar Ranković, koji je 18. svibnja 1944. g. uputio pismo zemaljskim rukovodstvima u kojem organe OZN-e funkcionalno označava *organima državne bezbednosti* koji "moraju biti najdosledniji zaštitnici i čuvari tekovina narodno-oslobodilačke borbe". Zanimljivo je navesti kako u nastavku pisma Ranković navodi i sljedeće: "Stroga i neumoljiva prema neprijateljima, pravedna, prema svakom poštenom čoveku - Ozna će postati najomiljenija organizacija u našem narodu"³. A. Ranković, kao načelnik OZN-e bio je "u svojoj operativnoj djelatnosti potčinjen samom Vrhovnom komandantu i pretsjedniku Nacionalnog komiteta", Titu.

Prvi osnovni organizacijski ustroj i nadležnosti OZN-e bili su ukratko određeni u spomenutom osnivačkom dokumentu OZN-e kojeg je 13. svibnja 1944. g. potpisao Tito.

Prema ovom dokumentu, OZN-a *Povjereništvu za narodnu obranu* NKOJ-a sastojala se od četiri otsjeka. *Prvi otsjek* je bio zadužen za organiziranje obaveštajne djelatnosti u stranim državama i državnim ustanovama protivnika na jugoslavenskom prostoru. To je značilo da je *Prvi otsjek* imao zadatak organiziranja svojih ilegalnih centara u inozemstvu i na područjima koja nisu bila pod partizanskim nadzorom, zatim vrbovanja i obučavanja povjerenika, njihovog ilegalnog

prebacivanja na odredišta i tsl. Osim toga, *Prvi otsjek* OZN-e *Povjereništvu za narodnu obranu* NKOJ-a bio je hijerarhijski u svakom pogledu nadređen svim *prvim otsjecima* OZN-e na nižim razinama, što je obuhvaćalo izdavanje naređenja, nadzor, obuku i tsl.

Drugi otsjek OZN-e *Povjereništvu za narodnu obranu* NKOJ-a bio je zadužen za organiziranje kontraobaveštajne djelatnosti na područjima koja su bila pod partizanskim nadzorom, te je stvarao kontraobaveštajnu mrežu koja je pokrivala sve aktivnosti domicilnih ustanova, grupa i pojedinaca, kao i aktivnosti "inostranih diplomatskih i vojnih misija" koje su se nalazile kod NOP-a. Ovaj *Drugi otsjek* je bio nadređen i upravljao radom svih *družih otsjeka* OZN-e na nižim razinama.

Treći otsjek OZN-e *Povjereništvu za narodnu obranu* NKOJ-a obavljao je kontraobaveštajnu djelatnost u partizanskoj vojsci i vojnim ustanovama, što znači daje na svim podređenim razinama partizanskog vojnog ustroja stvarao kontraobaveštajnu mrežu i upravljao njenim djelovanjem.

Cetvrti otsjek OZN-e *Povjereništvu za narodnu obranu* NKOJ-a bio je "statističko-tehnički", tj. vodio je "evidenciju lica kojim se bave Prvi, Drugi i Treći otsjek" i bavio se "specijalnom fotografijom, pitanjima šifre, tajnog pisma itd."⁴.

U osnivačkom aktu OZN-e ukratko je, tekočer, razrađena organizacijska struktura i zadaci OZN-e "na teritoriji Glavnih štabova (frontova, armija), odnosno na teritoriji pojedinih zemalja Jugoslavije"⁵. Ustroj, zadaci i nadležnosti zemaljskih OZN-i bile su istovjetne onima kod središnje OZN-e pri NKOJ-u, što znači da su se sastojale od četiri otsjeka čija je djelatnost na području zemaljske nadležnosti bila potpuno ista kao i kod središnje OZN-e.

¹ Sачuvana grada, u fondu OZN-a, izravno i nedvojbeno potvrđuje uspješnost ustrojavanja *službe* i njenog praktičnog djelovanja, a kasnija sustavnost represivnosti jugoslavenskog sustava zasnivala se i na temeljnosti obaveštajnih podataka koje je u ovom razdoblju prikupila obaveštajna i kontraobaveštajna služba.

² HDA.f. OZN-a, k. 1.o. 3. Osnivački dokument OZN-e, str. 1.

³ 25 Isto, str. 1, 51. 1. i 2.

⁴ Na strojem napisanom pismu - u HDA, f. OZN-a, k. 1, o. 3 - nije točno navedeno na kog je naslovljeno pismo, nego je u glavi pisma rukopisom naznačeno "Hrvatima", a iz konteksta pisma se može zaključiti da su istovjetna pisma otišla i u Srbiju, Sloveniju i Makedoniju.

⁵ Isto, str. 1.

⁶ Isto, str. 3.

⁷ Isto, str. 2.

⁸ Isto, str. 2.

⁹ Isto, str. 2.

Zemaljske OZN-e bile su podređene OZN-i pri NKOJ-u, a nadređene *otsjecima* OZN-e u korpusnim oblastima na svom zemaljskom području. Osnivački akt OZN-e je predviđao da se organizacije OZN-e svake korpusne oblasti (*Otsjek OZN-e Korpusne oblasti...*) sastoje od tri *sekcije*, čija je djelatnost bila sukladna odgovarajućim otsjecima OZN-e na višim razinama.

OZN-e *korpusnih oblasti* stvarale su mreže opunomoćenika (u *reonima i rezovima*, te divizijama i brigadama) i povjerenika (na područjima koja nisu bila pod nadzorom partizana). Opuno-moćenici OZN-a korpusnih oblasti (u *reonima i rezovima*, te divizijama i brigadama) stvarali su mrežu sebi podređenih povjerenika.

U personalnom pogledu, na čelu svake zemaljske OZN-e nalazio se načelnik. Načelnici zemaljskih OZN-i "potčinjeni su u svojoj operativnoj delatnosti Odjeljenju zaštite naroda Povjereništva za narodnu odbranu i *upravljaju se, u svom radu, prema direktivama Vrhovnog komandanta* (n. a.), poverenika za narodnu odbranu, kao i po uputstvima OZNE Povjereništva za narodnu odbranu".

Na čelu pojedinih otsjeka središnje ili zemaljskih OZN-i nalazio se *šef otsjeka* koji je imao zamjenika *ipotreban* broj pomoćnika. Svaki *otsjek* OZN-e za korpusne oblasti imao je svog *šefa otsjeka* i zamjenika, a pojedine *sekcije* su predvodili *rakovodioci*.

Navedeni organizacijski ustroj OZN-e ostao je nepromjenjen do 3. svibnja 1945. g. kad je odlučeno da se pri središnjoj i zemaljskim OZN-ama osnuju i *Peti otsjeci* OZN-e "radi što uspešnije borbe protiv inostrane obaveštajne službe, kao (i) radi sistematske i organizovane kontrole nad djelatnošću stranih državljanina koji borave u našoj zemlji". Osim nove strukture i zadataka *Petog otsjeka* OZN-e, on je preuzeo i dio poslova koje su dotada obavljali *Prvi* i *Drugi otsjek*.

Istovremeno s odlukom o osnivanju *Petog otsjeka* OZN-e upućen je zemaljskim OZN-ama i kratki dopis "Organiza-

ciona struktura i zadaci V. otseka OZNE". Potrebno je naglasiti kako je u dopisu upućenom OZN-i za Hrvatsku naglašeno; "Detaljna objašnjenja i upute dobijete naknadno *usmeno* (n. a.)"⁴; jer usmena je komunikacija bila često korištena i prilikom davanja direktiva za provođenje najtežih oblika represije i drugih posebno povjerljivih zadataka.

Osim obavještajnog i kontraobavještajnog nadzora nad svim stranim predstavništвима (političkim, vojnim, gospodarskim i kulturnim) i stranim osobama koje su boravile u Jugoslaviji, te nadzora "naših građana, sumnjivih da su u službi inostrane obaveštajne službe", s koncepcijskog je motrišta zanimljivo navesti kako je *Peti otsjek* OZN-e bio zadužen i za "nadzor naših državljanina strane nacionalne pripadnosti"⁵, što je značilo da su jugoslavenski *državljanini strane nacionalne pripadnosti* bili a priori sumnjivi zbog svoje nacionalne pripadnosti.

Predviđeno je također da se *Peti otsjeci* obvezno osnuju i pri gradskim odjeljenjima OZN-e "u glavnim gradovima federalnih jedinica", te prema potrebi u drugim gradovima i mjestima, a - osim toga - predviđeno je i sljedeće: "V. {*Peti, op. a.*} Otseci OZNE PNO (*Povereništvo narodne odbrane*, o. a.) NKOJ-a uspostavice mrežu svojih poverenika gde god to bude potrebno".⁶

Nakon ustrojavanja četiri *Jugoslavenske armije*, pri svakoj od njih je u drugoj polovici ožujka 1945. g. osnovan *Otsek* OZN-e na čelu kojeg se nalazio *šef otseka* sa zamjenikom i pomoćnicima (6-8). *Otseci* armijskih OZN-i bili su izravno podređeni *Trećem otseku* središnje jugoslavenske OZN-e, a neposredno su bili nadređeni OZN-ama u postrojbama koje su bile raspoređene u pojedine armije (korpusi, te samostalne divizije, brigade i druge postrojbe koje su izvan korpusa bile pod izravnim zapovjedništvom štabova armija). Organizacije OZN-e u samostalnim korpusima i drugim samostalnim postrojbama koje nisu bile uključene u armije

bile su izravno podređene zemaljskim OZN-ama⁷.

b) Način i djelokrug rada OZN-e

Već na temelju prikaza okolnosti osnivanja, unutrašnjeg ustroja i osnovnih zadataka OZN-e može se zaključiti kako se njeno djelovanje zasnivalo na strogo hijerarhijskom načelu, te je OZN-a preko svoje cjelokupne mreže izvršavala različite zadatke koje je određivao Tito kao *Vrhovni komandant i Povjerenik za narodnu odbranu* NKOJ-a. Znakovito je što se djelovanje OZN-e - u razdoblju od njenog osnivanja do ljeta 1945. godine - odvijalo bez pravne regulative ili strukturiranog državnog nadzora koji bi se odnosili na ograničavanje načina i djelokruga rada OZN-e.

Budući je osnovni zadatak OZN-e bio načelno jednostavno određen, te se zapravo sastojao od opće obveze sačuvanja *{zaštite}* vlasti koju je uspostavljala KPJ, OZN-a je u tom razdoblju, bez zapreka, postupala po načelu učinkovitosti, te je stekla ogromnu formalnu i stvarnu moć u jugoslavenskoj državi.

Osim totalitarnih potreba KPJ, ogromnom represivnom jačanju OZN-e posebno je pogodovala činjenica, što je OZN-a tada bila jedini klasični

represivni organ nove jugoslavenske države koji je svojim organizacijskim ustrojem mogao izvršavati niz represivnih djelatnosti na cijelom jugoslavenskom području.

Naime, institucija javnog tužilaštva, kao nadzornog tijela u komunističkoj strukturi izvršne vlasti, osnovana je tek 3. veljače 1945. g.⁸, a temeljitije ustrojavanje tog tijela odvijalo se nakon završetka rata i dovršeno je 1946. g. stvaranjem zasebnog vojnog tužilaštva. Isto tako, jugoslavenska policijska struktura (*Narodna milicija*) počela se uz niz problema cijelovito ustrojavati tek u ljetu 1945. godine⁹.

Na taj je način OZN-a unutar svoje djelatnosti, osim obavještajne i kontraobavještajne službe, objedinjavala i druge

1 Isto, str. 3.

2 HDA, f. OZN-a, k. 1, o. 3, str. pov, br. 231, 3. ožujak 1945.

3 HDA, f. OZN-a, k. 1, o. 3; odluku o osnivanju *Petog otseka* koja je upućena OZN-i za Hrvatsku, u ime A. Rankovića je potpisao Svetozar Stefanović, a "Organizacionu strukturu..." potpisao je osobno A. Ranković.

4 HDA, f. OZN-a, dopis odluke o osnivanju *Petog otseka*.

5 Isto, str. 1.

6 Iako je taj pojam kontradiktoran sam po sebi, jer nije pojašnjeno što se misli pod riječi "strani", događaji su pokazali kako se to odnosilo na sve nacionalne manjine, a prvenstveno na Njemce (u kojima su ubrajani i Austrijanci).

7 HDA, f. OZN-a, dopis odluke o osnivanju *Petog otseka*.

8 Podaci preuzeti iz: HDA, OZN-a, k. 1, o. 3, dok. "Str. Pov. BR. 314 - 24. III-45", arh. Br. 2692/1-45.

9 *Službeni list*, br. 4, 1945; O odnosima (sukobima) između OZN-e i Javnog tužilaštva bit će riječi u nastavku disertacije.

10 *Službeni list*, br. 101, 1946.

11 HDA, f. OZN-a, k. 40, o. 8, "Privremeni uput o organizaciji i radu Narodne milicije Federalne Hrvatske", 10. srpanj, 1945.

represivne djelatnosti koje se, inače, u dovršenom državnom ustroju nalaze u nadležnostima drugih tijela izvršne vlasti. OZN-a je glede represije mogla poduzimati mјere koje je po nalogu vrha vlasti ili sama određivala potrebnim; vršila je sustavne masovne i pojedinačne likvidacije bez provođenja bilo kakve pravne procedure¹, imala je potpune ingerencije nad logorima i zatvorima, samostalno provodila uhićenja, istrage itd. Zatim, OZN-a je intenzivno, uglavnom s dominantnog položaja, surađivala sa svim ustrojenim ili nedovoljno ustrojenim tijelima nove vlasti; primjerice s vojnim i drugim sudovima, *Državnom komisijom za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomaćača* i dr.

No, osim povijesnih okolnosti, te svrhe osnivanja i izravne povezanosti s Titom kao najmoćnjom osobom, koji su predstavljali opći okvir posebnog statusa OZN-e u završnom procesu uspostavljanja komunističke vlasti u Jugoslaviji, unutrašnja moć OZN-e nalazila se u dva osnovna čimbenika: u teritorijalnoj i strukturnoj rasprostranjenosti njene organizacijske mreže te u izravnoj nadredenosti postrojbama KNOJ-a koje su izvršavale većinu represivnih zadataka koje je organizirala OZN-a po nalogu jugoslavenskih komunističkih vlasti.

Prema jednom sačuvanom organizacijskom uputstvu OZN-e, iz rujna 1944. g. s područja Hrvatske, temelj ustroja i rada OZN-e bila je "dobra, široka, razgranata i stalno pregledavana mreža povjereništava. Ta mreža treba da obuhvati svako selo i zaselak, svaku točku na određenom području tako da oko naše službe ne može ništa značajno izmaći i sakriti se. Da bi mreža zadovoljila treba je stalno provjeravati, proširivati, te stručno i politički izdizati".

Rukovodstvo OZN-e poduzimalo je niz organizacijskih, kadrovskih ideološko i stručno edukacijskih mјera kako bi službu pripremilo za vrijeme kada će "uslijediti potpuno oslobođenje zemlje", te se naglašavalo kako "zadatak čuvanja teko-

vina naše borbe najvećim djelom leži na nama (OZN-i, op. a.)".

Unutar službe se uvodila snažna stega radi uspostavljanja jednoobraznosti u načina rada i postizanja koherentnosti, što je bila pretpostavka učinkovitosti koja se očekivala od službe. Stoga je u cirkularnim uputama koje su upućivane nižim razinama OZN-e naglašavano: "Mora nam biti jasno da će se za svaki naš neodgovorni postupak i nedovoljno vršenje dužnosti pozivati na najstrožu odgovornost"⁵. Od povjereništava je tražena što veća aktivnost u obavljanju zadataka na terenu uz razvijanje maksimalne inicijative "povlačeći da je bolje jednom i pogriješiti nego ne raditi"⁶. Stoga je svim povjereništvima OZN-e naređeno da načine "plan rada u kome će biti predviđeni zadaci za svakog kotarskog povjerenika i čitavu njegovu mrežu, za svako mjesto i da se na taj način prosto prisili mrežu da djeluje"⁷.

Plan rada je podrazumjevao kako svako povjereništvo treba povećati broj pomoćnika rukovodilaca OZN-e, te da svaki od njih "treba da ima svoje područje na kojem će se specijalizirati na pr.: Gestapo, UNS, Agentura Mačekove klike, četništvo itd"⁸. Pritom je naglašeno kako povjereništva dodatne pomoćnike moraju *pronaći* "u sporazumu s Okružnim komitetom (KP, op. a.)". Između ostalog, povjereništvima je naređeno i da povećaju broj "kancelarijskog osoblja" te da zapošle po "jednog druga intelektualca ili polointelektualaca (poželjno invalidi) za vođenje kancelarije".

Zatim je povjereništva - osim uputa o načinu vođenja istraga i evidencije, pišanja izvješća, odnosa prema postrojbama KNOJ-a i drugim organima NOP-a i td. - naređeno kako "treba urediti dobre zatvore" i "odrediti dobrog, pouzdanog i politički svjesnog druga (invalida) kao upravitelja zatvora koji će se za sve (postupak, sudbina, evidencija itsl. zatvorenika, op. a.) brinuti prema naređenjima povjereništva i propisima Sekcije II"¹⁰.

Uz legalnu organizacijsku strukturu, o kojoj je do sada uglavnom bilo riječi, u svom je djelovanju OZN-a na svim razinama raspolagala i sa *ilegalnim aparatom* (u sačuvanim dokumentima koristi se termin *ilegalni aparat*, a stvarno se radi o konspirativnom ili tajnom aparatu OZN-e), koji je također imao veliki značaj za cjelokupno funkcioniranje službe. *Ilegalni aparat* OZN-e sastojao se od informatora, suradnika, obaveštajaca i sl., a od kraja ožujka 1945. g. OZN-a *Ministarstva narodne odbrane Federativne Jugoslavije* (u dokumentu je navedeno FJ, namjesto DFJ) donosi uputu po kojoj, namjesto brojih termina za kadrove u *ilegalnom apatu*, nadalje treba koristiti samo nazive "rezident i poverenik".

Svi rezidenti /povjerenici djelovali su potpuno konspirativno, te je detaljno razrađen način njihova rada, te komunikacije i uvezanosti u mrežu OZN-e. Oni su bili "dužni (...) da potpišu obavezu da će savesno, predano i iskreno raditi za OZN-u" te "da će čuvati tajne naše državne organizacije i da će (...) snositi posledice ako hotimično ne budu ispunjavali zadatke koji se pred njih budu postavljali"¹².

Osim stalnih *ilegalnih* povjerenika, *ilegalna* mreža OZN-e mogla je "zavrbavati poverenika za neki konkretni slučaj, s tim što će takav poverenik po završenom poslu biti razrešen dužnosti (ukoliko nema uslova da i dalje radi za nas)"¹³.

Kao što način rada OZN-e praktički nije imao organizacijskih ili pravnih ograničenja, nego je bio podređen izvršavanju osnovnog zadatka koji se svodio na očuvanje poretku vlasti koji je uspostavlja KPJ, isto je tako i djelokrug rada OZN-e praktički bio podređen jedino uspješnosti izvršavanja tog osnovnog zadatka. O tome, kao i o vrsti vlasti koja se izgrađivala te o izuzetnoj moći OZN-e unutar same strukture vlasti druge Jugoslavije, svjedoči i pravno neutemeljeni nadzorni odnos OZN-e prema najvišim tijelima, zakonodavne, vlasti koja je ionako bila uspostavljena od strane KPJ.

Naime, sačuvan je dokument koji potvrđuje daje, krajem travnja 1945. g. "Ods-

¹ v. poglavljje ove disertacije "Sustavne likvidacije bez sudskog postupka".

² v. poglavljje ove disertacije "Logori".

³ HDA, f. OZN-a, k. 10, str. 25 A.

⁴ Isto, str. 25 A.

⁵ Isto, str. 25 A.

⁶ Isto, str. 25 A.

⁷ Isto, str. 25 A.

⁸ Isto, str. 25 B.

⁹ Isto, str. 25 B.

¹⁰ Isto, str. 25 B.

¹¹ HDA, f. OZN-a, k. 1, o. 3, "Str. Pov. Br. 314 - 24-111-45", str. 1; Arh. br. 2692/1-45.

¹² Isto, str. 2.

¹³ Isto, str. 2.

je II odjela Zaštite naroda za Hrvatsku" zatražio od podređenih OZN-i da mu odmah pošalju "biografske podatke o *svim* (n. a.) članovima ZAVNOH-a¹". Tom prigodom je, osim osnovnih identificacijskih podataka, za sve članove ZAVNOH-a trebalo navesti i "političku pripadnost prije rata, držanje za vrijeme okupacije, vrijeme stupanja u NOP, ugled i autoritet u narodu i NOP-u, funkcije u NOP-u, i od kada je član ZAVNOH-a².

Prema tome, OZN-a je - otvarajući proces političko-ideološke obrade nad *svim* pripadnicima ZAVNOH-a (najvjerojatnije je isti postupak primjenjen i prema ostalim zemaljskim skupštinama) - imala toliku moć da je *a priori* mogla dovoditi u pitanje temeljno povjerenje koje pripada najvišim tijelima vlasti, te istovremeno za svoju organizaciju protupravno usurpirati kompetencije svojevrsne nadvlasti. Na temelju toga postaje i logički razvidno kako se djelokrug i način rada OZN-e u odnosu prema nižim razinama strukture jugoslavenske vlasti, zasigurno nije temeljio na drugaćijim pravnim ili općim načelima, povjerenju ili obzirima.

S druge strane, također je razvidno kako je OZN-a bila ključna organizacija za operativno pripremanje i provođenje svih oblika represije koja se događala na jugoslavenskom prostoru krajem rata i u poraću, a sa svrhom uspostavljanja i očuvanja totalitarnog sustava vlasti na čelu s *Politbiroom CK KPJ*. Isto tako, izrečeni zaključak naznačuje gotovo potpuno neograničene ovlasti OZN-e u postupanju prema neprijateljima, suparnicima, neistomišljenicima i osobama koje je jugoslavenski režim na bilo koji način označio nepodobnjima.

U sačuvanoj građi fonda OZN-a, kao i u drugim izvorima nalazi se veliki broj izvora koji izravno potvrđuju naznačene činjenice, a za potrebe ovog poglavlja ukratko ćemo navesti samo neke.

U prethodnim je poglavljima djelomično naglašavana završnoratna sustavnost pripremanja vojnog osvajanja područja, gradova i mjesta od strane partizanskih postrojbi, te velika sustavnost pripremanja za uspostavljanje i trajno zadržavanje komunističke strukture vlasti u novozaposjednutim lokalitetima⁴. U *strgo povjerljivim* "Zadatcima NOOa pri oslobođenju novih krajeva"⁵ u tridesetak su točaka razrađena opća pravila *ulaska u gradove*.

Prema ovom planu, partizanske postrojbe prve ulaze u gradove i "osiguravaju sve objekte bez razlike, bili vojnički ili ne", ali vojska "pri osiguranju neće preuzimati ustanove i poduzeća". "Jedno vremeno sa vojskom, odnosno odmah nakon nje ulazi vojska OZN-e (KNOJ, op. a.) i organi OZN-e", a povjerenik OZN-e odmah "izdaje proglašenje eventualnom privremenom opsadnom stanju i propisuje držanje građanstva i naroda prvih dana" .

U prvim danima poslije zauzimanja gradova "svu (n. a.) vlast, naročito upravnu vrši OZNa, kojoj se stavljuju na raspolažanje svi organi upravnih odjela NOO"⁶. Tek "kad OZNa izvrši prva čišćenja i osigura grad, onda počinje predavati upravu u ruke NOO"⁷. Među nizom ostalih pravila koja se odnose na raspolažanje objektima i imovinom te postupanje s različitim kategorijama građana, prema represivnosti treba izdvojiti točku koja kaže kako "treba odmah u svakom okrugu osnovati logore za prisilan rad"⁸.

U fondu OZN-a sačuvan je i jedan dokument iz rujna 1944. g. u kojem // *otsjek OZN-e* upućuje načelniku OZN-e za *Hrvatsku* izješće i prijedlog mjera i napomena "u vezi s *usmeno* (n. a.) dogovorenim pripremama i planom za slučaj ulaska u veće gradove, konkretno Zagreb"⁹, iz kojeg se prepoznaje sustavnost priprema o postupanju novih vlasti u mjes-

tim nakon njihova osvajanja. U dokumentu je naglašeno kako je "kurs (OZN-in tečaj za pripremu kadrova koji će sudjelovati u zauzimanju Zagreba, op. a.) u punom toku, ali ljudski materijal nije najsretnije odabran" te se potražuje "bar 15 još drugova i drugarica podjednako i to pretežito intelektualaca, koji bi odgovarali potrebama službe u centru grada"¹⁰. Predlagalo se održavanje sastanka OZN-e s vojskom, pozadinskim vlastima, Upravnim odjelom ZAVNOH-a 1 dr. radi izrade "cjelovitog, zaokruženog plana (...) kako bi se sve saglasilo već prije pristupanja radu na terenu" .

Osim mjera koje su već usmeno dogovorene, u dokumentu se predlaže i njihova dopuna kojom se među ostalim predviđa "obustava ulaska i izlaska iz grada i u grad (...) ograničenje noćnog kretanja, zabrana točenja alkohol, pića (...) Svi pazikuće da obavezno izvješe tablice na vratima zgrade sa popisom svih lica koja stanuju u zgradama (...) Uporedo s tim mjerama naši će organi (...) sprovađati popis-izdavanje iskaznica o identitetu po rejcima i abecednom redu svim licima od 15 do 60 godina. I to na temelju dotadanih dokumenata (...) i na bazi svjedočenja 2 lica već snabdjevenih s takovim iskaznicama, da je to i to lice doista pravo. Ovo jer se predviđa masovno falsificiranje identiteta."¹¹

Nakon početnih mjer, tj. "nakon 5-8 dana provođale bi se široke racije, blokade itd., dok bi se prema sada postojećim spiskovima tražilo lica kroz cijelo vrijeme od samog ulaska pa dalje"¹². Nadalje, "na javnim mjestima zauzeti će mjesto odmah uniformirani organi OZN-e (...) dok bi se pripremljeni organi (kursisti i ostali) odmah uputili u predviđene krajeve grada na svoju dužnost na način kako je to uobičajeno" .

(nastavit će se) [U]

¹ HDA, f. OZN-a, k. 10, o. 3, br. 1024 - 1945, arh. str. 75.

² Isto.

³ O tome će biti više riječi u narednim poglavljima disertacije.

⁴ v. poglavlje ove disertacije "Proces nastanka vlasti druge Jugoslavije", "C" i "D" nadnaslov.

⁵ Dokument je sačuvan u HDA, f. OZN-a, k. 1, o. 5; Dokument nije datiran, lokacijski određen niti je potpisani. Iz konteksta dokumenta može se zaključiti kako se gotovo nedvojbeno radi o cirkularnim uputama, koje su sigurno nastale "u skladu s planom koji je načinio G.S.H. i OZN-e" kako stoji u dokumentu; dakle radi se o dokumentu s područja Hrvatske Zatim, dokument je najvjerojatnije iz posljednjih mjeseci (jesen) 1944, na što ukazuju slični dokumenti iz drugih izvora, kao i nedosljednost primjene nekih termina u samom dokumentu (primjerice, KNOJ se jednom naziva "Korpusom", a drugi put "brigadom OZN-e") što je također značajka i drugih dokumenata iz tog razdoblja, itsl.

⁶ Isto, točka 5a i 5c.

⁷ Isto, točka 5d.

⁸ Isto, točka 5e.

⁹ Isto, točka 5e.

¹⁰ Isto, točka 17.

¹¹ HDA, OZN-a, k. 3, o. 1, arh. str. 24; Strojem pisani dokument je rukom datiran s 14. rujnom 1944.

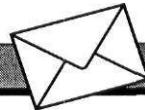
¹² Isto, arh. str. 25.

¹³ Isto, arh. str. 25.

¹⁴ Isto, arh. str. 24.

¹⁵ Isto, arh. str. 25.

¹⁶ Isto, arh. str. 25.

U POSJETU NAŠEM ČLANU BOŽIDARU

Gospodin **Božidar Mašić**, umirovljeni željeznički službenik, živi u Umirovljeničkom domu na Selskoj cesti u Zagrebu. Prije desetak godina operirao je kralježnicu, a sad je gotovo nepokretan. Uslijed dijabetesa izgubio je vid na jednom oku, a zatim i na drugom. Slijep i nepokretan, u sobi od nekoliko četvornih metara, na trećem katu ogromnoga suvremenog zdanja živi taj čovjek, član HDPZ-a, koji se ne žali ni na što, on samo povremeno nazove Društvo interesirajući se o događajima, ili pita može li tko doći do njega radi razgovora.

Otišla sam u posjet Božidaru pomalo strahujući od susreta, svjesna kako mu malo mogu pomoći. Nelagoda je nestala čim sam ugledala i čula našeg Božu, koji je unatoč slaboj pokretljivosti i sljepoći zračio vedrnom i zadovoljstvom, što mu je došao posjet. Ni jednom jedinom riječi ili gestom u toku dugog razgovora nisam primijetila ogorčenost, nezadovoljstvo ili beznade, samo silnu želju i potrebu za razgovorom, informacijama o našem Drštu (HDPZ), o politici, o slobodnoj Domovini, o izgledima prevladavanja rata i teškoća koje su zadele Hrvatsku.

Gospodin Mašić pričao je i o svom životu koji je pre bogat i gotovo nevjerojatan, o putu koji je prošao od hrvatskog zrakoplovca, vojnika, Bleiburga, zatvorenika, športaša, do invalida. Njegova životna priča bila bi dobar scenarij za roman ili film. Veza s Božidarom nastavila se čestim telefonskim razgovorima, rjeđe posjetima. Upoznavši gospodina Mašića shvatila sam da je on osoba koja treba pomoći, ali koja nam može biti i uzor i pokazatelj kako je život dragocjenost unatoč teškoćama, ograničenjima, bolestima i nedraćama. Život je ono jedino što imamo, pa smo pozvani da ga dostoјno preživimo, noseći se sa svim tegobama starosti i bolesti.

Božidar je potpuno svjesno prihvatio svoje stanje invalidnosti, pomirio se, i nastoji si sam pomoći tjelovježbom, održavajući mišićnu kondiciju. Prehranu je reducirao na povrće, voće, gotovo je vegetarianac. Savjetuje se s domskom liječnicom. Njegov um, inteligencija, potreba za ljudima bogatstvo je i nadoknada za sve one minuse (motorika, vid) koji ga ograničavaju u svakodnevnom životu. Ali može li dugo čovjek crpiti vlastite snage u uvjetima u kojima Božidar živi?! Znamo da ne može, i pravo je čudo da nakon nekoliko godina života u četiri zida Božidar imao još snage i volje za borbu.

Rješenje za pomoć Boži tražili smo i našli u prevladavanju izolacije, nabavkom kolica. Povezali smo se s Caritasom, dobili

kolicu nakon koj ih za Božidara Mašića nastaje nova životna faza, nadam se sretnja. Caritas je opet pomogao, na čemu im se HDPZ iskreno zahvaljuje. Svečanoj predaji kolica naznačila je gđa Jelena Brajša, uručivši presretnom Božidaru toliko očekivanu pomoćno sredstvo. Od strane našeg Društva bila sam i ja prisutna. Dogodilo se to 2. rujna 2000. na Božin 77. rođendan.

Mira Peršić

MOJA ZABRINUTOST

Čitam, slušam i gledam naše "mudrace" i ne znam jesam li ja lud ili ONI. Od kud im pravo, da mene mirnog građanina vuku za nos. Hoće od mene napraviti nesretnog i zburjenog građanina ove zemlje. Razmišljam, čemu to i kome je to u interesu. Kako to, da je ono što je donedavno bilo istina sada je laž i obrnuto. Od kud to, da se tamo od jednog ubojstva trese cijele Hrvatska. Znači, nema važnijih problema. Najviši državnici daju izjave, utrukuju se tko je s kim razgovarao, komu se žalio, što je on značio ili trebao značiti za tamo nekakvi sud. Da ti pamet stane.

Zar nije bilo ubojstava svake vrste, političkih, kriminalnih, duševno bolesnih te iz koristoljublja i svega i svačega, i što onda. Mržnja koju imamo jedni protiv drugih, što je očito iz izjave i napisa pojedinih "mudraci", graniči s ludošću.

Pa kako onda ja običan čovjek mogu biti smiren u svojoj hrvatskoj državi nakon toliko stoljeća, kad me silom uvjeravaju u lopovluk svake vrste od vrha do dna, pa ispada, da u mojoj Hrvatskoj nema, i nije bilo poštenog čovjeka.

Ako je tako, a po nekim jest, onda sam još više zbumen i nesretan, zato što sam vjerovao u sreću hrvatskog naroda, što je konačno došao do svoga i na svoje.

Ne shvaćam, krevanje se na sva usta o zločinima i zločincima. (Babićka u krup. planu, i ostala živa.) Ja sam mislio i bio uvjeren, da svaki rat i sukob pa bio on i oslobođilački, kakav je bio naš, ne može izbjegći žrtve pa i nevine. A sad me "mudraci" uvjeravaju u suprotno. Znači, sve su žrtve na ONOJ strani nevine, a na našoj, o tome se šuti.

Zločin ne zastarjeva, ali ne čujem o zločinu u Hirošimi i Nagasakiju s obzirom tko je uništen, kojim sredstvima i koje su ostale posljedice.

Ne čujem o procesuiranju zločina u Vijetnamu, zašto i tko ga je počinio, ni riječi o Bleiburgu, Križnom putu masakrima, ubojstvima bez suđenja i t.d.

Uvjeren sam, da su to bili zločini, a naredbodavci zločinci, ali sad me žele uveriti, da sam u zabludi. Zločin, po njima i to historijski je učinjen u Gospicu i mokrenje tamo

neke žene, a rušenje svega i svačega, (Petrinja i Okolica, crkve) maltretiranje Siska topovskim granatama i ubijanje civila, nije.

Groblje u Sisku s nekoliko stotina grobova, smo "MI" zaslužili, a za njihove žrtve trebamo odgovarati i pod hitno ići u HAG, jer po "mudracima" oslobođilački rat se mogao voditi tako da ni jedan Srbin ne strada.

Vukovar i grozne slike tjeranih i istjeranih po Babićki, su zaslужili. Pjesmu, Slobo šalji sam salate, klat ćemo Hrvate, ona nije čula, a možda se to meni pričinilo, da sam to video i čuo.

Da se polako ide kriminalizaciji Dom. rata to je sada jasno svakome unatoč uvođenju pojedinih izjava u "celofan", što ni sam mogao povjerovati, ali eto još sam se jednom prevario.

Znači, morat ću prihvati, da smo zločinački narod čiji sam ja pripadnik.

Volio bih znati tko su "TI MUDRACI", koji svojim javnim istupima bljuju toliku mržnju i otrov prama narodu i državi u kojoj žive. Znam, to su bila djeca pa ne pamte dalje od svojeg obiteljskog gena, ali bih ih molio, da nas ostave na miru i, da svoju mržnju ne prenose na nas obične ljude. To se odnosi i na ostale kojih ima popriličan broj. Valjda imam pravo vjerovati u ono što sam video, doživio i znam pa ne prihvatom mišljenja nikakvih Babićki, Taraba i njima sličnih.

Ja, korisnik i gledatelj HRT-a, zamjeram organizatorima takvih emisija koje su po meni promašaj, od čijih se poruka svakom poštenom gledatelju diže kosa na glavi, poručio bih i vodećim ljudima Hrvatske, da se okrenu ozbiljnijom poslu, a imaju ga, a ne tračevima, jer kakvi god jesmo, razabiremo što je što, zašto i čemu služi.

Razumijemo mi što je globalizacija i u što će nas uvesti, mi smo shvatili što je trebala biti pomirba, međutim tražila je samo od jednog ponijenog i osramoćenog sloja ljudi hrvatskog naroda, da oprosti, a ne i od ONIH, koji su nad njom činili i učinili zločin.

Tražilo se samo od jednih, da oproste i zaborave, a od drugih ne, što je vidljivo i sada u prijedlogu novog zakona o mirovinama.

I što još reći na kraju? Prisjećam se izbora, kad su pojedinci vrtjeli glavom i sumljičili moguće promjene. Nisam dijelio ONDA njihovu bojazan, već, naprotiv, govorio sam, Tko izgubi ima sreću, tko dobije biva kažnjen, što je na kraju istina, i imamo što imamo.

Vladimir Vražić •

KRVAVI TRAGOVI ĐOKE JOVANIĆA

 vije-tri godine prije agresije na Hrvatsku, na stupcima beogradskog tjednika «Nin», nekoliko umirovljenih generala JNA, sve Srbi podrijetlom iz Hrvatske, prepucavali su se, iznoseći jedan o drugom i «prljavo rublje» iz vremena svoje «antifašističke» borbe, pretežito na teritoriju NDH. Čitatelji su se mogli slatko smijati, doznaјući i ono o čemu se malo ili ništa znalo, jer su to ne baš zgodne za njih istine. Iz kojeg razloga su to radili i kojim povodom, obični čitatelji nisu mogli shvatiti, ali bilo je jako zanimljivo.

A jednog dana jedan od njih (ne sjećam se koji), svađajući se s Dokom Jovanićem, čuvenim zapovjednikom čuvene (Jovanka Budisavljević bila je u njoj!) Šeste ličke divizije objavio je da je drug Đoko kolovoza 1941. zaj edno s nekim zapovjednicima postojećih već (pripremanih još u Jugoslaviji) četničkih postrojbi na teritoriju NDH, potpisao dogovor s Talijanima o zajedničkoj borbi protiv oružanih snaga NDH. Čitatelji su očekivali, oni neobavješteni, da će već u sljedećem broju tjednika uslijediti bijesan demanti i burna reakcija na to. No, Đoko Jovanić do konca te međijske svađe nije odgovorio nijednom riječju.

Taj dogovor je zaista potписан 11. kolovoza 1941. u selu Otriću, općina Zrmanja, kotar Gračac. Postoji u Beogradu, ali strogo čuvan (bez mogućnosti da se dobije preslik ili prepišu podaci) taj povjesni dokumenat, s istinom o NOB i komunistima-partizanima.

U Jugoslaviji je 27. srpnja slavljen kao Dan ustanka 1941. u Hrvatskoj i u Bosni i Hercegovini, tj. dan «početka antifašističke borbe» na čelu s Komunističkom partijom protiv, kako se govorilo, okupatora i domaćih izdajnika.

U Hrvatskoj se slavio «dan ustanka u Srbu», u BiH u Drvaru. No, istina je malo drugačija.

Piše:

Ljubica ŠTEFAN

U predgovoru Đoke Jovanića za knjigu «Šesta proleterska divizija» (Epoha, Zagreb, 1964.) on kaže pod naslovom «27. juli—Dan ustanka naroda Hrvatske»: «Jedna grupa komunista iz općine Srb, na osnovi letaka CK KPH, počela je pripreme za oružanu borbu, povezala se sa Sreskim komitetom KP u Drvaru, a već u julu formirani su gerilski (!) odredi u općinama Srb i Zrmanja, i to deset gerilskih odreda. U Srbu je - formiran štab gerilskih odreda za Srb i okolinu. U dogovoru s komunistima iz Drvara, 27. jula gerilski odredi iz Srb napali su i bez većeg otpora oslobođili općinsko sjedište Srb. Od koga su «oslobodili» Srb Jovanić ne kaže, a tamo je bila ne četnička, nego hrvatska vlast. Tog istog dana, - piše Jovanić -, gerilski odredi su se sukobili na Srbskom klancu i kod Brotinja s domobranima, koji su hitali u pomoć hrvatskim snagama u Srbu i Drvaru, i razbili ih ili uništili.

U Jugoslaviji u udžbenicima povijesti nisu se spominjali «gerilski odredi». A to su bile manja grupa komunista, slabije, malobrojnije i s malo oružja u odnosu na već organizirane i dobro opremljene saveznike - četničke postrojbe. Tek u jesen 1941. počeli su se nazivati partizanima, po naređenju Tita.

Povjesničar dr. Zdravko Dizdar u knjizi «Prešćivani četnički zločini u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini 1941.-1945.» kaže, (iako se u naslovu knjige - znakovito! - ne govori o partizanskim zločinima) ovo o tim ustancima u Hrvatskoj i BiH: «U prvom razdoblju ustanka, kad u akcijama **zajedno** sudjeluju četnici i komunisti, izvedeni su prvi masovni zločini nad Hrvatima i Muslimanima u BiH i Hrvatskoj.» Kao saveznike u tome on navodi «tzv. ustanike: četnike sa šubarom i četničkim

znakom te gerilce-komuniste s kapom s crvenom petokrakom zvjezdom». O Brotinji, koju Đoko Jovanić spominje kao Brotinu, Dizdar piše: «U selu Brotinja živjelo je 44-ero Hrvata Ivezica. Bili su to jedini Hrvati u općini Srb. Ustanici su ih napali 28. srpnja 1941. i njih 37 nakon mučenja likvidirali tako, što su 29 živih bacili u jamu bezdanjaču na Dabinu vrhu, a ostalih 8 ubili u Srbskom klancu. Ovi zločini su prešćeni nakon rata.» Kao jedan od razloga šutnje o četničko-partizanskim zločinima autor navodi i činjenicu, da se «među zapovjednicima ustaničkih snaga uz nekoliko kasnijih četničkih vojvoda nalazilo i nekoliko istaknutih partizanskih rukovodilaca i kasnijih generala (Matić, Karanović, **Jovanić, Polovina**). U knjizi «Narodni heroji», Beograd 1975. u životopisu Đoke Jovanića stoji: «Kao glavni organizator i komandant Štaba gerilskih odreda, pošto se prethodno dogovorio s rukovodstvom u Drvaru, Jovanić neposredno rukovodi ustaničkim (četnicima i komunisti, op. a.) snagama na dan 27. jula 1941.». Sapienti sat!

Bili su to prvi krvavi tragovi Đoke Jovanića. Napredovao je vrtoglavo tijekom 1941.-1945. i svibnja 1945., sada kao zapovjednik Šeste ličke proleterske divizije «Nikola Tesla», dolazeći iz Srbije preko Slavonije, ušao u Zagreb, gdje je napravio masakr na Sljemenu i Gračanima, onda kada je rat službeno završio. Bio je jedan od pobjedonosnih «oslobodilaca» Zagreba... Započeo je «borbu za oslobođenje» 1941. zajedno s četnicima, a 1944., ušavši po Titovom naređenju pod komandom Peke Dapčevića iz Bosne s drugim partizanskim postrojbama s jugo-zapada u Srbiju kolovoza-rujna, (jer u Srbiji nije bilo partizana, samo četnici, pa netko mora dočekati nadiruću s istoka Crvenu armiju), Đoko Jovanić, kao i druge postrojbe, popunili su svoje redove velikim brojem pomilovanih odlukom AVNO J-a

srbijanskih četnika. U takvom sastavu stigao je i u Zagreb svibnja 1945.1 opet ostavio krvave tragove...

U spomenutoj knjizi o 6. ličkoj Đoko Jovanić u predgovoru od 49 stranica uopće ne govori o borbama za Zagreb svibnja 1945. i ulasku u grad te postrojbe, kojoj je bio zapovjednik. Knjiga je zapravo zbornik članaka partizana iz 6. ličke. No na više od 700 stranica knjige, o Zagrebu ima samo par rečenica. Tako stanoviti Nikola Vukobratović kaže: «Navečer 8. maja divizija je izbila u severni deo grada, a u toku noći i narednog jutra ušla je u Zagreb.» Drugi svjetski rat službeno je za cijelu Europu završen 9. svibnja 1945. No za Jugoslaviju, po komunističkoj povijesti, rat je završen 15. svibnja! Tako i u toj knjizi u «hranologiji borbi 6. ličke 1941.-1945.» stoji: «Posle borbi kod Remeta, Bukovca i na podnožju Zagrebačke gore ušli u Zagreb.» Zatim: «11.-12. V. - delovi 6. divizije čistili (!) Zagrebačku goru od zaostalih neprijateljskih vojnika, nakon čega se divizija smestila u Zagrebu. Ovo je bio posljednji borbeni (!) zadatak 6. proleterske divizije «Nikola Tesla».

A spomenuti Vukobratović se sjeća: ((Neposredno posle oslobođenja Zagreba divizija je počela da živi kasarnskim životom, sem ukoliko je bila angažovana u čišćenju (!) Zagrebačke gore, bolje reći u likvidaciji ostataka pojedinih neprijateljskih jedinica, koje su vidu manjih grupica ili pojedinaca bezglavo lutale šumama pokušavajući da se bilo na koji način spase zaslužene kazne.» Pa onda: «U ovako globalnoj predstavi o učeštu naše divizije u borbama za Zagreb valja posebno naglasiti da su te (po završetku rata. op.a.) borbe bile veoma ozbiljne i veoma delikatne (je li ovo eufemizam za masakriranje? op.a.), već samim tim što je bila delikatna (?) i uloga naše divizije. Svaka naša brigada se danonoćno obračunava s pojedinim kolonama i grupama sastavljenim od profesionalnih ubica i zlikovaca koji se nisu kanili predati nikomu u granicama naše zemlje.»

S ((delikatnim« borbama i «delikatnoj» ulozi 6. ličke divizije narodnog heroja Đoke Jovanića nijemo, ali ipak gromoglasno vapijući za istinom o njima govore kosti skoro tisuću ljudi pa, možda, desetak grobnica u Gračanima. Posljednje su to počivalište onih mučenika koje su - po završetku rata! - bestijalno poubijali «čisteći Zagrebačku goru» herojski Đokini proleteri. U članku «Gračanske Jazovke» (Vjesnik, 29. i 30.V.1995.) navode se podaci, dobiti eni od, danas pokojnog, Miroslava Haramije, tada 88-godišnjaka, koji je »od ondašnjih (komunističkih, op.a.) vlasti bio zadužen za pokapanje lješina kojih je bilo mnogo te su predstavljeni opasnost po zdravlje stanovništva. Haramija je bio i svjedok smaknuća ispred i oko njegove kuće u Gračanima. Sa skupinom mještana (70 ljudi) on je počevši od 10. svibnja pokopao 806, dok je, smatra on, bilo 1200 smaknutih. Zarobljenici, među kojima je bilo domobrana, ustaša, Nijemaca, ali najviše civila dovedeni su u Gračane 9. svibnja pred večer i strijeljani u skupinama i pojedinačno u dvorištima, na cesti, a najviše u šumi. Te vojnike i civile putem je pokupila 6. lička.» U članku se navode ((masovne grobnice ostalih zarobljenika na Matkovom Brijegu, Jelačićevu brijegu, Ribnjaku, Bešićevu vrtu, Šušnjevcu, Trnčevićevu putu, Jareku, Pustodolu, Zdenčecu, osmom kilometru Sljemenske ceste). Zarobljenici dovođeni već vezani žicom, a većina mrtvih bila je gola, pa se teško moglo utvrditi jesu li bili vojnici, koji ili civili.

21. svibnja te 1995., doznajemo iz članka, Crkveno vijeće i odbor mjesne organizacije Gračani, da bi na neki način odali počast poginulima, organizirali su prigodni program u naznočnosti oko (samo!) 300 građana, među kojima je bila i rodbina pobijenih. List kaže: «U tužnoj povorci nazočni su obišli desetak mjesta na kojima su smaknuti i pokopani nesretnici koji su se našli na putu 6. ličke. Prigodne govore održali su dr. Josip Bešić u ime organizacijskog odbora te župnik crkve sv. Mihovila u

Gračanima vlč. Anto Jarić. Na kraju mohoda blagoslovjen je veliki drveni križ, koji je besplatno izradila 'Gradska šumarija', a misu zadušnicu predvodio je dr. Stjepan Kožul, tajnik nadbiskupa Kuharića.» Na koncu članka bolna gorčina zbog nebriga i neštovanja tih (i drugih?) žrtava i, eto, u neovisnoj Hrvatskoj: «Želja je organizatora da se sva ta mjesta barem očiste i nekako označe, za što u ove četiri godine nitko od nadležnih nije bio zainteresiran.«

Iz drugog jednog članka, 5 godina kasnije (Vecernji list, 30.IV. i 1.V.2000., str. 30.) čitatelji doznaju daje istraživač saborske Komisije za utvrđivanje ratnih i poratnih žrtava Milan Marušić započeo polovicom 1997. sustavno istraživanje o žrtvama u toj zoni i ustanovio da je na sedam lokacija pokopano 976 žrtava, najvećim dijelom civila i uz njih 42 konja! Gospodin Marušić najavio je uskoro izlazak njegove knjige o tome. No, sa zebnjom se pitamo: hoće li takva knjiga moći danas, kad su opet na vlasti komunisti i njihovi prirepici, biti objavljena. Uzdajmo se u Božju pomoć! Da vrijedni, točnije dragocjeni trud, plod višegodišnjeg istraživanja člana Komisije (toliko napadane!), a koja je radila boreći se s ogromnim teškoćama ne ostane u ladici, čekajući bolja za istinu vremena, koja, ipak, moraju doći!

No, ima jedan svjedok, dr. Tadija Drinković, umirovljenik, koji je još 1995. otvoreno svjedočio o svojem ((bliskom susretu» s Dokom Jovanićem, njegovim ((herojskim proleterima» i zločinu nad bolesnicima iz Zemaljskog lječilišta za tuberkulozu ((Brestovac» na Sljemenu, gdje je on tada bio liječnik (Vjesnik, 16. lipnja 1995., ((Bolesnike su ubili Jovanićevi partizani!)). Dr. Tadija Drinković poznat je, i u evropskim razmjerima, stručnjak za tuberkulozu, koji je čak uveo jednu potpuno novu metodu liječenja. Na Brestovcu je bio 1942.-1946. On kaže: «8. svibnja 1945. Radio Zagreb je javio da je Zagreb oslobođen. U tom se trenutku u našoj bolnici nalazilo 50 do 60 domobrana, tuberkuloznih bolesnika. Sutradan po objavi Ra-

dio Zagreba, 9. svibnja, došla je u bolnicu jedna manja grupa od 5-6 osoba iz Gračana da se skloni kod nas.» Tada se, naime, po riječima dr. Drinkovića, vodila u Gračanima i okolnim selima borba između hrvatske vojske i manje skupine Nijemaca s jedne, i pripadnika 6. ličke divizije s druge strane. Naši su se konačno probili preko Sljemena put Austrije.

Dr. Drinković nastavlja: «9. svibnja u 17 sati krenuo sam iz svoje sobe u ambulantu, kad preda mnom iskrne partizanka: 'Tko si ti?'. Odgovorih da sam liječnik. Na to ona: 'Ti si liječio bandu i treba te ubiti!' Uhvaito me smrtni strah. Vičući sam je uvjeroio da bih i nju liječio, jer 'ja sam tu da liječim, a sud sudi'. Oslobodio se, ipak, partizanke, jer je ostala bez riječi. A putem u ambulantu: «Sreo sam dosta vojnika koji su se odmarali u krugu bolnice. Rekli su mi da su pripadnici 6. ličke divizije 'Nikola Tesla'. Tada je počeo užas.

Dr. Drinković: «Oko 22 sata doznao sam da su svi bolesnici domobrani uhićeni i pod stražom su u baraki 12. U jedan sat po ponoći došao je partizan, jer da je jednom vojniku pozlilo. Dovede me gore u sobu. Vidim: na podu, u sobi veličine osam puta sedam metara, kao cjepanice ležalo je više od četrdeset bolesnika. Zastavnik Kordić mij je rekao: 'Meni je zlo'. Znao sam da je potpuno zdrav. Prislonio sam slušalice tobože radi pregleda. Čujem ga kako mi u pola glasa kaže: 'Doktore, zauzmite se, sutra će nas ubiti'. Zaprepastio sam se: rat je gotov, čovjek mora biti zaštićen po svim zakonima.» No on nije slutio što se događa. Kasnije mu je prišao kolega Medin: «Tade, ovi vode ove domobrane u Zagreb.» Skočili su, uhvatili jednog časnika partizana: «Čekajte, kuda ih vodite, što ćete s njima! Kakav je to način, to su pošteni ljudi! A časnik dreknu neka idemo generalu. Bio je to general Đoko Jovanić, koji je vjerojatno to jutro došao gore. Počeli smo ga uvjeravati da ne može ovako s bolesnicima i pozivali ga da dođe na rendgen, pa neka se sam uvjeri. Doveli smo najteže bolesnike. Ni

na kraj pameti nam nije bilo da će ih ubiti. General je došao na rendgen. Neke je odvojio i rekao da mogu ostati. Taj «stručnjak» i za tuberkulozu, general Đoko Jovanić, uskoro je otisao sa Sljeme. Dr. Drinković nastavlja: «Nakon dva sata - generala više nije bilo - vidjeli smo nekoliko oficira kako skupljaju bolesnike da ih vode. Kolega Medin mi kaže: 'Tade, spašeni smo, u diviziji je liječnik moj kolega, Srbin, zajedno smo studirali'.

A onda su shvatili, tek tko je sve u Đokinoj diviziji. Medin je poveo Drinkovića do tog partizanskog liječnika i zamolili ga da puste bolesnike, jer su sve pošteni ljudi. Nisu ni pomislili da će ih ubiti, vjerovali su da ih vuku, bolesne, u neke druge bolnice u Zagrebu. No taj liječnik Srbin izreče nešto, što je obojicu prestravilo: «Ajde, bre, Vojo (dr. Medin, op.a.), šta se sekiraš. Sad smo prošli kroz Slavoniju, ako nismo našli Juru, ubili smo Peru.» Paralizirani time, hrvatski liječnici shvatili su da će ih ubiti. A mi danas možemo samo nagađati što je sve radila ta slavna 6. lička divizija Đoke Jovanića, idući iz Beograda na zapad kroz Slavoniju prema Zagrebu kao «oslobodilac». Dr. Medin tada reče kolegi Drinkoviću: «Evo, vidiš, tko je došao iz Beograda. Znaš li da je, on bio na fakultetu vođa ljetićevec» (fašistička zločinačka organizacija Dimitrija Ljotića, «Zbor» još iz Jugoslavije, op.a.).

Dalja priča je ovo: svi liječnici stoe na malom placu ispred lječilišta. Ide jedna raja, njih oko pedeset, vode ih dvojica s automatima. Odjednom, na tri metra od njih, čuju jedan vapaj: «Dr. Drinković, recite koju riječ za mene.» Dr. Drinković se obratio jednom oficiru: «Stanite, ljudi, ovi su ljudi nevinji, kamo ih vučete ovako žalosne?» Oficir s okrenutim prema njemu automatom dreknu: «Odbij, druže, inače vodim tebe.» Nakon dva dana došli su ljudi iz Gračana i rekli da dolje na osmom kilometru leže neki mrtvi. Dr. Drinković: «To su oni što ih je pokopao Haramija. Nisu otisli goli, otisli su u odorama. Ubili su ih partizani

6. ličke. O tome se nije smjelo govoriti.) Navedimo i to da je Miroslav Haramija tvrdio (po nalogu vlasti?) da su sva ta ubojstva izvršili partizani talijanske divizije «Garibaldi» koji su također došli na Sljeme. Jesu li i gdje i oni vršili zločine nad Hrvatima, nije nam poznato. No dr. Drinković je kategoričan da nisu oni izvršili masakr na Brestovcu i Gračanima, nego 6. lička. Na pitanje novinara Vjesnika: «Je li Đoko Jovanić osobno odgovoran za ovaj zločin ili je to ta grupa partizana izvršila na svoju ruku», Drinković odgovara: «Ne vjerujem da su oni to učinili na svoju ruku. To je nemoguće.»

U Zagrebu je i 1995. bilo vjerojatno bivših pripadnika 6. ličke i pročitali su intervju dr. Drinkovića, a mogli su obavijestiti i Đoku Jovanića, pa da prosvjeduju protiv neistina. No, nitko do danas nije progovorio o njihovom «čišćenju Zagrebačke gore».

Poslije petnaest dana Brestovac je preuređen u partizansku bolnicu. Dr. Drinković se sjeća: «Igrom sudbine onaj što ih je ubijao, potporučnik, koji je uperio automat u mene, došao je na liječenje, imao je tuberkulozu, bio je moj pacijent. Pravili smo se da ga ne poznajemo, toliki je strah bio.» Nakon desetak dana došao je kao komesar bolnice jedan Hrvat. Dr. Drinković priča: «Sve me je strahovito grizlo, čuo sam (nije mogao silaziti s Brestovca, op.a.) da se u Zagrebu događa svašta. Igrajući šah s komesarom, ja mu sve ispričam.» A odgovor je bio: «Doktore, vi meni ništa niste rekli, ja ništa nisam čuo.» Je li živ još taj komesar?

Tko je Đoko Jovanić? U njegovom životopisu u knjizi «Narodni heroji» stoji: «Rođen 9. oktobra 1917. u Suvaji, Srb (!), Donji Lapac, Hrvatska. S porodicom se 1922. preselio (kolonisti?, op.a.) u Žednik kod Subotice. Školovan se u Žedniku, Subotici, Bjeljim. Bio član SKOJ-a, pa Partije. Zatvaran nekoliko puta. U drugoj polovini maja 1941. s porodicom se vratio u rodni kraj. U Srbu se odmah povezao s komunistima. Glavni organizator i komandant Štaba gerilskih odreda. U dogovoru s ruko-

vodstvom u Drvaru, Jovanić neposredno rukovodi ustaničkim snagama na dan 27. jula 1941.»

Dalje o njemu već znamo, no ovdje se ne spominje ulazak u Zagreb i Zagrebačka gora! Poslije rata na visokim vojnim dužnostima u Beogradu. A onda se vratiti Zagreb: od 1967. do 1974. bio je zapovjednik Zagrebačke vojne oblasti. Narodna mudrost kaže da se zločinac uvijek vraća na mjesto zločina. Je li tijekom tih 7 godina u Zagrebu išao na Sljeme? Jesu li uspomene na zlodjela koja je počinila 6. lička pod njegovim zapovjedništвом, pokrenuli u njemu Savjest? Nema dokaza o tome.

Prošle godine oko «Dana ustanka naroda Hrvatske 27.VII.1941» TV Zagreb snimila je razgovor s njim u Beogradu o tom «ustanku» u Srbu. Mirno je pričao svoju priču. Tko li je organizator na «HRT» te predstave? Ne znamo je li Jovanić dolazio, (možda inkognito?) u Zagreb. No, kada je sveznajući spiritus movens koječega u nas, Slavko Goldstein, 1994. (mislim) organizirao onaj do krajnosti tajni sastanak u «Mimari» bez nazočnosti publike, bez TV, sastanak «nezavisnih, demokratskih uglednih» osoba Hrvatske i Srbije, procurilo je da je bio pozvan i - Đoko Jovanić. Jer, po partizanskoj «povijesti», a organizatori skupa samo nju priznaju, on je bezgrješni heroj «antifašističke» borbe, svjetla čela i obraza. Drug Đoko, ipak, nije došao. Zašto? Zanimljivo bi bilo čuti objašnjenje.

No, on je hrvatski državljanin, nije na popisu ratnih zločinaca (jer nije ni izvršio nikakav zločin, zar ne?), možda će nam uskoro doći na svoje imanje ovdje, tražeći kuću, a i vikendicu, ako ih ovdje ima. Jer, sve je to po našim zaprepašćujućim hrvatskim zakonima posve u redu u vezi i s njim. Dokle? Kraj se ne nazire.

Sekretar Komiteta

Slavko ČAMBA

Grbavi, čoklavi, negdašni selski bogek! Potulenec, denes hoda kak kakov bogček. Gle ga, još se nekaj napuhava, brbra bez srama, veli da je Mesičev Hrvat, a do fčera je bil Titov Jugoslaven!

Sečam se ga, kaj se neće bil: skojevec, omladinec, načelnik vojnega odseka, udbaški štakor, općinski precednik, sekretar komiteta. Je, bil je sakaj, samo ne čovjek koristen za svoj narod.

Sečam se, bilo je to vu svibnju 1960. leta. Po nalogu druga sekretara komiteta, milicajci so nas, nas sedem, zaprli u rešt, za sigurnost druga Tita koj bude drugi den prešel preko Đurđevca za Bjelovar.

Okičene vulice, barjaki, školska deca, omladina, izviđaci, radništvo, činovništvo, čopor svetine (dobrovolno pod moraš) od rajna krej cirkve stoje. Kak svadbeni goščeniki nakičeni so s crlenimi ružami, zastavkami nestrplivo čekajo kaj bodo vidli druga Tita i Jovanko nasmejanko.

Tu so i folkloraši, tamburaši, vatrogasna mužika, jognočuvari, bolničari, pioneri. Scifrasta pozornica, na stolu darovi, zalogaji jela i pila. Se je to zrik-tano za «lubičico belo»! Tu so i dekle školske recitarke, čuveni govori dobrodošlice od precednika kotara i sekretara komiteta. Vu se pravce zaprt je promet i za seljačka kola. Med narodom, vu civilu zmešani so udbaški cucki koji njuše i pamte sakojo reč, jer Titovo obezbeđenje mora biti više nego li sigurno. Tu so i novinari, slikari, jer to je povesni događaj da Tito prvi pot premašera Podravino.

Mi, u podrumu čamimo i čkomimo. Več od devete vure slušamo z vulice goščensko mužiko. Žedni smo i gladni. Vune naterani svet več nestrplivo, počkoma, klene Tita i Jovanko. Tri so vure po polne prešle, a nega još nema. Žed i glad menjaju osečaje. I onda, konačno zatulela sirena, zazvonela cirkvena zvona koja dajo glase da s Podravskog Kloštra prema Đurđevcu dolazi vrhovni komendant Jugoslavije, željeni Tito, i njegova pratna. A onda smo, mi, vu podrumu čuli kričanje: Tito, Tito, Tito, koj se je z jednoga auta, kak medved, u prolazu podigel, tripot manol z rokom, prešel Đurđevca i nestal.

Srditi narod pital se je zakaj je cel den čekal i kaj je videl? Zabavljiv je sekretar komiteta prek zvučnika opravdaval Titovo žurbo i zakašnenje, dok so nas drugovi milicajci pustili u rešta doma. A danes, još drug sekretar zadovoljno veli: «Negda je bilo onak, a danes je tak.» Ja primam svojo penziju i ratno veterino, sem zadovolen»....

A ja se pitam, jel takov prasec zaslужil to? A kuliko ji je takovi? Sramota!

STJEPAN KRIZIN SAKAČ U SVOME I NAŠEM VREMENU (1890.-1973.)

hrvatskoj je kulturi bilo malo polihistora kao što je bio dr. Stjepan Krizin Sakač D.I. Naime, on je bio vrstan teolog (doktorirao je disertacijom «De Synodi Quinisexta approbatione» 1925.), orijentolog (izdavao je u Papinskom orijentalnom institutu reviju «Orientalis Christiana» i osnovao «Missio Orientalis»), povjesničar (jedan od onih koji je afirmirao iransku teoriju o podrijetlu Hrvata) i ekumenist prije nego što je ekumenizam postao službenom doktrinom Svete Stolice.

I.

Kada se Sakačevi znanstveni prinosi promatraju iz našega vremena, svakako je najznačajnija njegova iranska teorija o podrijetlu Hrvata. U tome području on je, naime, dao najveće znanstvene doprinose, jer je genetsko-funkcionalno-strukturalnom multifaktorskom analizom sakupio i protumačio velik broj dokaza o prairanskem podrijetlu Hrvata: lingvističke, etnološke, religijske, umjetničke i običajne. Zbog svega toga može se s pouzdanjem reći da poslije Sakača nema nikoga tko bi mogao iransku teoriju o hrvatskompraiskonu znanstveno osporiti. Nju danas još osporavaju jedino zagriženi jugoboljševici, jer im iranska teorija izbjiga iz ruku svaki argument o tzv. «bratstvu i jedinstvu» Hrvata sa Srbinima.

U svojoj autobiografiji sam Sakač navodi kako je zavolio povijest, a posebno povijest Hrvata, još kao dijete u roditeljskom domu, jer je stalno zapitkivao oca «Kak' je negda bilo?». Otac mu je pričao što je i koliko znao, a svi su ukućani zajednički čitali «Pismaricu» fra Andrije Kačića-Miošića kao i njegovu «Koraljicu», koja je bila i prva kršćanska filozofija povijesti u Hrvata.

Taj svoj egzistencijalni interes prema prošlim danima Sakač je na višoj znanstvenoj razini zadovoljavao u gornjogradskoj gimnaziji u Zagrebu, gdje mu je

Piše:

Prof. dr. Nedjeljko KUJUNDŽIĆ

povijest predavao ugledni hrvatski povjesničar Rudolf Horvat.

Kada je kao talentirani maturant kasnije dospio u Rim na studije, tada se u Sakaču razvija i najviši stupanj osvjećivanja kao profesionalnog povjesničara. Sreća je bila da je Sakač bio dodijeljen Papinskom orijentalnom institutu, jer mu je taj institut omogućio susret s iranskim teorijom o podrijetlu Hrvata. I ne samo susret, nego i upoznavanje obilja dokumenata, koji su posve drugačije osvjetljivali hrvatski praiskon.

U povijesnom sazrijevanju Sakaču je posebno dobro došao boravak na područjima Bijele Hrvatske (Slovačke, Poljske, Ukrajine i Bjelorusije), gdje je djelovao ne samo kao misionar, nego i kao diplomat koji je imao zadatak razvijati ekumenističku svijest koja bi, da je tada pobijedila, suzbila tragični Drugi svjetski rat. Na tim područjima Bijele Hrvatske («He megale Chroatia») Sakač je pronašao obilje dokaza o iranskome hrvatskom praiskonu. Ti su ga otkriveni dokazi dalje vodili starim etnogenetskim putom Hrvata (od Irana do Jadrana) sve do praiskona - do areala na području današnjeg jugoistočnog dijela Afganistana i sjeveroistočnog dijela Irana. Bio je to muškatrpan put u rekonstrukciji etnogeneze Hrvata, ali je Sakač ovaj važni povijesni zadatnik obavio bolje i temeljitije od ostalih hrvatskih povjesničara sve do danas. Iznimka je u tome jedino vodeći suvremeniji hrvatski povjesničar Miroslav Brandt, koji priznaje i reafirmira Sakačeva otkrića (vidi: «Svoga smo sveca imali još u 10. stoljeću» i «Tajne povijesti Hrvata», Slobodna Dalmacija, 16. i 17. ožujka 1996.).

S pravom se danas smatra Sakača povjesničarom, koji je najtemeljitije dokazao

dugo zatiranu i skrivanu povijesnu istinu o hrvatskom praiskonu. U doba stare Jugoslavije Sakač su u tome otkrivanju povijesne istine ometale i progonele srpske vlasti. Beogradski cenzori su tako zabranjivali tiskanje njegovih radova sve dok u sintagmama gdje se govori o doseljenju Hrvata ne bi stavio i Srbe. Sakač je zbog toga morao velik dio tih rasprava pisati na stranim jezicima i objavljivati ih u inozemstvu. Iz svega toga se najbolje vidi da su i sami Srbi uvidjeli duboko značenje iranske teorije o podrijetlu Hrvata, jer im ona znanstveno osporava okupaciju Hrvata.

Zahvaljujući svomu dugogodišnjem djelovanju u Papinskom orijentalnom institutu u Rimu, Sakač je uspio prikupiti velik broj relevantnih povijesnih dokaza koji sigurno pokazuju da su Prahrvati prije nekoliko tisuća godina živjeli u sastavu velikoga perzijskog carstva, te da se prvi ispis imena Hrvat nalazi na monumentalnom basreljefu Darija I. iz 525. g. prije Krista. Ohrabren tom činjenicom, Sakač je svoju analizu proširio i na traženje drugih izvořišnih zajedničkih riječi kao što su: ban, župan, imena za označavanje strana svijeta (bijelo= zapad, crno=sjever, crveno=jug i zeleno=istok). Hrvatski književnik M. Vidović dalje je nastavio tu Sakačevu analizu i u knjizi «Hrvatski iranski korijeni» (1991.) objavio niz izvornih prairanskih riječi u hrvatskom jeziku.

Sakač, nadalje, dokazuje i postojanje jedinstvenoga iransko-hrvatskog grba od praiskona do danas. Taj grb označava središnu državu u kojoj svaki kvadratič bijelo-crvene boje simbolizira satrapije i regije. On je zato i oznaka vrhunskog suvereniteta, iz kojeg je izvedeno i ime državnog poglavara (šah), a kasnije je imenom šah nazvana i vrlo zahtjevna kombinatorna igra.

Proučavajući toponime naselja, rijeka i planina, Sakač je također pronašao velik broj identičnih imena kao što su: Krka,

Kušani, Čazma, Tuškanac, pa i Zagreb (čije ime nosi i jedna iranska planina na čijoj je stijeni uklesan natpis s prvim zapisanim imenom Hrvat na tri jezika).

Ako je točno da je iranski hrvatski praiskon potvrđen brojnim zajedničkim rijećima, rezonirao je ispravno Sakač, onda se taj identitet mora potvrditi i u drugim egzistencijalnim područjima obadva naroda. U radu «Vjerski simbolizam ukrasnih prepleta u staroj hrvatskoj umjetnosti» (1966.) Sakač je ustanovio da se na splitskoj euharistijskoj zvijezdi nalaze isti likovi kao i na sličnim spomenicima u Iranu. Naime, u oba lika se čudnovato «isprepliću stari i prastari religiozni ideo-grami sa starokršćanskim». A to je isto ranije utvrdio L. Jelić analizirajući simbole crkve Sv. Križa u Ninu.

Duboku duhovnu i svjetonazornu srodnost Sakač je našao i u filozofskim shvaćanjima starih Iranaca i Hrvata. U radu «Tragovi staroiranske filozofije kod Hrvata» (1943.) on je pronašao temeljne sličnosti zaratustrijanizma, koji se očitavao najprije u manihejstvu, zatim u bogumilstvu, pa kulturi stećaka, sličnosti imena dana u tjednu itd. Maniheizam, štovanje svete vatre (atar), pa štovanje nove godine s početkom proljeća (kada se javlja novi prirodni ciklus) zajednički su u Prairanaca i Hrvata. Taj zaratustrijanski duh se održao i po dolasku Hrvata na Balkan. On se čak i danas očituje u strukturi društvenog karaktera Hrvata koji postupaju po logici ili - ili, dok Srbi isповijedaju stalno poznatu bizantsku prevrtljivost koja je ušla i u poslovice kao što je «Graeca fides - nulla fides» (grčka vjera—nikakva vjera).

Prosljeđujući svoju komparativnu analizu i na područje umjetnosti, Sakač je i na tome polju pronašao velike sličnosti, pače i istovjetnosti. U prvom redu, tropleterna umjetnost je neosporno prairanskog podrijetla, jer osim Hrvata tih oblika geometrizirane stilizacije nema nijedan narod u Europi. Tu je zatim i forma poznate ličke kapice, pa jahačke hlače s tuljem otraga, zatim simbolika temeljnih boja itd.

I u graditeljstvu je Sakač pronašao velike sličnosti, posebno u tehniči svoda (čemera), zatim ziguratskih oblika, pa izradi stećaka, hrvatskog vugleca (tehnika

spajanja balvana pri gradnji kuća bez čavala), te tipične forme malih hrvatskih «katolikos» bazilika itd.

II.

Drugo veliko područje Sakačevih istraživanja odnosilo se na utvrđivanje starokršćanskoga hrvatskog identiteta. Osim toga, Sakač je najzaslužniji što je konačno utvrdio vrijeme pokrštenja Hrvata. Naime, on je u vrlo vrijednoj znanstvenoj raspravi «Ugovor pape Agatona i Hrvata proti navalnom ratu» (1931.) dokazao da su Hrvati došli na Jadran kao arijevcii, a ne kao pogani, te da su oko 679. godine sklopili s papom sveti ugovor o miru. Taj ugovor ima posebno povijesno i državničko značenje za Hrvatsku po tome što je on čvrst dokaz prvoga međunarodnog priznaja Hrvatske države kao i njene zapadne kršćanske orientacije.

Koliko je taj ugovor povezao Hrvatsku sa Sv. Stolicom, dokaz su brojna produžavanja i potvrđivanja toga prvog ugovora s papom Agatonom. Tijekom cijele svoje povijesti Hrvatska je bila i ostala vjerna saveznica sa Sv. Stolicom, što se očitovalo i u nedavnom, teškom genocidnom ratu Srba protiv Hrvata.

U sklopu širih katoličkih akcija valja svakako naglasiti da je Sakač pripremio cijeli program za proslavu najvećeg hrvatskog jubileja 1941., a to je 1300. obljetnica primanja kršćanstva i povezanosti Hrvata sa Sv. Stolicom.

Posebna je Sakačeva zasluga što je usporedio uspio pobiti neutemeljene tvrdnje nekih naših povjesničara da je pokrštavanje Hrvata bilo čak u IX. st.

Zbog svega je toga njegov biograf Ivan Tomas istaknuo kako «nije pretjerano tvrditi, da je ta studija (misli se na Ugovor pape Agatona i Hrvata, op. N.K.) dala općehrvatski značaj desetljeću naše povijesti 1931 - 1941.»

III.

Treće značenje Sakačeva djelovanja je bilo razvijanje ideja ekumenizma i prije nego što je ekumenizam postao službenom doktrinom Sv. Stolice. Zbog realizacije te ideje i kao diplomat, i kao misionar i

kao znanstvenik boravio je u Makedoniji, Bugarskoj, Ukrajini, Bjelorusiji, Slovačkoj i Poljskoj. Zdušno je radio na zbijavanju kršćanskih crkava. Kao oduševljeni pristaša stvaranja srednjoeuropskoga katoličkog saveza naroda i država od Baltika do Jadrana, Sakač je polagao temelje za mirno preustrojavanje ondašnje Europe. Da je ta Sakačeva ideja onda pobijedila, sigurni smo da bi se izbjegao tragični Drugi svjetski rat, koji je odnio oko 100 milijuna žrtava.

Ovu Sakačevu ideju je nakon toga groznog rata prihvatio i papa Ivan Pavao II. koji nastoji da se stvori tripartitna Europa, u kojoj bi srednjoeuropski blok činile katoličke države. One bi služile kao tampon zona između protestantskog i pravoslavnog bloka, koji su, kao što je poznato, uzrokovali gotovo sve velike europske ratove, jer su uvijek smjerale na jedinstvenu Europu samo pod njihovim žezlom.

Ukoliko se ta velika ideja danas ostvari, ona može suzbiti i nove tenzije koje prijete izbijanju čak i trećega svjetskog rata, koji bi bio ne samo koban za Europu nego i za svijet, jer bi mogao zatrati cijeli planet Zemlju i na njemu rod homo sapiensa.

Zbog tih iznimnih zasluga Papa je imenovao Stjepana Krizina Sakača 1937. profesorom istočne crkvene povijesti, a od 1966. do smrti 1973. on je obnašao i titulu profesora emeritus (zaslužnog profesora u mirovini).

IV.

Kao što se iz svega rečenog vidi, dr. Stjepan Krizin Sakač D.I. pripadao je plejadi hrvatskih feniksa koji se nikad nisu predaval, nego su vazda podizali sebe i svoj narod iz pepela. Pošto je bio i doživio tragediju svoga naroda 1945. na Bleiburgu i križnim putovima, on je sve činio da se održi povijesno pamćenje Hrvata, jer će to pamćenje omogućiti Hrvatima da održe i svoj identitet, a identitet će ih spasiti od asimilacije i uništenja. U tu je svrhu Sakač napisao i sustavnu «Povijest hrvatskog naroda u najstarijim vremenima (VII. i VIII. vek)», koju je trebala izdati Matica hrvatska 1941., ali je to djelo zbog ratnih prilika ostalo u rukopisu, pa bi ga svakako valjalo objaviti i posthumno, jer je u njemu

Sakač na sustavan način izvršio reviziju hrvatske povijesti, koja je bila puna svjesnih zatajivanja, obmana i zatiranja svega što je hrvatsko.

Ocenjujući cjeleviti znanstveni doprinos dr. Stjepana Krizina Sakača, dr. Dominik Mandić (drugi naš korifej) istaknuo je da je on «stekao osobite zasluge istražujući iransko podrijetlo Hrvata i njihovu najstariju povijest, napose crkvenu, u današnjoj domovini». I dr. F. Šanjek ubraja Sakača među ugledna imena hrvatske i svjetske znanosti. Frederik Gogala-Dominis je u ocjeni Sakačeva znanstvenog doprinosa još eksplisitniji kad kaže: «Sakačovo pionirstvo u najstarijim tminama hrvatske povijesti ostaje neporeciv dio hrvatske kulture i vrijedan prilog povijesti Europe. Sakač je izvršio golemi posao, tako da se neće moći pisati najstarija hrvatska povijest, a da se ne uzmu u obzir njegovi napori.»

Kada se skupno promotre sva Sakačeva dostignuća, očito je da je on bolje od drugih rasvjetlio hrvatski praiskon i ute-meljio iransku teoriju o podrijetlu Hrvata, da je zatim dokazao da su se Hrvati pokrštili za doba pape Agatona i na taj način uvrstili u skupinu kršćanskih-zapadno-europskih naroda i, konačno, da je Sakač, idejni tvorac ekumenističke concepcije koja je tek danas postala službenom doktrinom Katoličke crkve.

Svaki od ta tri doprinosa posebno dovoljan je da Stjepan Krizin Sakač D.I. uđe u panteon hrvatskih velikana, a kada se uzmu u obzir i ostali njegovi znanstveni doprinosi, očito je daje Sakač znanstvenik koji je išao ispred svoga vremena i vizionarski naslućivao i otkrivao povijesne trenove koji se tek danas ostvaruju.

Znanstveno društvo za proučavanje podrijetla Hrvata zato pozdravlja izdavanje u reprintu prvog dijela odabranih radova Stjepana Krizina Sakača D.I. (Nakladnik Darko Sagrak), kako bi se Hrvati, posebno hrvatska mladež, što podpunije i autentičnije upoznali s djelom ovoga velikog hrvatskog povjesničara, koji je cijelog života radio pod geslom

Urednička napomena

CRNO-BIJELO U BOJI

Od ovog broja naš list prestaje izlaziti u četverobojnom tisku. Novo vrijeme stvara nove prilike. Na ovaj korak sili nas potreba štednje, uvjetovana nesklonošću određenih čimbenika i manjkom sluha kod pretplatnika: od više stotina katoličkih župnih ureda diljem Hrvatske, kojima su poslani besplatni primjeri lista i zamoljena potpora u obliku godišnje pretplate, odazvao se -jedan jedini. Siromašni naši seoski (i gradski) župnici (glavno je, da nisu siromašni duhom)!

Nu, list će izlaziti i bez njih. I makar u crno-bijeloj tehnici, ne će ostati jednostran, ni zatvoren za drugačija mišljenja od uredničkih. (Čak ni pod cijenu potpisanih i nepotpisanih uvreda, kojima su obasuti i glavni urednik i auktor jednoga pisma, u kome se brani jedan segment politike aktualne vlade. Takve uvrede, pogotovo one nepotpisane, najbolje govore o samome njihovu piscu.)

I kad posustaju pojedinci, list ne će posustati. Sada najavljujemo, da ćemo započeti s objavljivanjem cjelevitih požeških zapisa s. Marice Stanković, kojoj upravo u prosincu obilježavamo stotu obljetnicu rođenja. Od idućeg broja počet će i davno zamišljena nizanka obrambeni govora, kako optuženika tako i njihovih branitelja u političkim procesima. Riječ je o počesto zanemarivanu dijelu naše političke povijesti, iako, primjerice, obrambeni govor nadbiskupa Stepinca, ili plaidoyer njegova branitelja dr. Ive Politea, spadaju u prvorazredne povijesne dokumente. Tuđmanova argumentacija o Jasenovcu također je odjeknula kao bomba.

Nu, to su objavljeni dokumenti, lako ćemo ih ponovno objaviti, važnije je svijetu pokazali i druge, nepoznate. U jedinima su branitelji briljirali, u drugima su se pokazali slugama optužbe ali i jedno i drugo svjedoči o tim vremenima. Stoga suradnike i čitatelje pozivamo, da nam pošalju takve i slične dokumente kojima raspolažu, budući da će taj niz jednom, ako Bog da, biti uvezan u knjigu.

I dalje pozivamo na suradnju. I molimo za poštivanje rokova: 25. u mjesecu je krajnji rok za priloge u broju od idućeg mjeseca. Nu, ne sumnjamo da će neki kasniti i za prosinčaci broj, makar sada - početkom list opada - objavili daje krajnji rok 25. studeni. *Em smo Horvati!* Ponavljamo, vrata su otvorena svima, koji hoće i mogu pri-donijeti dokumentiranju ovostoljetne hrvatske političke povijesti. Ovaj je list, unatoč svih svojih mana, koje pretežu nad vrlinama, nažalost, jedina publikacija koja se time još hoće baviti. Treba li i njemu zadati smrtni udarac? (T. J.)

KAŽU DA SU STIGLI NOVI VJETROVI**Bruno ZORIĆ**

Kažu da su stigli novi vjetrovi
kojih će mrsiti moje kose
I promjene su donijeli mnoge da bi
porušili sve mostove koje smo izgradili
Izbrisali sve naše tajne i uništili naša imena
I naša uspomena i vjerovanja i nade
Oni imaju vlast i štap u rukama i prijete
Oni imaju zločine koji će opet uništiti
naše kose sijede i počupati nam kosti
Oni su počeli bosti u naše slabine
Tamo gdje smo najtanji
I najslabiji
Oni su počeli rušiti ono naše najsvetije
zbog čega smo patili i oružja se latili
Oni su, kažu, vragovi, crveni vragovi
Gdje su im sagovi a gdje tragovi
Oni su kažu stigli kao begovi.

Zadar, 22. svibnja 2000. •

OMNES AD MAIOREM DEI ET
CROATIAE GLORIAM! •

SREDNJA BOSNA U DOBA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE (VIII.)

POPIS POGINULIH - STRIJELJANIH HRVATA NEKIH DIJELOVA SREDNJE BOSNE, U DRUGOME SVJETSKOM RATU (1941.-1945.)

Stradanja Hrvata iz Viteza

i okolice 1941. - 1950.

OPĆINA: VITEZ

NASELJE: BRDO

POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U
DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. PETRAŠ (FRANO) PERO, rod. 09.10.1911., majka rođ. Bajo, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na «Križnom putu» negdje u svibnju 1945., u Marijboru. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

2. PETRAŠ (FRANO) STIPO, rod. 16.05.1922., majka rođ. Bajo, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobrana su ga ubili partizani, izvan borbe, u studenom 1944. u Travniku.

NASELJE: DONJA VECERISKA

POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U
DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. BADROV (ANTO) MISE, rod. 10.04.1921., majka Anda, rođ. Počrnja, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na «Križnom putu» negdje u svibnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

2. BAREŠIĆ (ANTO) FRANJO, rod. 15.06.1910., majka Kate, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran ubijen, izvan borbe, u svibnju 1945. Zločin su počinili partizani.

3. DRMIĆ (MARIJAN) IVICA, rod. 12.11.1901., majka Mara, rođ. Petrović, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik Njemačke vojske poginuo negdje na ruskom frontu.

4. DRMIĆ (PERO) MATO, rod. 16.03.1920., majka Anica, rođ. Jakić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

5. DRMIĆ (NIKO) PERO, rod. 01.11.1915., majka Anda, rođ. Pavlović, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao 1945., u Rajlovcu. Drže se odgovornim partizani.

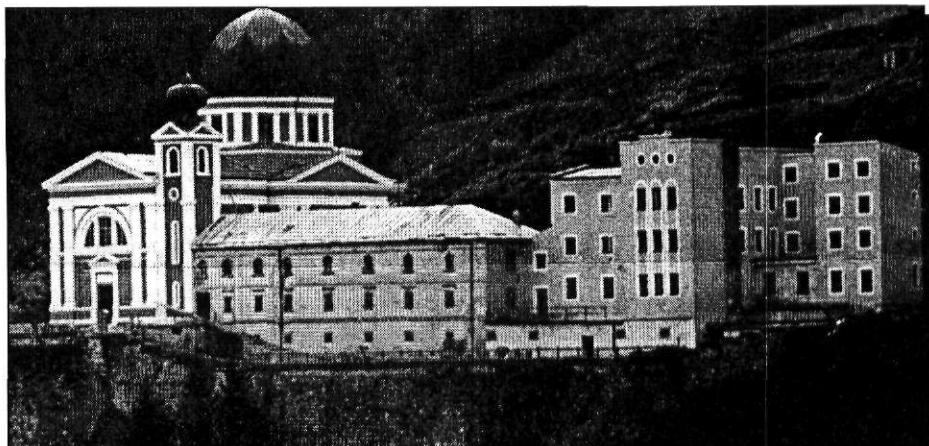
6. DRMIĆ (NIKO) PETRA, rod. 02.09.1906., majka Mare, rođ. Bavrka, po na-

Priredio:

Mr. Vjenceslav TOPALOVIĆ

cionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao na «Križnom putu» u travnju 1945. Drže se odgovornim partizani.

7. DRMIĆ (ANTO) FABIJAN, rod.

Fojnica danas

20.09.1922., majka Ana, rođ. Čorbić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran umro od ratnih posljedica u rujnu 1943. u Donjoj Včeriskoj.

8. DRMIĆ (ANTO) IVO, zvani «Crni», rod. 09.03.1915., majka Ana, rođ. Čorbić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na «Križnom putu» negdje u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

9. DRMIĆ (NIKO) MARKO, rod. 02.06.1919., majka Anda, rođ. Pavlović, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» negdje u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

10. DRMIĆ (ANTO) MIJO, rod. 19.05.1917., majka Ana, rođ. Čorbić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na ((Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

11. DRMIĆ (PERO) RUDICA, rod. 16.03.1927., majka Anica, rođ. Jakić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil od partizana u kolovozu 1944. u Donjoj Včeriskoj.

12. DRMIĆ (PERO) STIPO, rod. 12.08.1912., majka Anica, rođ. Jakić, po na-

cionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na «Križnom putu» negdje u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

13. FILIPOVIĆ (MARKO) NIKO, rod. 11.11.1916., majka rod. Plavčić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na «Rrižnom putu» negdje u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

14. MIŠKOVIĆ (MILKO) ANTO, rod. 08.06.1906., majka rođ. Garić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi s partizanima 1943.

15. RADOŠ (IVO) ANTO, zvani «Tune», rod. 17.08.1907., majka Jela, rođ. Mišković, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» 1943. Za njegov nestanak odgovornim se drže četnici.

16. VINAC (VICO) MARIJAN, rod. 13.10.1906., majka Anica, rođ. Drmić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran ubijen, izvan borbe 1943. u Han Pjesku. Zločin su počinili partizani.

17. VINAC (VICO) MARKO, rod. 07.05.1911., majka Anica, rođ. Drmić, po naiconalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na ((Križnom putu» negdje u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

NASELJE: DUBRAVKA

POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U
DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. ALILOVIĆ (ANDRIJA) ANTO, rod. 17.04.1922., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na »Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

2. ALILOVIĆ (MARKO) FRANJO, rod. 05.05.1922., majka Ruža, rođ. Livančić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik OS Njemačke ubijen, izvan borbe.

3. ALILOVIĆ (MARKO) FRANJO, rod. 16.12.1922., majka Ruža, rođ. Livančić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na »Križnom putu» negdje u svibnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

4. ALILOVIĆ (MARKO) JOZO, rod. 10.03.1912., majka Ruža, rođ. Livančić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Pripadnik OS Njemačke. Ubijen izvan borbe, čine odgovornim partizane.

5. ALILOVIĆ (MARKO) JOZO, rod. 06.06.1912., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na »Križnom putu» negdje u svibnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

6. BUZUK (IVE) JOZO, rod. 17.02.1906., majka Manda, rođ. Alilović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša poginuo u borbi s partizanima 23.10.1944. u Biloj.

7. BUZUK (STIPO) JOZO, zvani »Reja», rod. 18.03.1912., majka Jela, rođ. Tomić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša ubijen, izvan borbe, 1944. Zločin su počinili partizani.

8. KRIŽANAC (MARKO) DRAGUTIN, rod. 18.09.1920., majka Marica, rođ. Šimić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša ubijen, izvan borbe, u svibnju 1945. u Koprivnici. Zločin su počinili partizani.

9. KRIŽANAC (ILJIA) NIKO, rod. 04.12.1910., majka Manda, rođ. Skopljak, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na »Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

10. LIVANČIĆ (ŠTIPAN) IVO, rod. 17.08.1926., majka Luča, rođ. Mamić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na »Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

11. LIVANČIĆ (JOZO) JOZO, rođ. 16.03.1925., majka Milka, rođ. Prusac, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik OS Njemačke nestao je na »Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

12. LIVANČIĆ (JOZO) PETAR, rođ. 02.07.1910., majka Mara L., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša ubijen, izvan borbe, 1945., u Požegi. Zločin su počinili partizani.

13. MAROS (JAKO) MARKO, rođ. 06.02.1912., majka Ruža, rođ. Bujuk, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša

ubijen, izvan borbe, 1944. Zločin su počinili partizani.

14. MAROS (IVO) STIPO, rođ. 04.09.1922., majka Delfa, rođ. Bekavac, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša poginuo u borbi s četnicima 1942. u Sokocu.

15. MAROS (IVO) TOMO, rođ. 16.08.1920., majka Delfa, rođ. Bekavac, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na »Križnom putu» negdje u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

16. ŠAFRADIN (NIKO), zvani »Nika», rođ. 04.08.1912., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša poginuo u borbi sa partizanima u lipnju 1945.

17. VIDOVIĆ (ILJIA) FRANJO, rođ. 15.04.1921., majka Mara, rođ. Mioč, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša poginuo u borbi s partizanima 02.10.1942. u Kupresu.

18. VIDOVIĆ (ILJIA) PERO, rođ. 11.02.1924., majka Mara, rođ. Mioč, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik OS Njemačke nestao je na »Križnom putu» negdje u svibnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

19. VUJICA (ANTO) ANTO, rođ. 05.05.1916., majka Ana, rođ. Sukin, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen, izvan borbe, 1944. u Vitezu. Zločin su počinili partizani.

OPĆINA: VITEZ

NASELJE: GAĆICE

POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOM SVJETSKOM RATU

1. BAŠKARAD (PERO) MARIJAN, rođ. 1926., majka Ana, rođ. Topalović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša stradao 08.11.1944.

2. KRIŽANOVIĆ (NIKOLA), rođ. 1921., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša su ga ubili partizani, izvan borbe, 15.09.1944. u Jezeru Klanječkom.

OPĆINA: VITEZ

NASELJE: GORNJA VEČERISKA

POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOM SVJETSKOM RATU

1. ČEKO (STJEPAN) FRANO, zvani »Franika», rođ. 16.09.1902., majka Luča, rođ. Budimir, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen, izvan borbe, 1945. Zločin su počinili pripadnici njemačkih OS.

2. FILIPOVIĆ (JAKO) IVO, rođ. 24.12.1925., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik OS Njemačke nestao 1943.

3. JERKOVIĆ (IVO) JOZO, rođ. 09.05.1921., majka Sarafina, rođ. Mihaljević, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša

ubijen, izvan borbe, u svibnju 1945. Zločin su počinili partizani.

4. KOZINA (IVAN) PERO, rođ. 13.06.1920., majka Anica, rođ. Šarić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi s četnicima 1943.

5. MAROS (FRANO) ANTO, rođ. 16.02.1916., majka Marija, rođ. Bošnjak, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao 1945. Odgovornim se čine partizani.

6. MAROS (FRANO) JAKO, rođ. 03.04.1914., majka Marija, rođ. Bošnjak, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi s četnicima 1943.

7. MAROS (JERKO) NIKO, rođ. 12.06.1908., majka Marija, rođ. Budimir, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen, izvan borbe, u svibnju 1945. u Gornjoj Večeriskoj. Zločin su počinili četnici.

8. MLADIN (ANTO) STIPO, rođ. 13.10.1928., majka Mara, rođ. Tokić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen, izvan borbe, 1945. u Gornjoj Večeriskoj. Zločin su počinili partizani.

9. MIŠKOVIĆ (JOZO) FRANO, rođ. 24.06.1941., majka Ivka, rođ. Matić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran ubijen, izvan borbe, 1941. Zločin su počinili četnici.

10. MIŠKOVIĆ (FRANO) JAKO, rođ. 12.04.1921., majka Anda, rođ. Šilj, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša poginuo u borbi s partizanima 1945.

11. MIŠKOVIĆ (ANTO) MARKO, rođ. 29.08.1922., majka Sarafina, rođ. Sabelja, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik OS Njemačke vojske poginuo u borbi s četnicima 1943.

12. MIŠKOVIĆ (JOZO) PERO, rođ. 01.07.1925., majka Ivka, rođ. Matić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran ubijen, izvan borbe, 1945. Zločin su počinili partizani.

13. PAPIĆ (PERO) IVICA, rođ. 13.11.1936., majka Ljubica, rođ. Vidović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen, izvan borbe, 1945. u Gornjoj Večeriskoj. Zločin su počinili partizani.

14. ŠAPINA (ILJIA) JOZO, rođ. 12.09.1920., majka Anda, rođ. Batalija, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran ubijen, izvan borbe, 1945. Zločin su počinili partizani.

15. ŠAPINA (JOZO) NIKO, rođ. 1924., majka Ana, rođ. Rajić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen, izvan borbe, 1943. u Teslicu. Zločin su počinili četnici.

16. ŠARIĆ (PERO) ANTO, rođ. 04.08.1905., majka Ana, rođ. Ivanković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi s partizanima 1943. u Oštrelju.

17. ŠARIĆ (IVO) JAKO, rođ. 07.03.1922., majka Delfa, rođ. Rajić Mišković, po nacional-

nosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi 1941. od četnika.

18. ŠARIĆ (MATO) JOZO, rod. 18.10.1906., majka Čelija, rod. Budimir, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen, izvan borbe, 1943. Zločin su počinili pripadnici njemačke vojske.

19. ŠARIĆ (NIKO) PAVO, rod. 14.10.1907., majka Ivka, rod. Jerković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi s partizanima 1943. u Oštrelju.

20. ŽIGONJIĆ (ANTO) STIPO, rod. 15.08.1912., majka Anda, rod. Šantić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao civil ubijen, izvan borbe, 1945. u Gornjoj Večeriskoj. Zločin su počinili partizani.

OPĆINA: VITEZ

NASELJE: KRATINE

POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. ALILOVIĆ (ANDRIJA) ILIJA, rod. 16.11.1922., majka Kata, rod. Tomić, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša ubijen, izvan borbe, 1945. u Popovači. Zločin su počinili partizani.

2. PAPIĆ (NIKOLA) ANTO, rod. 18.02.1925., majka Ane, rod. Mišković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» 1945. u Dravogradu. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

3. PAPIĆ (MARKO) PERO, rod. 02.11.1918., majka rod. Bralo, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi sa četnicima 1945. u Jezeru.

OPĆINA: VITEZ

NASELJE: KRČEVINE

POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. BATALIJA (JAKOV) IVICA, rod. 14.10.1904., majka Mara, rod. Buzuk, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran ubijen, izvan borbe, u studenom 1944. u Donjim Rovnima. Zločin su počinili partizani.

OPĆINA: VITEZ

NASELJE: KRUŠČICA

POGINULI I STRIJELJANI HRVATI U DRUGOME SVJETSKOM RATU

1. BAREŠA (PERO) PERO, rod. 19.02.1913., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi s četnicima 1943.

2. BOBAŠ (NIKO) ANTO, zvani «Tulija», rod. 12.09.1924., majka rod. Pavlović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran

nestao je na «Križnom putu» u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

3. BOBAŠ (NIKO) IVO, rod. 17.05.1919., majka rod. Pavlović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi s partizanima 1944. u Čazmi.

4. BOBAŠ (ANTE) JOZO, rod. 27.11.1922., majka Kata, rod. Gudelj, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik Njemačke vojske poginuo u borbi s partizanima 1944.

5. BOBAŠ (NIKO) MARKO, rod. 03.08.1922., majka rod. Pavlović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

6. BOTIĆ (ILIJA) IVICA, rod. 20.11.1915., majka Ruža, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao 1944. Čine ga odgovornim partizani.

7. BOTIĆ (FRANO) IVO, rod. 12.12.1922., majka Kata, rod. Bobaš, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» u svibnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

8. BOTIĆ (FRANE) STIPO, rod. 12.06.1925., majka Kata, rod. Bobaš, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik OS Njemačke nestao je na «Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

9. ČERKEZ (FRANO) STIPO, rod. 03.10.1924., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» u svibnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

10. DAMJANOVIĆ (PERO) NIKO, rod. 12.11.1922., majka Marica, rod. Grebenar, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša poginuo u borbi s četnicima 1942. u Varešu.

11. DAMJANOVIĆ (ANTO) STIPO, rod. 21.10.1922., majka Manda, rod. Pogača, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» u svibnju 1945. u Virovitici. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

12. FRANJIĆ (RUDOLF) PERO, rod. 19.11.1922., majka Kata, rod. Damjanović, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na «Križnom putu» u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

13. HORVAT (STJEPAN) STJEPAN, rod. 1905., majka Josipa, rod. Dominović. Kao domobran nestao je na «Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

14. LUJIĆ (IVO) IVO, rod. 19.10.1924., majka Kate, rod. Maleš, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao pripadnik OS Njemačke nestao je na «Križnom putu» u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

15. RAKO (MARKO) JOZO, rod. 02.08.1919., majka Mara, po nacionalnosti

Hrvat, rimokatolik. Kao domobran poginuo u borbi s partizanima 1943. u Sarajevu.

16. STRUKAR (ILIJA) SLAVKO, rod. 01.09.1922., majka Mara, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša nestao je na «Križnom putu» u svibnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

17. ŠUTIĆ (ILIJA) IVICA, rod. 12.10.1930., majka Anda, rod. Mušković, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Civil kog su partizani ubili, izvan borbe, u 31.05.1945. u Travniku.

18. ŠUTIĆ (SARAFIN) VINKO, rod. 1928., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Vlasti FNRJ/SFRJ su, ubivši ga, izvršile kao političko ubojstvo dana 26.06.1946. u Kruščici.

19. TOLJUŠIĆ (STIPE) JAKO, rod. 10.06.1919., majka Luča, rod. Bobaš, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na «Križnom putu» u lipnju 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

20. TOLJUŠIĆ (STIPE) NIKO, rod. 02.10.1922., majka Luča, rod. Bobaš, po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao ustaša poginuo u borbi s partizanima 1944. u Šaraj evu.

21. VUKADINOVIĆ (ANDRIJA) ŠTIPAN, rod. 01.04.1913., po nacionalnosti Hrvat, rimokatolik. Kao domobran nestao je na «Križnom putu» 1945. Za njegov nestanak odgovornim se drže partizani.

(nastavit će se) •

- Pisanički fragmenti -

CJEPANICE

Tomislav PEĆARINA

Sjećah se Estarpa pustinjskog Egipta
i Keopsov grob mi ležaše u zjeni
dok cjepanice teške nošasmo u logor
surovim mrazom i solikom bijeni.

Kolona ta me žacnu ko dob ona
kad roblje Levanta u čast faraona
na plećam donese mramor Cypriona.

Te cjepanice oštrelj, zasjeklih čvorova
dale su nam duši ipak rijetku radost
- s prvom mahovinom donijesmo
na njima
u logorsku pustoš proljeće i mladost.

1950. •

STRADANJA HRVATA U VIROVITIČKO-PODRAVSKOJ ŽUPANIJI (VII.)

POPIS STRADALIH PRIPADNIKA HOS-a I CIVILA ZA VRIJEME II. SVJETSKOG RATA I PORAĆA GRADA ORAHOVICE

NASELJA GRADA ORAHOVICE I PRIDRUŽENIH SELA

85. MILINović Mato 1923. N. Jošava
 86. MRAZEK Franjo 1919. N. Jošava
 87. MRAZEK Vlado 1924. N. Jošava
 88. PURGAČ Ivan 1921. N. Jošava
 89. VALDIN Antun 1925. N. Jošava
 90. VESELI Fipil 1919. N. Jošava
 91. ALEKSić Ivan 1914. Boškovač
 92. BAJEREmil 1909. Orahovica
 93. BARAC Gustav 1894. Križevci
 94. BAL Dragutin 1909. Orahovica
 95. BARAČ Jozo 1918. Slunj
 96. BASA Ivan 1910. Obrovac
 97. BASA Nikola 1921. Obrovac
 98. BASA Vida 1900. Obrovac
 99. BARTOLOCI Ivan 1924. Orahovica
 100. BELAJDIĆ Stjepan 1925. Orahovica
 101. BELANOVić Živkol 1915. D. Miholjac
 102. BENCEKDragec 1921. Orahovica
 103. BERTOLAN Ljudevit 1912. Feričanci
 104. BIČANIĆ Milan 1911. Otočac
 105. BIŠKUPIĆ Mika 1913. Brinje
 106. BLAŽENović Tuna 1922. Orahovica
 107. BOROŠ Josko 1919. Orahovica
 108. BOŠNJAKović Ivan 1889. Seona
 109. BOŠNJAKović Vlado 1924. Seona
 110. BOŽIČEViĆ Tomo 1894. Otočac
 111. BURĐEVIĆ Jakob - Seona
 112. CAPEK Andelko 1928. Orahovica
 113. CIPRIJANOVić Karla 1915. Orahovica
 114. CIPRIJANOVić Tuna 1911. Orahovica
 115. ČERNI Ivan 1922. Čačinci
 116. ČERNI Johan 1902. Orahovica
 117. ČUGURA Dujo 1894. Sinj
 118. ČUGURA Jozo 1919. Sinj
 119. ČUGURA ml. Jozo 1925. Orahovica
 120. ČUGURA Stjepan 1927. Orahovica
 121. DERI Jozo 1919. Orahovica
 122. DIKIĆ Matija 1891. Orahovica
 123. ERDELJEVAC Slavko 1927. Orahovica
 124. EŠKIT Stjepan 1917. Orahovica
 125. FARMUS Ivica 1926. Orahovica
 126. FARŠANG Dragan 1922. Orahovica
 127. FARŠANG Ferika 1924. Orahovica
 128. FLACKENSTEIN Josip 1923. Orahovica
 129. FILIPOVić Lovro 1923. Konjic
 130. GARAČiĆ Ivo 1919. Orahovica
 131. GAŠPARiĆ Ivan 1908. Duzluk
 132. GJANIĆ Ivan 1910. S. P. Selo
 133. GORŠE Josip 1915. Ozalj
 134. GRABAR Franjo 1918. Orahovica
 135. GRABEŽ Mato 1906. Orahovica
 136. GRBIĆ Stjepan 1893. Orahovica
 137. GRGIĆ Mato 1920. Orahovica
 138. HAJBA Đuro 1926. Orahovica
 139. HORVAT Josip 1919. Orahovica
 140. HORNUN Matija 1899. Orahovica
 141. HRALA Ivan 1918. Našice

Priredili:

S. GAZDA - D. PELIKAN

142. HRALA Karlo 1926. Orahovica
 143. IVANKović Andrija 1901. Orahovica
 144. JANEŠ Franjo 1920. Orahovica
 145. JELIĆ Ivo 1921. Orahovica
 146. JELIĆ Milka 1906. Orahovica
 147. JELIĆ Stjepan 1921. Orahovica
 148. JURIČEViĆ Ivo 1913. Obrovac
 149. JURIĆ Pero 1919. Orahovica
 150. JUŠiĆ Krešo 1921. Orahovica
 151. JUŠiĆ Velimir 1923. Orahovica
 152. KELER Franjo 1915. Orahovica
 153. KENiG Ivan 1895. Orahovica
 154. KENiG Mladen 1922. Orahovica
 155. KERTiS Mijo 1914. Bračevci
 156. Kiš Stanislav 1902. Orahovica
 157. KNOBLOH Elizabeta 1885. D. Pištana
 158. KOSAROŠ Đuro 1913. Orahovica
 159. KOVAČ Ivica 1925. Orahovica
 160. KOVAČiĆ Ivan 1904. Orahovica
 161. KRULJAC Duka 1914. Orahovica
 162. KRULJAC Ivan 1923. S. Jošava
 163. KUNoviĆ Duka 1912. Orahovica
 164. LORiŠ Franjo 1913. Orahovica
 165. MAGENHEIM Stjepan 1906. Naudovac
 166. MARIČiĆ Josip 1922. Zaton
 167. MARIČiĆ Stjepan 1920. Orahovica
 168. MARIČiĆ Stjepan 1920. Zaton
 169. MAROJEViĆ Mijo 1915. Orahovica
 170. MATEK Ivan 1922. Orahovica
 171. MATEK Vinko 1926. Orahovica
 172. MEČENERO Magdalena 1899. Orahovica
 173. MESiĆ Milan 1919. Otočac
 174. MESiĆ Mirko 1925. Orahovica
 175. MIKIĆ Anto 1926. Orahovica
 176. MIKIČEViĆ Mijo 1928. Orahovica
 177. MOLNARIvan 1912. Orahovica
 178. NEKiĆ Mile 1912. Orahovica
 179. NEKiĆ Šime 1914. Orahovica
 180. NEMET Stjepan 1925. Orahovica
 181. NIKiŠiĆ Ante 1909. Perušić
 182. OGRAJŠEK Vladimir 1919. Orahovica
 183. PAVKOViĆ Tomo 1920. Orahovica
 184. PALOViĆ Jozo 1920. Budanica
 185. PERKOViĆ Franjo 1923. Orahovica
 186. PERKOViĆ Tomo 1907. Otočac
 187. PERKOViĆ Ivica 1920. Orahovica
 188. PERKOViĆ Ivica 1925. Orahovica
 189. PETRiČEViĆ Karlo 1915. Orahovica
 190. PETRUŠiĆ Jela 1915. Orahovica
 191. PINTARIĆ Ivica 1924. Orahovica
 192. PLAVČiĆ Mijo 1919. Brinje
 193. PLESa Antun 1919. SAD
 194. PLESa Ivan 1914. SAD
 195. PLESa Luka 1920. SAD
 196. PLESa Petar 1922. SAD
 197. PLESa Stjepan 1917. SAD
 198. PONKA Dragutin 1908. Orahovica
 199. PONKA Ivica 1922. Orahovica
 200. POSPIHALJ Stjepan 1919. Daruvar
 201. POSPIHALJ Zlata 1920. N. Bukovica
 202. PURGAČ Ivan 1921. Orahovica
 203. RADAN Andrija 1922. Hrvace
 204. RADAN Anda 1896. Hrvace
 205. RADAN Pavo 1918. Hrvace
 206. RADAN Pavo 1892. Hrvace
 207. RAJKović Alojzije 1915. Beljевina
 208. RONČEViĆ Ivan 1925. Obrovac
 209. SERTiĆ Stjepan 1898. Jezerane
 210. SERTiĆ Stjepan 1901. Brinje
 211. SERTiĆ Stjepan 1924. Orahovica
 212. SOBODiĆ Josip 1922. Orahovica
 213. STEIFELD Stjepan 1920. Orahovica
 214. STBL Antun 1910. Orahovica
 215. STIBL Franjo 1886. Orahovica
 216. STOJiĆ Ivan 1913. Mostar
 217. STOJiĆ Mato 1918. Mostar
 218. STOJiĆ Petar 1923. Mostar
 219. STOJiĆ Stipe 1927. Mostar
 220. ŠIFKOViĆ Ivica 1926. Orahovica
 221. ŠIFKOViĆ Matija 1922. Orahovica
 222. ŠIMATOViĆ Etelka 1903. Orahovica
 223. ŠIMiĆ Ivan 1919. Orahovica
 224. ŠIMiĆ Stevo 1921. Orahovica
 225. ŠIMiĆ Stjepan 1930. Orahovica
 226. ŠIMURiNA Slavko 1928. Orahovica
 227. ŠRAJNER Stjepan 1925. Privlaka
 228. ŠTAJNER Matija 1899. Orahovica
 229. ŠTiFTER Ignac 1900. Orahovica
 230. ŠTiFTER Ivan 1920. Orahovica
 231. ŠTiFTER Ivica 1890. Orahovica
 232. ŠTiFTER Marija 1892. Orahovica
 233. TAJMER Ivan 1906. Orahovica
 234. TAKAĆ Marko 1912. Koritna
 235. TANKOSiĆ Anka 1895. G. Pištana
 236. TiRZO 1917. Zdenci
 237. TOMAŠiĆ Marija 1910. Orahovica
 238. TOMiĆ Josip 1924. Orahovica
 240. TOMiĆ Pavo 1926. Orahovica
 241. TONKA Dragan 1926. Orahovica
 242. TONKA Ivica 1922. Orahovica
 243. TOSSINO Konstantin 1922. P. Slatina
 244. URBANEK Franjo 1908. Voćin
 245. VANEK Matija 1928. Orahovica
 246. VANEK Mato 1903. Orahovica
 247. VEGER Joško - Orahovica
 248. VERŠiĆ Josip 1915. Đurđenovac
 249. VIDUŠiĆ Stjepan 1920. Orahovica
 250. VINKO ViĆ Ivan 1907. Orahovica
 251. VINKO ViĆ Ivan 1920. Orahovica
 252. VINKOViĆ Ignjac 1924. Orahovica
 253. VINKOViĆ Stjepan 1909. Orahovica
 254. VINKOViĆ Stjepan 1914. Orahovica
 255. VIRAG Ivica 1915. Zdenci
 256. VINTER Vencl 1925. Orahovica
 257. VRKIĆ Franjo 1920. Kruševo
 258. VRKIĆ Ivan 1926. Orahovica
 259. VRKIĆ Juraj 1925. Orahovica

260. VRKIĆ Luka 1923. Zadar
 261. VRKIĆ Luka 1917. Zadar
 262. VRKIĆ Šime 1923. Kruševo
 263. VRKIĆ Tomislav 1919. Kruševo
 264. VUČINIĆ Josip 1904. Orahovica
 265. VUČINIĆ Jozo 1910. Orahovica
 266. VULIĆ Anica 1900. Posedarje
 267. VULIĆ Ante 1924. Obrovac
 268. VULIĆ Blaž 1926. Obrovac
 269. VULIĆ Đuro 1926. Orahovica
 270. VULIĆ Franjo 1922. Obrovac
 271. VULIĆ Jozo 1925. Orahovica
 272. VULIĆ Mića 1920. Obrovac
 273. VULIĆ Mile 1925. Orahovica
 274. VULIĆ Paško 1915. Obrovac
 275. VULIĆ Pavo 1880. Obrovac
 276. VULIĆ Slavko 1910. Obrovac
 277. ZIMA Pavo 1924. Orahovica
 278. ZUBAK Ivan 1920. Obrovac
 279. ZUBAK Josip 1923. Obrovac
 280. ZUBAK Josip 1923. Orahovica
 281. ZUBAK Jozo 1925. Obrovac
 282. ZUBAK Milan 1919. Obrovac
 283. FARŠAND Dragan 1922. Orahovica
 284. HRALA Karlo 1910. Orahovica
 285. TUNJIĆ Marko 1910. Virbanja
 286. GAŠPARIĆ Ivan 1910. Duzluk
 287. BOLJKOVAC Adam 1906. Orahovica
 288. DELBIJANKO Franjo 1923. Orahovica
 289. DORIĆ Pavo 1919. Orahovica
 290. DELBIJANKO Pavo 1920. Orahovica
 291. JANKOVIĆ Đuro 1923. Orahovica
 292. KLANICA Đuro 1909. Orahovica
 293. METIĆ Štipa 1914. Orahovica
 294. PERŠIĆ Branko 1908. Orahovica
 295. POSAVAC Luka 1906. Orahovica
 296. PRISILOVIĆ Antun - Orahovica
 297. PRISILOVIĆ Jozo 1914. Orahovica
 298. PRISILOVIĆ Jozo 1920. Orahovica
 299. PRISILOVIĆ Pavo 1917. Orahovica
 300. PURGAC Antun 1920. Orahovica
 301. ŠTRAPKO Đuro 1920. Orahovica
 302. UDOVČIĆ Ivan 1921. Orahovica
 303. VEG Ferdinand 1921. Orahovica
 304. VEG Ivan 1926. Orahovica
 305. BIŠOF Alojz 1926. Orahovica
 306. DOKUŠ Ivan 1901. Orahovica
 307. HOROVIĆ Mirko 1889. Orahovica
 308. KOŽOMAN N. - Feničanci
 309. MAJER Drago 1899. Virovitica
 310. MUCIĆ Mato 1906. Ljubuški
 311. PERŠIĆ Antun 1887. D. Motičina
 312. PETROVIĆ Jakob 1905. Otalj
 313. ROZINA Ivan 1912. Orahovica
 314. STRILIĆ Joso 1919. Gospic
 315. TEODOROVIĆ Milenko 1912. Dobro-

vić

NASELJA OPĆINE ZDENCI

1. AJZELI Stjepan 1913. Zdenci
2. AMBROŠ Franjo 1920. Zdenci
3. BIRO Mariška 1928. Bankovci
4. DIR Branko 1920. Zdenci
5. DURMIĆ Martin 1923. Bankovci
6. DURMIĆ Pavo 1921. Bankovci
7. DURMIĆ Vencel 1914. Bankovci
8. DURMIĆ Marija 1914. Bankovci
9. FINK Johana 1906. Bankovci
10. FINK Oto 1923. Bankovci
11. HAGER Eva 1890. Bankovci
12. HAGER Ivan 1890. Bankovci
13. INHOF Francika 1914. Bankovci
14. INHOF Josip 1923. Bankovci

15. INHOF Martin 1912. Bankovci
16. INHOF Pavo 1889. Bankovci
17. INHOF Terezija 1899. Bankovci
18. MALETA Mijo 1921. Bankovci
19. MOLNAR Đuro 1923. Bankovci
20. MOSBACH Ivan 1893. Bankovci
21. MOSBACH Marija 1894. Bankovci
22. PIGLER Franjo 1871. Bankovci
23. PIGLER Franjo 1921. Bankovci
24. PITZ Ivan 1927. Bankovci
25. ŠIŠULJAK Jozo 1923. Bankovci
26. ŠTAJNER Pavo 1915. Bankovci
27. ŠTAJNER Rikard 1907. Bankovci
28. ŠTRASER Ferdinand 1925. Bankovci
29. ŠTRASER Pavo 1913. Bankovci
30. ŠUK Ivan 1923. Bankovci
31. TAKAĆ Ferdinand 1918. Bankovci
32. TAKAĆ Martin 1915. Bankovci
33. VARGA Ivan 1926. Bankovci
34. KEKELIĆ Stjepan 1920. Zdenci
35. KOVAČEVIĆ Marina 1909. Bankovci
36. KOVAČEVIĆ Martin 1914. Bankovci
37. MILOŠEVIĆ Tomo 1921. Zdenci
38. MITROVIĆ Petar 1918. Zdenci
39. SAJNERT Stjepan - Zdenci
40. ŠIMURDA Jozo 1925. Zdenci
41. ŠIMURDA Milica 1908. Crnac
42. ŠIMURDA Pavo 1917. Zdenci
43. SIMURDA Stjepan 1918. Zdenci
44. ŠIMURDA Stjepan 1913. Zdenci
45. BOJKO Ivica 1939. Zdenci
46. BUŠLIJETA Adam 1925. Zdenci
47. BUŠLIJETA Jozo 1922. Starigrad
48. BUŠLIJETA Šime 1925. Starigrad
49. ČIŠ Andrija 1916. Zdenci
50. HORVAT Ivica 1922. Zdenci
51. KAPŠA Andrija 1914. Zdenci
52. KAPŠA Antun 1922. Zdenci
53. NEKIĆ Stjepan 1922. Zdenci
54. RONČEVIC Stjepan 1922. Zdenci
55. ZUBAK Martin 1925. Zdenci
56. ZUBAK Šime 1899. Perušić
57. ANDIĆ Franjo 1918. Zdenci
58. BAKIĆ Milan 1923. Zdenci
59. BARDAČ Franjo 1922. Zdenci
60. BEGOVAC Josip 1919. Zdenci
61. BEGOVAC Jozo 1915. Zdenci
62. BENDEK Adam 1916. Zdenci
63. BENDEK Adam 1913. Zdenci
64. BUBENIK Pavao 1917. Zdenci
65. BUKOVI Đuro 1910. Zdenci
66. BULAVA Mihalj 1925. Zdenci
67. CINGEL Stjepan 1925. Zdenci
68. DIMITROVIĆ Milka 1899. Zdenci
69. EICHLER Marko 1910. Zdenci
70. HRAŠEK Antun 1906. Zdenci
71. KIŠ Ivan 1923. Zdenci
72. KIŠ Ivan 1915. Zdenci
73. KIŠ Josip 1917. Zdenci
74. KIŠ Stjepan 1923. Zdenci
75. KNOBLOH Marija 1908. Orahovica
76. KOTRIŠ Ilija 1919. Zdenci
77. MAĐAŠ Stanislav 1919. G. Bakinci
78. MAZOK Karlo 1918. G. Predrejovo
79. MEDIĆ Gavro 1907. Zdenci
80. MOSLAVAC Milko 1919. St. Gradina
81. NAĐ Adam 1918. Zdenci
82. NAĐ Mijo 1920. Zdenci
83. NAĐ Stjepan 1922. Zdenci
84. POKRIVKA Ivan 1910. Zdenci
85. SABO Franjo 1920. Zdenci
86. SEMEŠ Jozo 1929. Zdenci
87. STRAPAC Andrija 1918. Zdenci
88. ŠPOLJARIĆ Mijo 1907. Zdenci
89. ŠTEFANEĆ Andrija
90. TARCAL Karlo 1921. Zdenci
91. TA VAŠI Đula 1920. Zdenci
92. ZELENKA Marko 1924. Zdenci
93. HMURA Josip 1904. Zdenci
94. HOLJENKO Radislav 1916. Zdenci
95. HOLJENKO Stevo 1913. Zdenci
96. MARIĆ Tomo 1920. Zdenci
97. BARJANAC Ivan 1915. Zdenci
98. BLAŽEVIĆ Mijo 1891. Zdenci
99. BLAŽEVIĆ Roko 1919. Zdenci
100. BLAŽEVIĆ Tomo 1920. Zdenci
101. BOŠNJAKOVIĆ Tomo 1914. Zdenci
102. BUCK Stjepan 1923. Zdenci
103. CIMERMAN Antun 1918. Zdenci
104. CIMERMAN Ivan 1919. Zdenci
105. CIMERMAN Josip 1912. Zdenci
106. ČAKALIĆ Tomo 1915. Zdenci
107. EŠKIT Stjepan 1917. Zdenci
108. FAJTA Josip 1928. Zdenci
109. FILIĆ Franko 1922. Zdenci
110. FILIĆ Milan 1913. Zdenci
111. FILIPEC Ana 1926. Zdenci
112. FILIPEC Oto 1924. Zdenci
113. FRENCIĆ Josip 1921. Zdenci
114. GENCER Josip 1895. Zdenci
115. GENCER Josip 1921. Zdenci
116. HALOŠ Franjo 1924. Zdenci
117. HANKOVIC Jula 1912. Zdenci
118. HORVAT Josip 1919. Mađarska
119. JERABEK Luka 1915. Zdenci
120. KARAPETRIĆ Franjo 1916. Zdenci
121. KARAPETRIĆ Josip 1921. Zdenci
122. KARAPETRIĆ Milan 1909. Zdenci
123. KARAPETRIĆ Pavo 1912. Zdenci
124. KELEMEN Andrija 1917. Zdenci
125. KOVAČIĆ Ivan 1906. Zdenci
126. KOVAČIĆ Juraj 1922. Zdenci
127. KOVAČIĆ Stjepan 1921. Zdenci
128. KRŠČANSKI Jozo 1915. Zdenci
129. KRŠČANSKI Milan 1912. Zdenci
130. LING Andrija 1927. Našice
131. LUDVIG Luka 1914. Zdenci
132. NAD Josip 1920. Zdenci
133. NAD Karlo 1915. Zdenci
134. PAULIĆ Marko 1917. Zdenci
135. PAULIĆ Pavo 1916. Zdenci
136. PAULIĆ Pavo 1924. Zdenci
137. PAVIĆ Kata 1896. Zdenci
138. PAVIĆ Mijo 1914. Zdenci
139. PAVIĆ Pavo 1890. Zdenci
140. POPIĆ Antun 1911. Zdenci
141. POPIĆ Pavo 1906. Zdenci
142. SEKOL Božidar 1915. Zdenci
143. SMETLER Malija 1914. Zdenci
144. STEJSKAL Mato 1923. Zdenci
145. ŠANTIĆ Ivan 1909. Bistrica
146. ŠORMAN Vinko 1928. Zdenci
147. TIR Rozalija 1917. Zdenci
148. TOMAŠ Josip 1923. Zdenci
149. TOMAŠIĆ Marija 1910. Kalinovnik
150. TOT Ivan 1910. Zdenci
151. VAJDA Aleksandar 1908. Zdenci
152. VARGA Stjepan 1924. Zdenci
153. VUKOVIĆ Ivan 1918. Našice
154. ZVONARIĆ Josip 1923. Zdenci
155. BOGUNOVIĆ Slavko 1923. Zdenci
156. ČERSENİK Andrija 1920. Zdenci
157. ČIŠ Josip 1921. Zdenci
158. GLIŠA Petar - Zdenci
159. JANTOŠ Pavo 1918. Zdenci
160. KRALJIK Franjo 1922. Zdenci
161. ŠKORVAR Martin - Zdenci d

DVIJE SUBOTIČKE PRESUDE (II.)

Ne želim propustiti zabilježiti podatak koji jamačno pridonosi razumijevanju mojih "otežavačkih okolnosti". God. 1970. objelodana je moja knjiga **Književnost bačkih Hrvata**. Naslov, sadržaj knjige (možda i razmišljanja u njoj) bili su podražaj i poticaj ne samo za osporavanje nego i razlog za osobni prijezir i obračun. Iz Subotice tada su uputili svoja pisma uredniku Vlatku Pavletiću osobe za koje se držalo da su hrvatski raspoložene: Balint Vujkov (spomenut u zbivanjima 1948.) i Geza Kikić. Nije mi poznato mogu li se pisma naći u kakvoj pismohrani, ali ih njih sam naslućivao "sutrašnjicu".

3. U izrečenoj, proglašenoj presudi najprije je stiliziran zajednički "pogrešni korak" nas trojice optuženika (jamačno preambula). Doslovce (na str. 2. i 3. Presude) piše :

"krivi su

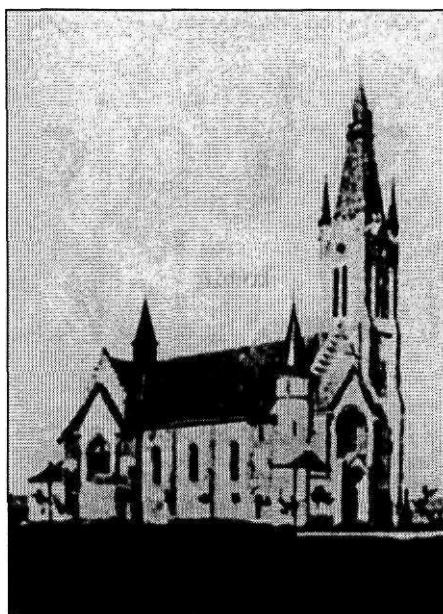
što su u vremenskom razdoblju od druge polovice 1969. godine do kraja 1971. godine u Subotici, Zagrebu i Ristovači kraj Bača u međusobnim usmenim i pismenim dogоворима i sastancima sa skupinama osoba kao i konkretnim političkim i kulturno prosvjetnim radom, svjesno, sustavno djelovali na izazivanju nacionalne mržnje među narodima i narodnostima SAP Vojvodine, pa su tako:

1. sudjelovali na nacionalističkom skupu - Simpoziju posvećenom pok. Dr. Josipu Andriću - poznatom nacionalistu i propagatoru ustaške ideologije u NDH, koji je održan 30. kolovoza 1969. godine u Ristovači kraj Baca na kojem se Sekulić dr. Ante i Gabrić Bela podneli pismene radove nacionalističkog karaktera u kojima se veliča Dr. Josip Andrić kao zaslужna osoba Hrvatskog naroda, koji radi su kao i rad Lončarević Juraja kasnije objavljeni u Zborniku o Dr. Josipu Andriću, a u kojim radovima Lončarević Juraja i Dr. Sekulić Ante pored veličanja Dr. Josipa Andrića, oživljava se ideja Panonske Hrvatske,

Piše:

Dr. Ante Sekulić

dokje optuženi Lončarević Juraj sudjeloval i u organiziranju ovog Simpozija u svojstvu podpredsjednika organizacijskog odbora.

Župna crkva sv. Marka u Žedniku
(Bačka)

2. krajem 1970. godine i tokom prve polovine 1971. godine u Zagrebu inicirali i aktivno sudjelovali u formiranju odbora Bačkih Hrvata pri Matici Hrvatskoj, a optuženi Lončarević Juraj u drugoj polovini 1971. godine i u formiranju odbora vojvođanskih Hrvata, nastojeći da kroz konkretne aktivnosti odbora ostvare okupljanje Hrvata iz Bačke odnosno iz Vojvodine koji žive u Zagrebu s namjerom da povezivanjem sa HKUD Bunjevačko kolo i pojedincima iz Subotice ne-samoupravnim načinom sa nacionalističkim pozicijama jednostrano i tendenciotno prikazu javnosti stanje u pojedinim oblastima društvenog života, utječući na daljnji razvoj međunarodnih odnosa a posebno na položaj Hrvata u Bačkoj."

Osim sitnijih pravopisnih rješenja vjerno sam prepisao uvodni dio presude.

Čitatelji će lako vidjeti daje s optuženim našao se u istoj skupini pokojni Dr. Josip Andrić, koji nije nikada bio ustaša, a k tomu na radiovalovima izvodile su se njegove tamburaške skladbe (u danima sudjenja), kao prvi skladatelj "bunjevačke opere" ispunio je novinske članke. No, priklučenje nama, privezan za "stup nacionalističkog srama".

Procita li tko danas, tridesetak godina poslije kaznenog postupka u Subotici god. 1972., "presudu" jamačno će se složiti daje središnji "krivac" Ante Sekulić, jer se na 42 stranice spisa najčešće "optužuje", "okrivljuje" njega. Budući da u slijedu teksta ne želim ovdje raspravljati o drugima, niti se komu ispričavati, priopćit će sami tekst presude (str. 3-5) u kojoj su pod toč. 3-11 popisani "grijesi" A. Sekulića. Naime, na str. 6. spomenute presude izrijekom se kaže, zaključuje:

"dakle, su optuženi Dr. Sekulić Ante pod točkama 1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10 i 11, Gabrić Bela pod točkama 1,2,12,13 i 14 i Lončarević Jurja pod točkama 1,2,15 i 16 sistematski propagandom i na drugi način izazivali i raspaljivali nacionalnu mržnju i razdor među narodima i nacionalistima koji žive u Jugoslaviji, a optuženi Dr. Sekulić Ante pod točkama 2 i 10 izložio je i poruzi vrhovnog komandanta."

Ne želim, dakle, raspravljati o drugim sudionicima, suputnicima i osobnim znancima, ali mi se nameće potreba priopćiti svoja "krivična djela" kako ih je Okružni sud u Subotici (ili koja druga vlast) video i oblikovao (samo su pravopisne izmjene u tekstu)

"optuženi Dr. Ante Sekulić :

3. U pismu upućenom 12. svibnja 1969. godine Gabrić Beli komentirajući govor Druga Tita održan dan ranije u Crnoj Gori između ostalog naveo: "u Crnoj Gori se govori sa pjenom na ustima o nama, o našim ravnicama, o našim

dragim zemljacima", ne provjerava se ništa nego se jasno daje do znanja da smo prepušteni bratskom zagrljaju. To što nemamo ni svojih škola ni svojih kulturnih ustanova, što smo gospodarski potisnuti - to je sve u redu! Morali bismo ujediniti snage, sve ono što još pošteno diše i raditi znanstveno, kulturno, solidno".

4. U pismu Matici Hrvatskoj od 2.XI.1970. godine kojim predlaže osnivanje komisije - odbora Bačkih Hrvata i pledira da Matica Hrvatska učini nešto za Bačke Hrvate, za koje očigledno misli da su u neravnopravnom položaju između ostalog navodi: "ćutim duboku potrebu da u ovim povjesnim lomovima učinimo nešto za Bačke Hrvate, uvjeren sam da još nije kasno i da nije sve izgubljeno".

5. U pismu upućenom Gabrić Beli od 7.XI.1970. godine osvrćući se na izdavanje kalendarja za 1971. godinu od strane Župnog ureda Svetog Roke iz Subotice pod nazivom "Subotička Danica", između ostalog navodi: "ali sigurno je Danica prijelom u našim novijim tokovima života. Javila se snaga koj a nij e htjela biti u zamišljenim i zbiljskim okvirima". Nadalje komentirajući negativne ocjene koje su dale društveno političke organizacije o navedenom kalendaru, navodi: "boli me, sve me boli, napadaju su prljaviji od kraljevsko jugoslovenske žandarmerije pa i od madžarskih čendera".

6. U pismu upućenom Lončarević Juraju od 13.XII.1970. godine u kojem je pored ostalog objašnjavao i ciljeve budućeg odbora Bačkih Hrvata čije formiranje je bilo u pripremi između ostalog napisao: "i vjerujemo da svi mogu puno učiniti ako budu povezani, udruženi i jedinstveni u njima i stavovima, treba sredini u kojoj živimo, cijelom Hrvatskom narodu reći da nas ima, da smo tu, a zatim tražiti i braniti prostor na kojemu živimo (ne mi, nego naši na bačkim, banatskim i srijemskim prostorima)"; "u ovom trenutku tako držim i shvaćam naš rad - ne bi nas trebala dijeliti odjeća, znanje, životni poziv, niti dob, nego nas

treba povezivati i udruživati ljubav prema zavičaju, prema Hrvatskoj i prema Bačkoj Hrvatskoj. Udruživanje svih Hrvata ne samo iz Bačke nego i onih iz Baranje, Srijema i Banata treba postati jurišna moć u osvajanju, čuvanju i preporodu naše domaće grude".

7.. Točno neutvrđenog dana sredinom listopada 1971. godine prilikom posjeta Gradskoj biblioteci u Subotici u razgovoru sa Gabrić Belom, Kulešević Amalijom i Sendjerđji Ištvandom, o njegovom radu - referatu, kojeg je pripremao za Simpozij o Stjepanu Radiću iznio da će u spomenutom radu o položaju SAP Vojvodine navesti da: "Vojvodina u državno pravnom pogledu nije postojala, da je ona bila sastavni dio Bač Bodroške Županije, da je ovo područje Hrvatsko i da Bačka nije pripadala Srbiji". Na upozorenje da ne bi smio tako otvoreno pričati, rekao je pred spomenutim osobama da Bačka pripada Hrvatskoj, da Madžari iz Banata preplavljuju Bačku i da je bunjevački živalj u pogledu svog opstanka na ovo području ugrozen, napominjući Sendjerđji Ištvantu, "vi ostanite u Banatu".

8. Tijekom 1971. godine u svom radu "Radić i Bačka" koji je napisao za Simpozij o Stjepanu Radiću, tendenciozno citirao pojedine stavove Stjepana Radića i drugih o položaju Bačke, Banata i Baranje poslije I. svjetskog rata kako bi na taj način doveo u pitanje osnovanost današnjeg statusa Vojvodine kao Socijalističke Autonomne Pokrajine u okviru SR Srbije, pa je tako između ostalog citirajući Stjepana Radića napisao: "Bačka i Baranja, koji se danas sa Banatom nerazumno i nelogično nazivaju Vojvodinom" (nerazumno, jer to nikada nije bila nikakva Vojvodina, nelogično jer Vojvodina koliko je postojala bila je djelo carske Bečke vojničke politike, koju Beograd tobože neće ni u čemu da slijedi) u kojoj su Srbi prema Hrvatima u posve neznatnoj manjini - ne smij e se upravljati kao čisto Srpske zemlje, nego tu - na osnovu sporazuma između Hrvatske i Srbije, treba sprovesti plebiscit pod zaštitom lige naroda, a na pitanje Srbija Beograd ili Hrvatska Zagreb"; nadalje

uspoređujući sadašnju situaciju s predratnim citirao Dr. Franju Tuđmanu: "u sadašnjem razdoblju borbe protiv hegemonističko-unitarističkih tendencija, naraslih pod zastavama socijalističkog integralizma", dodao svoj komentar: "Radićeve zamisli o Bačkoj, o ljudima na našoj narodnoj periferiji svraćajući pozornost i nude razmišljanje. Prije svega, o Bačkoj koja je ipak poslije II. svjetskog rata uključena, utopljena i izgubljena u "Vojvođanskom sklopu". Poslužimo li se nedragim riječnikom, taj je kraj uistinu "ujedinjen" u današnju Vojvodinu. To što nije takva simbioza ostvarena poslije 1918. godine, sigurno je zasluga Radićeva."

9. Sredinom 1969. godine u prostorijama Gradske biblioteke u Subotici u razgovoru sa Kikić Gezom iz Subotice rekao govoreći o unitarizmu, da učitelji u Subotici insistiraju da se djeca izjašnjavaju kao Jugosloveni.

10. Točno neutvrđenog dana sredinom listopada 1971. godine u Gradskoj biblioteci u Subotici u razgovoru sa Sendjerđji Ištvandom govoreći o posjeti Predsjednika Republike Zagrebu pogrdno se izražavao o njemu nazivajući ga imenom "Mujo".

11. Sredinom 1969. godine u povodu smrti popa Ivana Kujundžića, koji je inače zbog svoje neprijateljske djelatnosti 1947. godine bio osuđen na 13 godina strogog zatvora, u članku kojeg je primio od optuženog Gabrić Bele pod nazivom "Uspomeni Ivana Kujundžića" izvršio izmjene i dodao svoje riječi: "nestao je upravo u trenutku kada je čitav jedan naraštaj koga je odgajao ušao u borbu da Bački Hrvati ostvare svoja prava na život i rad", koji članak je pod pseudonimom Tin Kulić objavio u Danici katoličkom godišnjaku za 1970. godinu."

U svojoj obrani sam uvijek isticao, da sud u Subotici "nije nadležan" za postupak prema meni, jer, nisam stanovnik ni Subotice, niti kojega drugog naselja na području Bačke. Dakako, sud "nije razmatrao to pitanje". Što sam sve govorio u svojoj obrani, zabilježeno je na str. 10-12 spomenute "Presude". Znao sam da je

svaka obrana uzaludna, jer nakon što je pala odluka o uhidbi nije bilo nikakve nade da će već pripremljena presuda biti izrečena. Naime, nisam znao za kaznu, ali mi je Dr. Stjepan Gabrić, subotički odvjetnik, koji je bio zamjenik moga branitelja, na moj upit za njegova posjeta, rekao da treba dočekati presudu u Zagrebu (I. Čičku, D. Budiši i drugima), jer će tada biti moguće predmijevati kaznu za nas u Subotici. Za javnost je jamačno od svega najzanimljivije što je stručno, odvjetnički rečeno o postupku, posebice o optužbama protiv mene.

Branitelj Dr. Lav **Znidarčić** je obranu temeljio na slijedećim činjenicama (usp. str. 15-16):

- optuženik nije učinio djelo za koje se optužuje, jer nema suglasnosti između zakonskih elemenata djela i činjeničnih navoda optužbe; ne može se u preambuli optužnice utvrditi zakonski opis djela, već je potrebno prvo iznijeti činjenice,

- javna optužba nije iznijela ni jedan dokaz za preambulu, niti postoje u pojedinačnim djelima elementi za nju;

- Simpozij o pokojnom Dr. Josipu Andriću bio je javan, ni prije niti kasnije nije bilo javnih primjedaba o njemu;

- tijekom postupka nije iznesen ni jedan dokaz da je Dr. Josip Andrić bio nacionalist i ideolog ustaškog pokreta, a mišljenje Viktora Novaka nije nikakav dokaz jer ga činjenice opovrgavaju. Andrić nikada nije bio osuđivan, a i danas (tj. 1972.) izvode mu se djela. Prema tome, sudjelovanje na simpoziju nije i ne može biti kazneno djelo. K tomu, sudjelovalo je oko 30 predavača, koje nitko ne optužuje za sudjelovanje;

- Panonska Hrvatska je izraz koji se često rabi, a optužba nije dokazala zašto je spomenuti izraz nedopustiv;

- Odbor bačkih Hrvata nije utemeljen, a sudjelovanje u razgovorima o osnutku nije kaznena radnja budući da samo u Zagrebu ima preko 30 zavičajnih klubova;

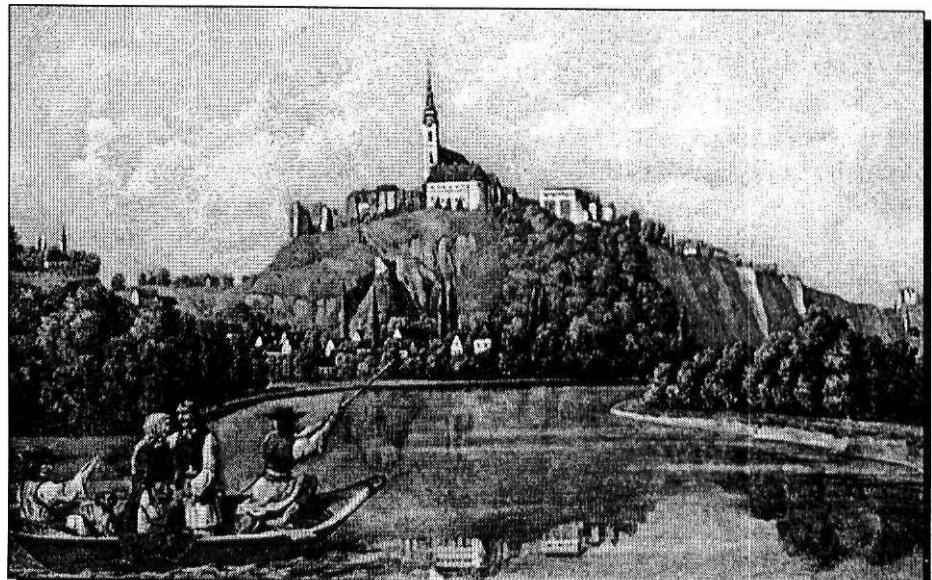
- u svezi pisma Beli Gabriću 12. svibnja 1969. ne može se goniti jer je nastu-

pila zastara; u pismu pak od 2. studenog 1970. nema elemenata nacionalne mržnje u SFRJ; u pismu pak od 7. studenog 1970. nalazi se stručna ocjena kalendara i ne može se pisac teretiti zbog njegove prosudbe o kraljevskoj žandarmeriji i madžarskim čenderima;

- djelo/rad **Radić i Bačka** nije dovršeno, nije čitano, radi se o privatnom radu od kojega je jedan primjerak autor posao Beli Gabriću, a drugi Matici Hrvatskoj koja je spremala znanstveni

I danas sam zahvalan branitelju za riječi koje je izrekao i napor koji je uložio u obrani bačkih Hrvata i mene osobno. Znali smo obojica da ne ćemo polučiti pobedu istine. (Zanimljivost: potpisnici optužbe bili su nekoć u podmlatku hrvatske križarske organizacije; svjedok Geza Kikić također, ali je već u ratnim godinama postao član komunističke strane).

Pokušaj da što pouzdanije objavim što se događalo u kasnu jesen 1972. u Subotici, temeljio se na sudskim spisima.

Pogled s Dunava na Ilok i crkvu sv. Ivana Kapistrana

skup o Stjepanu Radiću; radilo se o članku u kojem su iznesene znanstvene misli i povjesne činjenice;

- u članku o Ivanu Kujundžiću nitko ne napada nikoga, ne raspaljuje se mržnja, a spomenuta osoba bila je poznati kulturni djelatnik;

- optuženi B. Gabrić, J. Lončarević i A. Sekulić se nikada nisu sastajali, njihova su pisma prijateljska u kojima se ne spominju drugi narodi i narodnosti; narodni osjećaj i rad za prava svog aroda ne mogu biti inkriminirani.

U svojoj obrani Dr. L. Znidarčić je spominjao i susrete s Ištvanom Szentgyorgyijem i Gezom Kikićem (budući da spomenute osobe jamačno još žive ispuštam dijelove u kojima se spominju).

- Bila je jesen, lijep sunčan dan kada su proglašili **Presudu**. U podne. Bio je moj rođendan.

Spomenuo sam da je 16. studenog 1972. u podne proglašena presuda koja doslovce (str. 7. **Presude**) glasi da sudbeno vijeće u "ime naroda" osuđuje/kažnjava:

"Optuženog I. reda Sekulić Dr. Antu na skupnu kaznu strogog zatvora u trajanju od 2 (dvije) godine i 6 (šest) mjeseci.

"Optuženog II. reda Gabrić Belu na kaznu strogog zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 6 (šest) mjeseci.

Optuženog III. reda Lončarević Juraju na kaznu strogog zatvora u trajanju od 1 (jedne) godine i 6 (šest) mjeseci.

U izrečenu kaznu strogog zatvora svoj trojici optuženih ima se uračunati

vrijeme provedeno u pritvoru od 20. lipnja 1972. godine pa nadalje.

Optuženi se solidarno obvezuju da u roku od 15 dana od pravosnažnosti presude pod prijetnjom prisilnog izvršenja nadoknade ovome Sudu troškove postupka u iznosu od 2.135,10 dinara, a na ime paušala svaki da plati po 200.- dinara.

Prema optuženima Sekulić Dr. Anti, Gabrić Beli i Lončarević Juraju primjenom člana 61-g KZ izriče se mjera sigurnosti zabrane javnog istupanja u stampi, na radiju, televiziji i javnim skupovima za vrijeme od 2 (dvije) godine, računajući od dana izdržane ili oproštene kazne."

Nakon izricanja presude vraćeni smo sva trojica u zatvor u kojem smo čekali "prebacivanje" u Srijemsku Mitrovicu, gdje smo izdržali svoje kazne "do daske". Branitelji su pokušali (možda i formalno) učiniti što žalbom Vrhovnom суду SAP u Novom Sadu. Znali su oni, kao i mi, da je sve konačno odlučeno još i prije uhidbe, ali pokušali su iskoristiti uputu o "pravnom lijeku". Boravak pak u poznatoj tamnici u Mitrovici je posebno poglavljje u osobnom životopisu.

U cilji sam poslje izricanja presude razmišljao o sebi: što se to događa s hrvatskim narodom, s mojim zavičajem, sa svima nama u kasnu jesen 1972. ?

Drevno biblijsko pitanje o istini produbljeno i produhovljeno je prožimalo moje biće. Svjetonazorski sam raščlanio svoje ponašanje tijekom života, mjerio sam postupke prema postojanim načelima i pravilima u skladu s obvezama koje proistječu prema drugima, prema obitelji, narodu, i prema sebi. Dostojanstvo istine i pravde u mojoj životu bilo je poniženo, baš kao i moje osobno dostojanstvo.

U razmišljanjima o zbivanjima 1971. i 1972. u hrvatskom narodnom životu (a bački Hrvati su integralni njegov dio) našao sam sebe kao osobu o kojoj svatko, baš svatko ima slobodu govoriti što mu se prohtije, postupati kako to god želi bez ikakve etikete, pravne ili kakve druge

odgovornosti. U razdoblju od rane jeseni 1948. do kasne 1972. o tome sam stjecao iskustva prema riječima - koje sam spomenuo -: "mi sve možemo".

Teško mogu bez brojnih pitanj a prihvati da mi se "to dogodilo". - Ljudi s kojima sam živio, s punim povjerenjem razgovarao, kojima sam možda i pomagao, našli su se spomenutih godina na strani koja nije pripadala meni. Ili sam se možda ja našao na krivoj, neprofitabilnoj "strani"?

No, sva moja razmišljanja nisu pomogla mome Jedincu, koji je odlukom "humanog socijalizma" ostao sam. U ono vrijeme — "malodobnik". Gimnazijalac, koji nakon smrti majčine ostade bez drugoga roditelja. Zašto ? U ime čega ?

Moje domoljublje, ljubav prema narodu i zavičaju bili su izvrgnuti poruzi, podsmijehu. Hrvatska ? Bačka Hrvatska ? U tim danim ?

Nemam pravo optuživati za kasnu jesen 1972. nikoga. Ni moje bivše odgajanke, niti osobe, koje sam zvao prijateljima. Nikoga. Svatko, naime, osobno nosi svoj križ, manjkavosti, pogreške. Ja pak moram pred sobom priznati, da mi je prvi deset mjeseci samoće ("samice")? pomoglo nutarnjem životu. U mitrovačkom zatvoru upoznao sam "lopopski" život (stražari su nas zvali lopovima). Bolna su to životna iskustva, ali dragocjena za osobnu izgradnju.

Posljedice kasne jeseni 1972. bile su veoma teške: nikada nisam dobio stalnu službu (u Hrvatskoj). Prijezir "ispravnih" ljudi bio je golem. Zašto ? Tješio sam sebe iskustvom, da svaki čovек postupcima, ponašanjem, govorom iskazuje, legitimira sebe. Sebe u potpunosti.

* * *

Otvorom veoma sažetoga pregleda zbivanja u bačkoj Hrvatskoj 1948. i 1972. želio sam ispuniti želju znancima koji drže da takve događaje treba sačuvati za spomen, za povijest. Pišući o spomenutim zbivanjima nastojao sam sačuvati spomen na moje supatnike,

osobno dostojanstvo sudionika u zbivanjima. Sve što se, naime, dogodilo već je prošlost, većina sudionika su mrtvi. Na kraju pak i moga životnoga puta, jamačno sam bio dužan ovo učiniti: vratiti dug povijesti, rodnome kraju, Domovini. Dug vratiti za spomen ljudima i vremenu, sebi pak za - mir.

Mudri luđak

(Ivanu Raosu)

Mario BILIC

luđakova pjesma

zna se naizust

jer on je mudrac

ovoga svijeta

on je zakon

nenapisani

i ptica bez leta

njegovo slovo poplaši

razbor

i u tvog se Matana

vrže

jer ta se brzina ludosti

ne može voziti

brže

on je ulio snagu

u mišicu tvoga pera

te se poklonio vragu

pa i dalje po svome tjeri

ludo je o njemu pisati pjesme

i bdjeti dok ne svane

jer će presušiti česme

i ubit nam dušu

moj Ivane

Uspomene Štefa Dolenca (VII.)

PREKO GLAVNJAČE U SRIJEMSKU MITROVICU

uđenje je završilo vrlo brzo i nas petnaestorica "dobro organiziranih i povezanih u jednu rušilačku grupu", odvojeni smo i odvedeni na razne strane. Ja sam sa svojom skupinom završio u beogradskoj "Glavnjači". Tu smo proveli nezaboravnu noć u jednoj povećoj prostoriji, u kojoj je na betonu ležala masa raznoraznih kriminalaca. Teško je bilo među tom jadnom svjetinom pronaći mjesto za sjesti ili barem za čučati

Nakon očajno provedene noći, sutradan smo "crnom maricom" nas sedmorica: **Sarampovec, Ljubić, Grahovac, Furdek, Sclišanec, Vrtiprah** i ja prebačeni na beogradsku željezničku postaju, i to povezani žicom, da slučajno ne pobegnemo. Našli smo se konačno na svježem "vazduhu" i omamljeni proljetnim travanjskim suncem skljokali smo se na tlo kao pijani, na jednom od željezničkih perona, ne brinući se kamo nas vode naši "anđeli čuvari". Bilo nam je svejedno kamo i kuda idemo i gdje ćemo se zaustaviti, jer ono najgore je bilo iza nas, a pred nama su duge godine robije s prinudnim radom.

Srijemskomitrovička karantena

Konačno je došao kraj i našeg puta i neizvjesnosti, jer smo stigli do najzlogasnijeg kazamata u ono vrijeme u Jugoslaviji, Srijemske Mitrovice. Dovedeni smo u tzv. karantenu, poveću sobu s dobro napunjениm slamaricama poslaganim na beton, ali za nas je to bilo ravno hotelu A kategorije.

Još veće iznenadenje je uslijedilo kad smo dobili, za ono vrijeme i nakon svega što smo prošli i obilnu porciju "spanaća" i jedan krušić, bolje reci pečenu kukuruznu pogačicu. Tko sretniji od nas! Osim toga i "ugodni" ležaji su nam bili na raspolaganju. Mogli smo se opružiti koliko smo dugi i široki. Prošlo je i tih nekoliko dana u karanteni, gdje smo s nestrpljenjem i znatiteljom očekivali, što će biti dalje s nama.

Konačno su nas razdvojili i razmjestili po raznom sobama u tzv. I. zgradu. Sobe su bile ogromne. Uza zid su bile smještene slamarice, a po duljini sobe i to u sredini bila su dva reda slamarica. Na cijevima pričvršćenim na zid, koje su trebala služiti zimi za grijanje (toga nije bilo), uljenom je bojom bila povučena crta na svakih pola metra, koja je označavala životni prostor svakog uznika. Naši susjedi u sredini sobe morali su se ravnati prema nama, a naše

Piše:

Stjepan DOLENEC

kovčega ili kartonske kutije s našim osobnim stvarima t.j. donjim rubljem, higijenskim potrebitinama i hranom koju smo dobivali od kuće, mogli smo držati pod glavom ili pod nogama.

Nasuprot ulaznim vratima u toj ogromnoj sobi, svakako duljoj od 40 metara, u kojoj je bilo i do 200 uznika, nalazile su se dvije prostorije. U jednoj se nalazio korito s nekoliko slavina hladne vode, a u drugoj je bilo nekoliko čučavaca. Ujedno te dvije sobe su služile i kao pušionice. Tu se moglo pušiti do mile volje, dočim je za one koji su bili uhvaćeni s cigaretom u dnevnoj sobi slijedila kazna od nekoliko dana "samice".

Nažalost od moje skupine nitko nije bio samnom, pa mi je bilo jako teško.

Na moju veliku sreću, svoj sam životni prostor dobio pored **Zlatka Premeca**, Hrvata iz okoline Ludbrega, koji mi je pomoćao u tim prvim danima robianja, a pogotovo kasnije, kad sam zajedno s njim radio u auto-remontnoj radionici.

U tim ogromnim sobama, kojih je bilo više u I. zgradu, najviše je bilo Srba, pa onda Nijemaca, nešto Šiptara, pokoji Talijan, a u mojoj sobi bilo je svega nekoliko nas Hrvata. Ostali su mi u sjećanju **Franjo Mikulić, Mijo Kevo i Mikeli Andrić Nakić**. Vremenom sam kasnije, na jednosatnoj šetnji u krugu kaznionice, upoznao osobno mnogo robiša, čijih se imena i danas sjećam. To su **Matija Pitinec, Karlo Godić, Luka Anić, Emil Blažević, ing. Franjo Koščak, Franjo Mokrović** (zagrebački gradonačelnik), tekstilni industrijalac **Teo Karović Vlado**, Hebrangov istražitelj **Tibor Vaško**, domobranski general **Zvonimir Stimaković**, zemunski gradonačelnik **Baltazar Šklebar** i drugi.

Upamtio sam i neke četnike, ljoticeve i nedićeve. To su ing. **Marko Zečević** (brat mu **Vlado** u to je vrijeme bio ministar u vlasti Srbije), **Dragoljub Jovanović, Damjan Kovačević i Lazar Prokić**, te ministri u Nedićevoj vlasti: **Radenko Stanković**, kraljevski namjesnik, **Duro Vilović, Vojin Andrić** - predsjednik Vojnog suda kod generala **Draže Mihajlovića, Slavoljub Vranješević** komandant četničkog odreda kod Banja Luke, **Sveti Jovanović, Miroslav Čirović** i mnogi drugi čijih se imena ne sjećam.

Upamtio sam i neke strance, poput **Franza Neuhausena**, opunomočenika III. Reicha za jugoistočnu Europu, generala **Waltera Furowa, Werner Poeschela**, te **Ongaroa Pija**, talijanskog špajuna iz Monfalconea kod Trsta, ali i Šiptare **Ramadana Redžu i Rustena Svatovca**.

Prvo pismo roditeljima

Raspoređeni smo bili uglavnom na rad u stolariji, uglavnom politirnici, a jedini je Furdek bio određen na rad u Zubnu ambulantu. Uz svakodneni rad pohađali smo i tečajeve za zanimanja. Ljubić je polazio školu za elektromehaničara, Grahovac Ignac za stolara, a ja za strojopravara. Nije nam preostalo drugo, nego se priviknuti na novi život. Nakon nekoliko mjeseci našeg nejavljivanja valjalo je napisati i prvo pismo našim roditeljima.

Došao je i taj dan. Dne 2 svibnja 1951. sam na komadiću papira veličine dopisnice napisao na prvoj stranici 37, a na drugoj 39 redaka teksta, u kojem se nije smjelo napisati ono što sam želio, već ono što će cenzura odobriti. (Pismo i danas čuvam.)

Mojim roditeljima je bilo potpuno jasno što sam pisao, kao i ono da mi "ništa ne fali", ali ih ujedno obavještavam da mi mogu dva puta mjesečno slati paket od 7 kg s hranom, i jedan takoder od 7 kg s voćem. Čitajući danas ta pisma (moji su ih roditelji sva sačuvali), ispisana tako sitnim slovima, zapazio sam posebnu molbu, koja se odnosila na sadržaj paketa. Tražio sam da mi u paketu pošalju svakako 2 kg slanine, 1 kg masti, malo šećera i još nešto nepokvarljive hrane.

Roditelji su bili u boljem položaju što se pisanja tiče, jer su mogli pisati koliko žele, ali ne baš i ono što su htjeli, jer na tim pismima osim poštanskoga žiga stajao je i žig na cirilici: "cenzurisano". Posebno su morali voditi računa da uz moje ime i prezime na poštanskoj omotnici mora biti napisano, na prvom mjestu, osuđenik, pa onda iza imena i prezimena i "famozni" matični broj. Ovog je puta on bio: 2498.

Željno očekivani prvi paket ipak nije stigao poštrom, već mi ga je osobno donio otac. Teško mijes danas opisati taj prvi susret, koji je trajao svega deset minuta. Pozdravili smo se poljupcem, držeći ruke na ledima, a pokraj nas je stajao "kulov" (stražar). Otac me je pokušao utješiti i ohrabriti, ali ja sam ga prekinuo, rekavši mu da je sve u redu, te da se ne brinu o meni, da sam se pomirio sa sudbinom i da

ću ono što me je snašlo pokušati što bezbolnije izdržati. Kako sam samo zavaravao oca i sebe tada, jer onda još nisam bio ni svjestan što me sve čeka i koliko dugo će sve to trajati?!

Nakon svakodnevnoga, osmostavnog rada koji su morali u kaznionici svi održavati, osim onih koji su bili disciplinski kažnjeni za različite prijestupe, poslije podne bi bili pušteni u krug kaznionice na tzv. slobodnu šetnju. Ona je trajala svega jedan sat. To je bila prilika da se nađem sa supatnicima, da na brzinu izmijenimo nekoliko riječi, a također i zgoda da se upoznamo s drugim uznicima. Previše bi prostora trebalo za opisati sve dogodovštine iz kaznionice, ali jednu ću opisati.

Svakodnevno pretresani i prebrojavani prilikom odlaska i povratka s posla, naši vjerni "anđeli čuvari" su primijetili kod pojedinaca neki čudni sjaj u očima, spoticanje, pa čak osjetili i neki čudan zadah, sličan alkoholnim parama. Jednostavno, nenormalno ponašanje pojedinaca. U takvim ili sličnim prilikama uslijedi uvijek generalni pretres po sobama. Kod jednog sumnjivca pronađena je jedna bočica napunjena pravom pravcatom šljivovicom. Drug **Marković**, inače svima nama dobro poznati udbaš, po službenoj dužnosti zvan "preodgajateljem", uz metode koje su nam svima bile dobro poznate, brzo je doznao pravu istinu.

Svaki od robijaša koji je ima novca, mogao je naručiti u tzv. kantini šljive bistrice. Mnogi od nas su tu pogodnost koristili, jer nisu primali pakete, čak ni one sa hranom, a kamoli one s voćem. Dosta tih šljiva završila je kod **Keca**, poznatoga beogradskog kriminalca, koji je radio kao ložač u ložionici. Promučurni kriminalac nije se baš vruć vode napisao na svome radnom mjestu, vremena za razmišljanje je imao na pretek, i tako je došao na ideju, da uz pomoć svojih, njemu sličnih *geliptera*, napravi jedan manji kotao za pećenje rakije. Smišljeno i učinjeno! Zaradaje bila dobra, a glavno sredstvo plaćanja bile su "pljuge" (cigaretе), jer to je ionako u svim kaznionicama bilo glavno sredstvo plaćanja. Za njih se moglo sve kupiti, a strastveni pušači, kojima nije bilo dovoljno 10 cigareta dnevno (toliko se moglo dobiti u paketu ili kupiti u kantini), davali su i ono što nam je svima nedostajalo i život značilo - svakodnevnu hranu ili sadržaj dobivenih paketa! Nije to bilo dugog vijeka i kotao je završio na počasnom mjestu u muzeju KPD-a, Kec u samici, u kantini se više nisu prodavale šljive, a za potrošače dobre kapljice nastali su crni dani.

Premještaj u Lepoglavlju

Kako tko, netko se lakše, a netko teže uklopio u taj teški i mukotrpni kaznionički život. Vremena za razmišljanje je bilo do-

sta, pa se među nama rodila ideja o premještaju u KPD Lepoglavlja. Čak smo preko oca Ignaca Grahovca dobili poticaj i nagovještaj, da sačinimo molbu za premještaj u KPD Lepoglavlja. Naime bratić I.G. koji je tada bio velika "zvjerka" (**S. Posavec**) u Zagrebu, dao nam je do znanja, da bi bilo svakako bolje doći u Lepoglavlju, jer je ona u Hrvatskoj, a Srijemska Mitrovica se - danas - nalazi u Srbiji.

Svi koji smo bili u Srijemskoj Mitrovici se nisu s tim složili. Ipak, nas trojica (Ljubić, Grahovac i ja), poručismo roditeljima da podnesu molbe za naš premještaj. Isto je učinio i **Ivan Radotić** koji se nalazio u Požarevcu, a bio je osuđen s nama. Molbama naših roditelja je udovoljeno nakon što su platili troškove premještaja, i u subotu, 2.kolovoza 1952., nas trojica smo pod pratinjom dvojice stražara upućeni u KPD Lepoglavlja. Stražari-pratitelji su bili začuđujuće korektni i mi smo slobodno razgovarali, te smo brzo stigli u Zagreb. No, bili smo upozorenji, da bi pokušaj bijega bio koban za nas. No, mi smo dali svoju riječ, da to ne dolazi u obzir, pa nas čak nisu ni vezali.

Imali smo sreću, jer smo - čekajući vlak za Varaždin - uspjeli na peronu naći mjesta na jednoj klupi, na kojoj je dremukao neki čovjek. Pogledavši ga malo bolje dremljivca - kojeg li čuda - u njemu smo prepoznali našega mještanina **Ivana Puhalu**. On nas, onako dremovan, nije prepoznao. A kako i bi, onako "lijepo" odjevene, s čudnim kapama na glavi. No, kad smo mu rekli tko smo, počeo se meškoljiti na klupi i s velikim je strahom odgovarao na naša pitanja. S obzirom na to da sam ga dobro poznavao, jer je bio ujak momu svaku (suprug moje sestre), **Josipu Trnskom**, zamolio sam ga da nam kupi i kriomicu donese jednu bocu oštrogapića, a za novac neka se obrati mom ocu, jer mi u džepu nismo imali ni prebijene pare. Nažalost, on je sav protrognuo od straha, bilo mu je jako nelagodno, digao se s klupe rekvši da mora na vlak, ali je obećao da će čim dođe doma, otići do naših roditelja i izručiti im naše pozdrave.

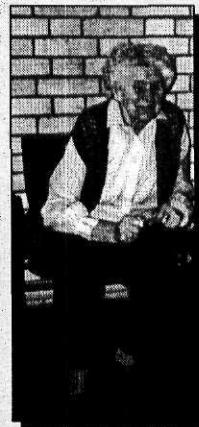
Ostali smo pomalo razočarani, jer nam se nije uspjelo dočepati željenog pića, ali s druge smo strane bili sretni i zadovoljni, jer smo, eto, sreli našega mještanina, koji će svakako taj naš susret ispričati prvenstveno susjedima, pa onda rodbini i svima ostalima. Svi će znati da smo sada malo bliže domu, u Hrvatskom Zagorju, a to je ipak bliže voljenoj nam Podravini, nego Srijemska Mitrovica. Uskoro je došao i vlak za Varaždin, kojim smo nastavili put prema Lepoglavlju. •

U spomen Verici Vincijanović

Višnja SEVER

I opet nas ostavi jedna naša draga supatnica Verica Vincijanović

Svaki rastanak ostavlja trag. Smrt rasvjetljuje ljudske odnose. Ovisi o tome gdje smo se sreli, kako smo proživjeli dane i godine s osobom koja se preselila u vječnost. Kakve su nas ideje, misli i osjećaji vezali.

Verica Vincijanović

Verica Vincijanović Kartić rođena je u Požegi 24. VIII 1923., u uglednoj hrvatskoj obitelji Vincijanović. Provela je sretno djetinjstvo u krugu svojih roditelja, braće i sestara Mire i Finice.

Da će je život u doba djevojaštva baci u okove i to baš u njezinom voljnom gradu Požegi to sigurno nije nikad ni mogla sanjati.

U KPD Požege provela je teške godine sa sestrom Mirom.

Bila je suđena na smrt 7. XII 1945. i pomilovana. Na slobodu puštena je nakon 7. siječnja 1952.

Bila je hrabra djevojka s iskrenim tamnozelenim očima, rumenim obražima i čvrsto stisnutim usnama.

Odani prijatelj spreman u svakom trenu pružiti pomoć svojoj supatnici.

Nakon izlaska iz KPD-a seli s majkom i sestrama Mirom i Finicom i bratom Stjepanom u Osijek.

Ovdje se zaposli. Udale se u Travnik za udovca s djecom, gospodina Alojza Kartica. Predaje se svim srcem da podigne djecu.

Kasnije za države Hrvatske seli sa suprugom u Osijek.

4. rujna 2000. umire u 8 i 30 od šećerne bolesti.

Tvoj svjetli vedri lik ostat će u svima nama u srcu koji smo te poznavali u doba tamnovanja, a i kasnije na slobodi.

Neka Ti bude laka hrvatska gruda, koju si tako žarko voljela.

U SPOMEN

mr. phar. ARTUR GETZ

preminuo 25. rujna 2000. godine u 78. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IVAN GABAJ

preminuo u 94. godini života u Hlebinama

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Koprivničko-Križevačka

U SPOMEN

MARIJA VARGA

preminula u 79. godini života u Turnašici

Laka joj bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Koprivničko-Križevačka

U SPOMEN

VLADIMIR VEZJAK

preminuo u 77. godini života u Koprivnici

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Koprivničko-Križevačka

U SPOMEN

STJEPAN ZRNC

rođen 7. ožujka 1929. godine

preminuo 3. rujna 2000. godine

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Sisačko-Moslavačka

U SPOMEN

gos. IVAN ERJAVEC

preminuo 19. lipnja 2000. godine u 76. godini života

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ILIJA MLINAREVIĆ

rođen 21. siječnja 1921.

preminuo 15. ožujka 2000.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Hercegovina

U SPOMEN

ANTE KVESIĆ

rođen 17. studenog 1928.

preminuo 19. lipnja 2000.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Hercegovina

U SPOMEN

STIPE VUJICA

rođen 23. srpnja 1920.

preminuo 10. srpnja 2000.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ Podružnica Hercegovina

U SPOMEN

DRAGICA ŠKUTOR

rođena 31. svibnja 1928.

preminula 14. kolovoza 2000.

Laka joj bila hrvatska zemlja!

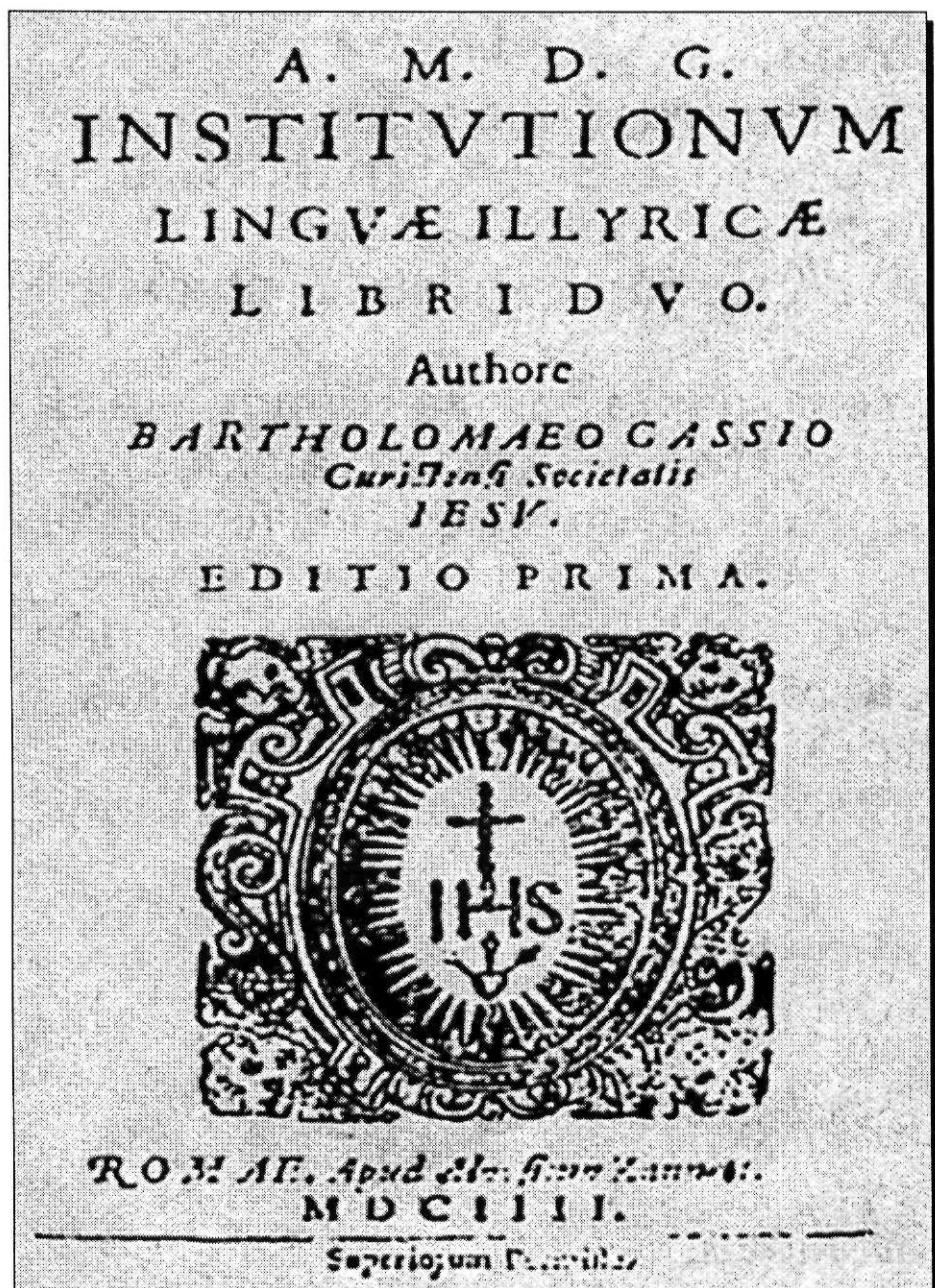
HDPZ Podružnica Hercegovina

IN DIESEM HEFT

Obwohl sich die Koalitionsregierung, angeführt von Sozialdemokraten, anstrengt die kroatische Öffentlichkeit davon zu überzeugen, dass sie nicht vor hat Kroatien in irgendeine Balkanassoziation zurückzuführen, bleibt trotzdem bei einem beträchtlichen Teil der Wähler eine solche Befürchtung bestehen. Aus diesem Grunde ist die innenpolitische Situation in den letzten Monaten gespannt. Die Befreiungssoldaten aus dem Vaterlandskrieg organisieren sich in Nichtregierungsorganisationen und beschuldigen die Regierung wegen der Nachgiebigkeit der Internationalen Gemeinschaft gegenüber und die Bereitschaft sich sogar nationaler Werte loszusagen. In einer öffentlichen Erklärung protestierten zwölf Generäle wegen Schlechtmachens des Befreiungskriegs und wurden danach in einem kurzen Prozess pensioniert.

Über diese Ereignisse, Zustände und Befürchtungen veröffentlichen wir mehrere Texte. Darin befindet sich die nächste Folge der Diskussion von **Mato Marčinko**, über die Gefahr der kroatischen Rückkehr nach Jugoslawien und das kritische Porträt des Präsidenten der Republik Stjepan Mesić von **Tomislav Jonjić**. Zugleich veröffentlichten wir zwei Bekanntmachungen der Kroatischen Gesellschaft ehemaliger Häftlinge über aktuelle politische Zustände in Kroatien und über den Stand der ehemaligen kroatischen politischen Häftlinge.

Nach dem Zusammenbruch des Unabhängigen Kroatischen Staates, hat die neue jugoslawische kommunistische Macht einen besonderen Befehl erteilt. Darin wurde angeordnet alle Gräber der feindlichen Soldaten zu überpflügen. Nicht nur Gräber der deutschen und italienischen Soldaten, sondern auch kroatischer und nicht nur der Freiwilligen, sondern auch jener die zu den Kroatischen Streitkräften eingezogen waren, wurden, auf einen in zivilisierter Welt beispiellosen Fall, vernichtet. Ein Faksimile dieser Anordnung veröffentlichen wir auf der letzten Seite. Zugleich berichtet **Stjepan Brađić** über die Enthüllung eines bescheidenen Denkmals auf dem Zagreber Friedhof Mirogoj jener Soldaten, die dort in der Zeit von 1941 - 1945 begraben wurden und auf diese Ehrung 55 Jahren warten mussten.

Bartol Kašić: *Institutiones linguae illiricae* (Rom, 1704), erste Grammatik der kroatischen Sprache

Martin Grabarević schreibt über den Fall einer Gruppe von Serben aus Mittelkroatien, die während der Befreiungsaktion (*Oluja, Sturm*) im August 1995 nach Serbien gingen. Wegen der sehr schweren Wirtschaftslage in Serbien, sind sie jetzt zurückgekommen. Dabei erzählen sie, dass sie damals gezwungen wurden nur mit einem kleineren Teil ihrer Habe das Land zu verlassen. Grabarević erinnert, dass diese serbische Rückkehrer 1995 niemand gez

wungen hat, Kroatien zu verlassen, obwohl nach Ende des Zweiten Weltkrieges Kroaten gerade von ihnen und deren Nachbarn aus dieser Umgebung umgebracht und ganze kroatische Orte vernichtet wurden, trotz des Schutzes, den sie von den Kroaten in der Zeit von 1941 bis 1945 genossen hatten. Nicht nur, dass damalige kroatische Opfer ihre Habe nicht retten konnten, sie durften nicht einmal zivilisiert begraben werden. •

IN THIS ISSUE

Beno Kotruljić: *Entrepreneurship and the Perfet Entrepreneur* (1573.)

Even though the coalition government, headed by the Social-Democrats is trying its utmost to convince the Croatian public that it by no means intends to return Croatia to any Balkan associations, a significant portion of the electorate nevertheless is governed by this fear. For this reason the interior affairs in Croatia in the past few months has been unusually tense. Accusing that government that for the sake of satisfying the international community, it is

prepared to renounce its national values, Homeland War veterans are organising themselves into non-government organisations. Twelve Croatian generals publicly protested because of the negative approach to the Homeland War and as a result they were retired the same day.

We have published several texts dealing with these fears and the general circumstances in the country. Amongst them is a debate by **Mate Marčinko** about the

dangers of Croatia's return to Yugoslavia and a critical portrait of President Stjepan Mesic is brought by **Tomislav Jonjić**. At the same time we have released two press releases by the Croatian Association of Political Prisoners about the current political circumstances in the country relaying the attitudes of former Croatian political prisoners.

Following the breakdown of the Independent State of Croatia, the new Yugoslav Communist government issued a decree to destroy and dig up the graves of enemy soldiers. In this manner - unprecedented anywhere in the civilised world - they destroyed the graves of not only German and Italian soldiers but the graves of Croat soldiers too. That is those soldiers who had voluntarily, as regular recruits, belonged to any of the armed forces of the Croatian State. A facsimile of that decision by the Communist government is published on the last page of this issue. At the same time, **Stjepan Brađić** reports on an event where finally after 55 years a modest tomb stone has been erected above the grave of the remains of Croat soldiers buried at Mirогоj Cemetery between 1941 and 1945.

Martin Grabarević writes about a group of Serbs from central Croatia who during the military-police action (Storm) in August 1995, fled for Serbia. Now they have returned due to the very difficult social circumstances in Serbia. They have been telling stories that in 1995, they were compelled to retreat with only a small portion of their belongings. Grabarević warns that nobody forced Serb returnees to flee in 1995 from Croatia. In fact, just the opposite. During the Second World War and post war period, they and their neighbours killed their Croat neighbours who had protected them in the period between 1941 - 1945. These Croat victims not only were not given a chance to salvage even a portion of their property but were not even given the right to a civilised burial. •

... I RIJEČ I DJELO ...

za generale koji na šutnju nisu pristali

Do koljena u more umočen
u blagom dodiru s oceanima spoznah
ne doteče me se Zrinjevac
a platane sijeku ili potiho same usahnjuju
daleko od mene
grad nekim kužnim dahom zadahnut...

a momci neki posve jarosni
sinovi očeva za davne grijehе nekažnjeni
pletu omču da Te opet kao njihovi djedovi
na zid srama objese
i kolo uokoli zatancaju
opijeni prividnom pobjedom
obećanjima iz daljine osokoljeni
pljuju po Tvojem znamenju

a naše more mori mora sumorna

i valovi se više o hridi ne razbijaju
onako prpošno
nego jauču i tužaljke nariču
za što smo se borili
kad je ovako s brodolomom
moralo završiti..;

bugarim ove riječi sumorne o more
kao na smrt naslonjen
a Zrinjevac daleko posve razzrinjen
morao je dobiti odgovor
od mora
od tebe
od mene
zašto smo na to pristali
i dragovljno zašutjeli?

Andrija Vučemil

(Iz knjige u nastajanju ... I riječi i djelo...)

Pre piš

FEDERALNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTRAŠNJIH POSLOVA
Odjel opće uprave

Broj: 2.811/45.

Zagreb, dne 6. srpnja 1945.

Predmet: Uklanjanje vojničkih groblja
okupatprav.-

- 1./ Oblasnim H.O.-ima Dalmacije, Istre i Slovenije
- 2./ Okružnim H.O.-ima Savski Kotar, Hrvatsko Primorje, Kordun, Lika, Banija, Zagreb, Varaždin, Bjelovar, Moslavina.
- 3./ Privremenom Gradskom H.O.-u-Zagreb

Fašistički je okupator platio brojnim žrtvama svoj pokušaj da istrijebi naše narode. Danak koji je on morao da dade u krvi, bio je ogroman iz razloga što je okupator iskoristavao svaku priliku, da protiv naših naroda razjaruje i onako pobjeđuje svoje bande. Tako je okupator sakupljavao pognule, prenosio ih na naročito uređena groblja, gdje ih je sabranjivao uz posebnu paradu i uz učešće domaćih izdajnika. Uslijed toga ostali su iza kako je okupator protjeran iz naše zemlje mnogo prostrana i raspona smještaja i brižljive očuvana groblja okupatora, dok su kosti naših boraca kojekuda rasijana, većina bez ikakvog vanjskog znaka.

Treba izbrisati svaki trag zloduha fašističke vladavine. Tako potrebno i da se sruvne sa zemljom svi vanjski znakovi, po kojima bi se razaznavalo mjesto, gdje su se dizala takova groblja.

Stoga će se u pogledu tih groblja postupiti ovako.

- 1./ Ogradne zidove, plotove kao i druge predmete i sretstva kojima je bio odjedan prostor za groblje, na kojima su se odjelito pokopali okupatorski vojnici Hrvati, Talijani, Madjari i ustaše/treba odstraniti.
 - 2./ Vanjska obiležja na pojedinim grobnim humcima /krstove, ploče, konfesij i sve druge znakove/ treba ukloniti tako, da čitavo zemljiste, koje je bilo redjeno za groblje, bude poravljano.
 - 3./ Sa pojedinih grobnih humaka, koji se nalazi izvan skupnog groblja i ismješani su sa drugim grobovima, dignuti samo vanjska znakova.
 - 4./ Lješine se nesmiju ni u jednom slučaju dirati, niti grobovi otvarati i prekopavati.
 - 5./ Prostori, na kojima su se nalazili grobovi, ne smije se upotrebljavati za pokapanje novih žrtvaca. Ovaj se prostor može upotrijebiti kao rasadnik za ukrasno grobno bilje ili slične vrste.
 - 6./ Otstranjeni materijal sa grobova ne smije se rasnositi. Drvo će se skupiti na jednom mjestu, izbrisati metragom svaki znak i natpis i po potreb upotrijebiti ga, dok će se kamen natičnjak upotrijebiti, jer kako se prethodni otstranili bez traga, sve što je na njemu bilo uklešano ili zapisano.
- Od svih ovih ovih postupaka izuzeta su grobista i grobovi domobrana. Razumije se da se kod svega toga mora postupati na način koji će ostaviti nedvojbeni utisak, da ovaj postupak nije nikako akt osveđivanja već je izvan isključivo imperativom, da se okloni sve, što bi moglo potiskećati na vremena fašističkog guluma.

SMBT FAŠIZMU - SLOBODU VARIOU

MINISTAR

/ M.P. / V. Krstulović v.r.